

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

.....
No. 1

Inv. No.

S. D. R.

nr. A.12.643

41983

TACHE IONESCU

DISCURSURI PARLAMENTARE

LIBERTATEA ALEGERILOR — CALCARILE DE LEGE ALE
MINISTRELUI SCÓLELOR — LIBERTATEA INTRUNIRILOR — RENTA SI AGIUL —
ANNISTIA DE LA BOTOSANI — DISIDENTIA.

43688

BUCURESCI

TIPOGRAFIA DOR. P. CUCU, — BULEVARDUL ELISABETA

1888.

DN. 195

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
Cota 41983

1956

lc 76/09

BCU – Bucuresti

C43688

LIBERTATEA ALEGERILOR

(Sedința de la 24 Noembrie 1887).

Domnilor Deputați,

Intâmplarea singură a făcut ca ordinea înscrierii să'mi dea mie greaua misiune de a răspunde D-lui Iepurescu. De alt-fel, D-sa, interpret fidel al majorității, aş putea dice *tipul* majorității (aplause din minoritate) —, dar nu vorbese D-lor, de calitățile fizice (ilaritate) —, 'mi-a ușurat mult sarcina. D-sa a declarat că e în perfectă armonie cu Coróna, s'a făcut interpretul Corónei, a luat apărarea Corónei în acest Parlament, așa că eü nu mă lupt cu D. Iepurescu, ci cu spadasinul, în sensul cel bun al cuvântului, cu cavalerul care a luat apărarea Corónei.

D. Iepurescu ne-a făcut o foarte prețioasă declarațiune, o declarațiune care vë va da cheia și a contra-proiectului nostru de răspuns la adresă, și a unui ôre-care curent pe care'l stârniți de 19 ani în țără și de care acum vë plângeți. D. Iepurescu ne-a spus: Noi, partidul guvernamental, nu lucrăm de cât sub inspirațiunea Corónei, nu facem altceva de cât să traducem în fapt intențiunile Corónei. D. Iepurescu a avut curagiul să spună în numele majorității că faptele monstruôse de cari ne plângem, nu ies din intențiunile guvernului, ci din intențiunile Corónei. Eü, D-lor, nu mă pot mira de acéstă ciudată declarațiune. Este aci un vechiü obiceiü al D-vóstre, un obiceiü de care v'a vorbit ieri cu atâta elocință D. Djuvara. Nu voese a reface

ceea ce s'a făcut atât de bine, voiü adăoga dör pe ici pe colo.

Mai nainte de tôte însă, voiese să răspund la filipicile D-lui Disescu, care ne spunea că noi *disidenții* nu avem dreptul să vă luăm socotela de faptele petrecute înainte de intrarea noastră în partidul D-vöstre.

Ei, D-lor, vă închipuiți D-vöstre că noi ne-am însurat cu tôte păcatele D-vöstre acum patru ani?

Vă închipuiți D-vöstre că noi prin intrarea noastră aici am sub-scris alături cu D-vöstre *Spionul Prusian* și articolele relative la gheșutul cu numele Piatra-Arsă?

D. Disescu a făcut istorie și a spus cum noi — acest grup de tineri pe cari ne-a numit în glumă Fleviști, și cu acesta de sigur nu ne-ați făcut o desonöre, ci dör ne-ați aplicat și noă deprinderile D-vöstre am făcut intrarea noastră în mijlocul D-vöstre; a spus că am fost chemați în momente în cari, pe drept sau pe nedrept puțin importă, vă temeati că o să cădeți de la putere; a spus cum în Iunie 1884 ne-a chemat D. Fleva și ne-a dis: Partidul liberal, liberalismul este în pericol, el se s'udue din temelie, veniți cu toții tinerilor să ne punem la luptă.

Da, așa s'au petrecut lucrurile. Și s'a recunoscut atunci că s'au comis greșeli, s'a recunoscut că este gangrenă, dar de către toți D-vöstre se promitea solemn o eră nouă, se promitea regenerarea partidului, și eram invitați ca cu toții, și împreună chiar cu unii dintre D-vöstre cari vedeau răul, să ne punem la lucru. Și așa am primit. Și am primit fără condiții, fără cereri, fără promisiuni altele de cât că se va îndrepta, se va curăți partidul. Și a doua zi chiar am luat cuvântul în întrunire publică, cincii luni înainte d'a fi fost vorba de alegeri.

Se pöte, D-lor, să fim vinovați, se pöte că a fost o naivitate pentru noi și d'a ne încrede în puterile noastre, și d'a nu cunoște indestul relele ce vă bântuiau, se pöte, dar ertați celor 25 de ani ai noștri să aibă asemenea naivități.

Am venit dar în momente grave, în momentul în care alergați dupe tôte alianțe'e, și am venit cu speranțele date de unii din D-vöstre, cari credeau că păcatele trecutului se vor îndrepta. Însă când am intrat aci și am văduț că

nu reușim, fie că puterile noastre erau prea mici, fie că răutatea D-vostre era prea învechită ca să se pôtă îndrepta, (Aplause din partea minorității). Când am avut această convingere, ne-am retras. Și scie onor. D. Disescu, că ideea retragerii nu s'a născut de acum două ani, D-sa scie că d'abia trecuse două luni de la intrarea noastră în partidul D-vostre, și deja cu sufletul ne retrăsesem; D. Disescu scie că nu o-dată a fost vorba să ne dăm demisiunea cu toții. Căci, D-lor, vă mărturisesc, că pentru trufia noastră personală ne era mult mai agreabil de a ne fi luat dór diua bună de la D-vostre, era mult mai bine să ne retragem fie-care la ocupațiunile noastre private, fără de a avea să înghițim noi d'alungul acușațiunile D-vostre de ingrati-tudine.

Dar n'am făcut-o. De ce? De ce?

N'am făcut-o pentru că nu mai eram singuri a vă pă-răsi.

A! Când am vădut că cel care la 1876 v'a dus, ca să dic așa, pe spetele sale pentru a vă ridica la putere, când am vădut că chiar acela se desparte de D-vostre, am dis că este o datorie pentru noi de a lupta la resturnarea D-vostre. Și când ne-am hotărit să încingem această luptă în contra D-vostre, am fost convinși că servim cauza liberalismului. (Aplause din partea opoziției).

Și d'atunci, D-lor, ce n'ați cercat ca să ne faceți să ne dăm înapoi.

La început insultele. Ele s'aũ turtit pe piepturile noastre și aũ cădut fără să ne rănescă.

Apoi ați căutat să ne luați subțire. V'ați adresat înteu la vanitatea noastră.

Acum o lună de zile diarul *Voința Națională* (numărul de Duminică 25 Octombrie 1887) ne spunea că numai noi disidenții suntem cari *dăm vađă opozițiunei*, cređendu-ne atăta de nătărăi în cât să ne închipuim că în totă opozițiunea din țară numai noi suntem ceva.

Și văđend că nici așa nu reușiți, v'ați adresat la postele noastre, ne-ați cântat și mereu ne cântați interesele noastre viitoare și cu o solemnitate pe care eu vă mărturisesc că nu o înțeleg, veniți și ne spuneți într'una că noi muncim

pentru alții, că conservatorii o să profite de fructele trudei noastre.

Ei bine, D-lor, cine v'a spus D-vostre că noi luptând să dăm jos opresiunea și corupțiunea, voim să câștigăm ceva pentru noi? Cine v'a dat dreptul să credeți că noi avem alt-ceva în vedere de cât triumful dreptății? Cine v'a dat dreptul să credeți că în așa grele momente noi ne gândim la noi?

Și apoi ce v'a făcut să credeți că noi dorim succesiunea D-vostre? Cine v'a spus că noi ne închipuim că o să luăm această succesiune? Nu, D-lor, nu avem această pretențiune, nu ne umflăm cu asemenea iluziuni!

Am știut că veți sta la putere multă vreme încă, v'am spus'o acum un an și v'o spunem și azi; veți sta la putere câtă vreme veți putea să vă țineți, să vă agățați de dânsa măcar cu vârful unghiilor; am știut că moștenirea nu poate să fie a noastră ci a unei coalițiuni întregi; am știut că vom fi loviți din două părți, am mai știut că e o datorie de conștiință să luptăm în contra D-vostre și ne-am făcut această datorie.

Da, D-lor, ne-am făcut această datorie și ne-o vom face, pentru că nu voim ca în fața țerei democrația românească să rămână o apă cu D-vostre!

Vorbiți de conservatori și de păcatele lor. Am citit și eu actul D-vostre de acuzație în contra conservatorilor, și acum ași vrea să știu dacă D-vostre vă puneți întrebarea: Cât de rea a trebuit să vă fie purtarea dacă conservatorii au început să ridice capul în țără? (Aplause din partea opoziției).

Când am văzut că se stinge în țără prestigiul liberalismului, când am văzut că democrația se scoborâ la procopsirea câtor-va, atunci ne-am gîs că e de datoria noastră să nu lăsăm țera în dilemă: ori partidul conservator, ori D-vostre reprezentanții unei democrații de la care țera mai curînd sau mai târziu va trebui să-și întorcă fața! Iată de ce suntem în contra D-vostre. Iată de ce ne-am aliat cu coalițiunea, și ne vom alia cu ori-cine care are drept linie de purtare căderea D-vostre.

Voim căderea D-vostre pentru înălțarea liberalismului, pentru ca să se scie că atunci când liberalii nu mai sunt

liberali, când democrații nu mai sunt democrații, se găsesse încă liberali și democrații cari să deschidă lupta în contră-le, și să se facă chiar ante-gardă.

Și acestea ȳise pentru cestiunea noastră personală, cestiune fôrte mică în raport cu marea cestiune care se agită în Parlament aȳi, să facem puțină istorie și să vedem cine dintre noi, cine în țera acésta într'un mod sistematic, de 15 ani, a țarat vecinic persóna Capului Statului în discuțiunile politice. Și vă vom arăta pe urmă că noi nu facem ceea ce ați făcut D-vóstre, ci venim numai să cerem îndeplinirea unei prerogative condiționale, fără ca să conspirăm în contra nimănuî.

Căci o știți bine: Dacă conspiratori sunt în acésta țară, de sigur că ei nu sunt în rândurile minorității.

Vorbim, D-lor, de Majestatea Sa și 'mî aduc aminte că gazetele D-vóstre nu'l numiau de cât Vodă Carol, fără nici un titlu, fără nici o etichetă; acum 'l numiți *Carol-Cel-Mare*, și 'l scriți cu litere majuscule!

De la 1866 până la 1869 cât ați stat la putere 'l-ați cântat pe M. S. pe tóte tonurile, și 'i-ați ȳis eroul eroilor, descendintele lui Frederic-Cel-Mare, ruda lui Napoleon I, mana ceréscă, al treilea descălicător; nu, mă înșel, al treilea descălicător este o invenție modernă.

Căduți de la putere la 1869, ce devine eroul eroilor? Ce devine mana ceréscă? Ce devine descălicătorul de altă dată? Devine Ambron, devine Strusberg. Acestea sunt scrise și publicate în gazetele D-vóstre.

Și de ce vă legați atunci? Vă legați de rolul constituțional al Regelui? Nu! Vă legați de naționalitatea sa, profitați de ori-ce ocaziune ca să'i spuneți că este némț, că este prusiau. (Intruperi). Da, aci la ȳiua judecătéi, căci a sosit ȳiua judecătéi, trebuie să le spunem tóte ca să scie țera cine are curagiul să ne acuse pe noi de antidinasticism, ca să scie țera cine iubește Tronul și cine iubește numai puterea chiar cu risicul de a compromite Tronul. (Aplause din minoritate).

Chiar pe vodă Cuza pe care 'l-ați dat jos, iată cum 'l descriați la mórtea sa:

„A ajuns și acest Domn al românilor la acel termen fatal, unde tóte resimțiménte, drepte sau nedrepte, trebuie

să tacă, pentru ca toți să nu se gândească de cât la o parte bună ce avea : Era român, avea un simț național.“

(*Românul*, din 5 Maiu 1873).

Și cuvintele de român, de simț național sunt subliniate acolo chiar.

Antitesa era evidentă.

Și ca să vă înțelegă lumea și mai bine, a doua zi profitați de prezența prințului de Saxa-Weimar în Bucuresci ca să spuneți că regele este némt.

„Musicele se opriră înaintea palatului; Acolo cântară imnul prusian *Die Wacht am Rein*, totul era prusian, până și cascele cu paratoner a'e gendarmilor;“ — D-vostre ați pus paratonere și la sergenții de oraș, — nimic românesc, odată măcar nu resună imnul românesc.

„Era ore acesta palat românesc sau palat prusian?

„Mulțimea era mare, însă într'o tăcere adâncă, mormântală. Cine îi putea pătrunde simțimântul când să uită la principii Carol de Hohenzollern și de Saxe-Weimar, ascultând alături imnul prusian, cântat de musicile române!...

„Ni s'a dis, și aci e ocasiunea de a reaminti :

„Tăcerea popórelor este învățământul regilor.

„Fi-va ore un învățământ?...

(*Românul* din 6. Maiu 1873).

Și observați că acest lucru se petrece numai după o opoziție de trei ani de zile.

Când vă ved ați așa de indignați de atacurile presei, la rândul meu mă întreb : Fi-va acesta un învățământ?

Dar dacă așa făceați în presă, cum vă exprimați în Parlament?

În Cameră, în 1871, actualul D. ministru de interne — ce e dreptul recunosc că nici D-sa nu putea să'si închipuiască p'atunci că va ajunge ministru de interne — a iscălit o propunere în care lua în zeflema pe Majestatea Sa, căci Regele scrisese o scrisóre către Auerbach și când ministrul de atunci declarase că acea scrisóre este scrisă de Majestatea Sa, a pune o moțiune în Cameră prin care se arată că țera consideră scrisóra ca apocrifă, este a lua pe Rege peste picior.

Iată moțiunea propusă și semnată de D. Radu Mihaiu în ședința Camerei de la 30 Ianuarie 1871 :

„Propun ca Camera să declare că nu poate considera a-
cea scrisore de cât ca apocrifă.“

Și peste câte-va zile venia șeful partidului și ce declara
în Cameră? Declara că *dinastia* în România nu există, că
este o simplă ficțiune legală. Să vă citesc, căci aceste cu-
vinte fiind cuvintele D-lui prim-ministru de sigur că nu
puteți să le desaprobați:

„Ve întreb mai întâiu ce este dinast a în țera noastră?
Domnitorul nu are încă copii.

D. D. Ghika Comănășteanu : De ce puneți pe Domnitor
în cestiune?

D. I. Brătiano : Oare numai D-tale 'ți este permis ca să
discuți aci despre opininile D-tale dinastice, și mie nu?

„Dinastia nu este în inimile noastre, fiind-că, o mai repet,
noi încă până acum n'o cunoșcem, nu avem o dinastă în
sensul care se dă aiurea acestui cuvânt. Până când ur-
mașii Capulul Statului nu se vor arăta în țeră, până când
ei nu se vor face cunoscuți prin moralitatea lor, prin vir-
tuțile lor, până atunci dinastia nu va exista ca fapt în
ochii poporului. Până atunci, dinastia nu va fi la noi de
cât o ființă legală, ale căreia rădăcine sunt în Constitu-
țiune; prin urmare, ori-cine lovesce Constituțiunea, acela
este antidinastic acela lucrăză contra dinastiei“.

(Ședința pe la 4 Martie 1871).

Atunci d-clarăți că trebuie să cunoșteți mai întâiu pe
copiii Regelui, ca să recunoșteți existența unei dinastii în
țară.

Ei bine, ați cunoscut pe copiii majestați Sale, ca să a-
firmați astăzi, prin proiectul de răspuns la Mesagiul Tro-
nului aceste cuvinte : „Dinastia națională, care 'și are is-
vorul în memorabilele voturi ale Adunărilor din 1857, este
cheea de boltă pe care se sprijină întreaga clădire de re-
organizare modernă a Statului Român, este principiul de
stabilitate al existenței noastre naționale și independente între
poporele din orientul Europei“ ?

Ce însemnăză toate acestea, dacă nu că vă împăunați cu
un dinasticism de ocaziune ?

Vorbiți de dinasticismul D-vastră de azi. Vă aduceți
D-vastră aminte cum numiați altă-dată dinasticismul? Il
numiați *Ambroism*, D-lor.

Și cine scie dacă acea sămânță de neîncredere, dacă insinuația aruncată încă de la începutul Domniei, dacă acel *Ambrou* vecinic repetat nu este prima picătură din care s'a format torentul de care atâta vă plângeți azi.

Dar fost-au numai vorbe, numai atacuri în jurnale? Nu, D-lor, ați mers mai departe, ați recurs la fapte. Nu a trecut două ani de la căderea D-văstră de la putere și făceți republica de la Ploești, și o făceați într'un moment în care Europa era într'o situațiune critică, dar critică nu ca cea de astăzi. Germania și totă lumea credea că Rusia dór ascepta un moment favorabil ca să mergă la Constantinopol, și în aceea îngrijire generală, D-văstră ce făceați? Cereți alegeri libere? Nu, descindeați în uși!

Și ne acusați că cerem intervenirea Regelui în momente de încurcături externe, D-văstră cari nu esitați d'a face revoluție în mijlocul vijeliei?

Și fiind-că vorbim de politica externă, nu ați tărat D-văstră în tot-d'a-una pe Capul Statului în acele cestiuni? Vă aduceți aminte că partidul conservator a făcut convențiunea comercială cu Austria; ei bine, ați cercat atunci să aruncați totă răspunderea asupra Majestății Sale. Ați susținut prin toate gazetele D-văstră că politica ce se basază pe Germania și Austria, că politica occidentală era o politică impusă de Rege, și ați spus că acea politică a aruncat România sângerândă la picioarele contelui Andrassy. (Aplause).

„Fost-am noi ore de sub domnia Fanarioșilor până astăzi mai aserviți tuturilor insolenților nemțești?“ scriați în anul 1873!

Ați cercat să idenificați pe Suveranul nostru cu politica Occidentală. Acésta se chêmă prevedere politică? Acésta se chêmă dinasticism?

Pedépsa însă a venit repede; cum ați ajuns la putere la 1876, s'a schimbat socotéla. Pe dată v'ați făcut atât de devotați politicei Occidentale, în cât astăzi, după D-văstră, cine nu vă urmăză în cele interne, complotéză în contra politicei Occidentale! Insinuări și iar insinuări.

Dar numai în cele mari ați tărit răspunderea Majestății Sale?

Dar modul în care ați făcut procesul D-lui Panu?

Astă iarnă, cu ocaziunea unei interpelări, ați declarat că

Majestatea Sa nu voesce să se facă procese de presă pentru insultele ce i se aduc, și nu au trecut două luni de zile dupe acea declarațiune, și ați făcut proces de presă. Nu vedeți că ați pus ast-fel în joc pe Majestatea Sa? Nu vedeți că lumea și-a ținut că dacă procesul s'a făcut este pentru că Majestatea Sa a acordat o voce pe care cu două luni înainte o refusase? (Aplause).

Ah! N'ați avut curagiul să spuneți: noi liberalii de altă dată facem proces de presă; ați preferat să vă prefaceți că vi s'a impus acest proces de Majestatea Sa, și ast-fel, ați compromis pe Majestatea Sa.

Este prin urmare la D-vastră un sistem vechiu; și când D. Iepurescu încoronând sistemul, spune că D-vastră nu sunteți de cât executorii intențiunilor Majestății Sale, adică că indignații cari sparg geamurile, bătaușii de la Galați, torturatorii de la Râmnicul-Vâlcei, es din intențiunea Majestății Sale, noi ne ridicăm și protestăm aci din toate puterile noastre. (Aplause din partea opozițiunei).

Avem dar dreptul să vă spunem că nu D-vastră sunteți apărătorii Corónei. Și pre cât vă agățați de Corónă, și vă agățați căci știți că nu vă puteți să vă manțineți cu națiunea, știți că terenul care v'a adus la putere vă fuge de sub picioare, cu cât vă serviți de Corónă, cu cât vă trudiți să ne faceți să credem că Corónă este care nu vrea să se despartă de D-voastră, pe atâta compromiteți Majestatea Tronului.

Căci vă întreb, D-lor, este veră-un mijloc d'a face Corónă mai nepopulară de cât d'a spune țerei că densa îi impune regimul D-vastră?

N'avem dar dreptul să dicem că conspiratorii sunt pe banca ministerială?

Vorbiți în proiectul de răspuns la adresă de voturile divanului din 1857, a:olo găsiți D-vastră isvorul și temelia dinastiei.

Nu tot așa vorbiați altă dată. Atunci tăgăduind că dinastia Germană ar fi adus la îndeplinire dorințele exprese de națiune în 1857, nu'i recunoșteți de cât două merite: „biciuirea și redeșteptarea simțului național printr'o reacțiune naturală; introducerea ideei naționale în toate mișcărilor vieții noastre publice; legarea mai strînsă a românilor de gin-

tea latină, prin aceeași reacțiune; în scurt pronunțarea energică și regenerătoare a simțimentului național și de ginte". (*Românul* din 12 Aprilie 1873).

Dinastia din 1866 un simplu reactiv în zămisirea societăței române! Un episod trecător în istoria noastră, destinat a învia printr'o *naturală reacțiune* simțul național și de ginte!

Și ca să nu fie veri-o îndoială în astă privință, tot în 1872 scriați :

„Prin Domn străin și dinastic, românii înțelegeau „tote garanțiile de stabilitate, de prosperitate și de forțe“.

„Ca *prosperitate*, li s'a dat abronismul; prosperarea în lucruri necunoscute încă în România.

„Prin Domn străin, românii înțelegeau a nu mai avea Domnul „preferință pentru cutare ori cutare partidă“.

Și după ce constatați că s'a înșelat românii în speranțele lor, adăogați : .Ce a lipsit dar? Ori-ce ar fi lipsit însă este indiferent; faptul e că condițiunile, pentru cari românii voiau dinastie străină, nu s'a înșeplinit. Prin urmare nici noi, și nici un român n'ar putea fi acusat de inconsecința, dacă va privi actul din 9 Octombore 1857 ca ori-ce contract. ale cărei condițiuni nu s'a înșeplinit“.

Contract neînșeplinit, contract bun de anulat, iată ce era votul din 1857 când vă aflați în opoșiune!

Și continuați : „Însă trebuca, era neapărat, era fatal să trecem pe aci, căci, precum prevedea actul de la 9 Octombore, „dorința unanimă a românilor era atunci de a avea un Suveran, aparținând unei dinastii europene“.

„Acastă dorința trebuia să ajungă la satisfacerea ei, căci era plină de acele frumose dar *deșarte* speranțe, pe cari le enumerarăm mai sus. Dacă însă nu ni s'a înșeplinit acele speranțe, totuși s'a realizat, una din acele transformări în spirite, ce are o valóre pôte și mai neprețuită, printr'o reacțiune naturală, s'a desvoltat cu energie simțul național și de ginte.

„În acest semn vom învinge?

(*Românul* din 21 Aprilie 1873).

Verde și lămurit! Dinastia germană a fost o încercare pr.n care națiunea română trebuia să trecă. Printr'ênsa s'a

inviorat simțul de ginte; și acum prin acest sentiment de ginte vom învinge.

Tóte acestea la 1873, când d'abia așteptați în opozițiune de 5 ani de zile!

Acum când v'am dovedit că D-vóstră nu sunteți în drept să vorbiți de dinasticism. vă desfid să găsiți în cuvintele nóstre unul singur care să semene cu prosa D-vóstre de altă dată.

Să lăsăm dar de o parte imputarea că atacăm pe Majestatea Sa și să întrebăm: Are Majestatea Sa dreptul să intervie?

D. Disescu ne-a spus ca la scoală, că nimeni nu tăgăduesce că are dreptul, de cât D-sa ȝice că nu trebuie să'l exercite nici o dată. Eū, D-lor, nu pot înțelege drept fără facultate de a'l exercita. D. Disescu ne-a întrebat: Ați văzut în Englitera un guvern care să fie alungat de Suvėran de și avea majoritate în Parlament? Dar, la rėndul nostru, întrebăm: Vėzut-a cine-va în Englitera un guvern ca al nostru? (Aplause). Apoi să fim mődești, să ne comparăm în cesti-ni constituționale nu cu Englitera, și nici cu Belgia, ci să ne comparăm cu d'alde-alții, cu cari semănăm mai mult.

V'ați întrebat D-vóstre cum se practică sistemul parlamentar și în alte țeri? Ne vorbiți de Belgia, dar v'ați întrebat ce se petrece aiurea, în Spania de exemplu?

Căci de, D-lor, orice ați face nu este același sistemul parlamentar în Belgia ca în Spania, în Anglia ca în Serbia?

În Belgia, ori de câte ori un guvern face alegeri cade; în Spania tot-d'a-una reușese. Regim constituțional și în Belgia și în Spania, dar alegerile es alt-fel

V'ați întrebat D-vóstră de ce în Belgia majoritatea e de ordinar de 4, 5 și 6 voturi, pe când în Spania sunt 500 contra 40?

Causa, D-lor, care face ca sistemul constituțional să producă rezultate așa de deosebite, e foarte simplă.

Masa electorală se poate plămădi, stăpăni în Spania, masa electorală e independentă în Belgia.

Să avem și noi câte-va secole d' lupte politice, să se fi desvoltat și la noi clasa de mijloc, și nu vom mai cere intervenirea Majestăței Sale; dar pe câtă vreme D-vóstră

țineți țera în pumn, de la mic până la mare, nu vă puteți cu nici un preț compara cu Belgia.

Și ca să nu mai merg la Spania, ia să vedem cum s'au petrecut lucrurile la noi.

Apoi, D-lor, la 1868 erați aproape în unanimitate în Parlament, nu aveați de cât 4, 5 oșanți, și cum cădeți și se fac alegeri noi de D. Ghika, d'abia 3 sau 4 se întorc în Parlament.

Apoi credeți D-văstră în puterea de rezistență a unui corp electoral care, de unde vă dăduse unanimitatea, abia vă mai trâmite 4 sau 5? La 1873, când conservatorii aveau majoritate zdrobitoare, cade guvernul și vine coaliția; conservatorii nici nu se mai aleg.

Ei, D-lor, credeți D-văstră că schimbarea în spiritul public a fost așa de grozavă în câte-va luni?

Nu, D-lor, Camera de la 1876 o făcuse conservatorii, Camera cea-laltă n'au mai putut-o face. Și dacă s'ar face experiența pe care o cerem noi, am asista la o asemenea schimbare la față și cu D-văstră. (Aplause din partea minorității).

S'ar vedea și la noi ce se vedu în Serbia, unde Garașanin, care avea o majoritate zdrobitoare, cum a cădut de la putere nici n'a mai putut să se alégă.

D-văstră vă comparați cu Belgia. cu Anglia, și când d'abia licărește câte un oșant în Cameră vă speriați?

Comparați-vă, D-lor, cu cine vă puteți compara, și aduceți-vă aminte că ați mai mult de cât ori când guvernul e stăpân pe alegeri la noi; la 1876 drumurile de fer nu erau în mâinile Statului, ați le aveți și aveți acolo o puternică armată de funcționari; aveți regia cu funcționarii ei; ați îndoit budgetul cheltuelilor, mai totă acea îndoială servă drept fonduri electorale; ați schimbat și administrația axizelor comunelor ca să mai aveți și alți agenți electorali. Societățile de credit, ce sunt în mâna D-văstră de cât o mașină pentru operații electorale? Și când D-văstră țineți ast-fel țera de la mic până la mare, când v'ați dat osteneța să suprimați și pe cei mulți puținii cari stăteau în contra D-văstră, când arătați atâta spirit de exclusivism în cât cele două consilii comunale cari s'au ales din opozițiune, le-ați disolvat, apoi D-văstră să vorbiți de libertate

în alegeri și să ne spuneți ca să ajungem la putere cum ajung Wig și Tory din Anglittera? Cu acesta, vă spun drept, voiți să vă bateți joc de noi.

Intr'o serioasă înțelegere a sistemului nostru constituțional, singurul mijloc de a stabili echilibrul este intervenirea regală. Intrebați istoria Spaniei ca să vedeți ce s'a întâmplat până la venirea pe tron a lui Alphons al XII, regele înțelept, care așa de bine a știut să practice schimbarea guvernelor prin intervenirea regală, și veți vedea că se făceau *pronunciamente*.

Și de aceea Alphons al XII este un model de rege constituțional ca și Leopold II. Unul este un model pentru că nu intervenea, cel-l'alt este un model tocmai pentru că a intervenit. Amânduoi 'și-au îndeplinit într'un mod genial datoria lor, pentru că amânduoi 'și-au dat sémă că unul domnesce în Spania și cel-l'alt în Belgia!

Dar la noi, Domnilor, pututu-s'a dărêma regimul personal prin alegeri ori a trebuit comploturi și revoluțiuni? (Aplause din partea opozițiunei).

Noi cari cari nu avem în spinare trecutul D-vóstră, noi nu voim nici comploturi nici revoluțiuni, voim să întrebuițăm numai calea legală; dar când D-vóstră înhideți cu lacăt calea legală și diceți că nu avem nici dreptul să ne adresăm la acela care ține cheia. atunci ne împingeți să luăm calea ilegală, ne chemați într'o cursă în care noi nu voim să cădem. D-vóstră ne diceți că nu avem dreptul să ne adresăm la acel care singur póte asigura libertatea alegerilor, ne siliți dar să conspirăm, să facem ceea ce ați făcut D-vóstră altă dată, cu singura deosebire că D-vóstră ne veți reprima, nu ca atunci, dar de dece ori mai violent, așa cum știți D-vóstră să reprimați.

Ați mai vorbit în acest Mesagiú de un lucru fôrte nenorocit. Cu obiceiul D-vóstră de a insinua, căci acesta vă caracterisă, ați spus că în sînul opozițiunei sunt pretendenți la tron.

Eú protestez pentru demnitatea Tronului român contra acestei ca'omnii. (Aplause din opoziție).

Cine v'a dat voe D-vóstră să coboriți într'atata Tronul României, în cât să diceți că pot fi pretendenți la densus?

Să spuneți că contractul din 1866, — căci așa 'l nu-

miați D-vastră — se p^ote desființa, acesta v^e privesce; dar să spuneți că noi am fi armata unor pretendenți, acesta nu v'o putem tolera.

Nu cum-va creș^ond că în rindurile n^ostre ar fi pretendenți, este iar vre-o suvenir care a r^esufflat în presa D-v^ostre? E^u îmi aduc aminte ca de unul din suvenirile mele cele mai triste, de o caretă faim^osă, albă, cu perdelile de mătase roșie, care a stat mult timp în curte la Jean Caretașul, și care era destinată să aducă în București pe un pretendent la Tron, pe care sciți cine îl susținea.

Ac^esta, D-lor, în adresa D v^ostre nu era singura insultă ce ați adus Cor^onei; a spune Cor^onei că ea nu p^ote să'și aibă salvarea de cât în devotamentul D-v^ostre ex-Ion Vulpeșcu, ex-*Baron de Hahn*, ex-Nichipercea, este o injurie pentru Cor^onă.

A spune că numai *astă-zi* Cor^ona e sigură, este a treia și cea mai neertată insultă.

D. Disescu v^eș^ond că cuv^entul *astă-zi* nu putea să trecă, fără ca noi să'l simțim, a voit să o înt^orcă și ne-a înt^orbat: eh! e o vorbă, de ce v^e sperie? Ei D-lor, 'mi aduc aminte că în 1873, *Presa* de altă dată a scris, că Tronul încă nu e în pericol, și *Românul* a r^espons articole întregi, luni d'a-r^endul în privința aceluși cuv^ent. Mai citiți colecțiunea *Românului* căci multe ați avea de învățat.

Ce voim noi dar? Cerem noi ca Majestatea Sa să v^e dea pe D-v^ostre la o parte și să cheme un alt partid la putere? Cerem să facă tocmai ceea ce făcea Alfons XII în Spania, care, când simțea că un guvern nu mai merge, chiăma un altul?

Noi cerem, D-lor, mai puțin. Adev^erați represintanți ai partidului liberal și ai democrației, noi cerem un singur lucru: Să garanteze Majestatea Sa libertatea alegeilor; și acesta avem dreptul să o cerem.

Că Majestatea Sa are dreptul să intervină nu o puteți tăgădui, că este bine să intervină, v'am dovedit'o; dar cum să intervină? Și D-v^ostre ați cerut intervenirea Majestății Sale la 1876, și a intervenit Majestatea Sa, căci v'a dat acel cuv^ent domnesc, *că garanteză că olegerile vor fi libere*, și v'a autori-at să publicați cuv^entul S^eu.

Și ați tras și folos din acel cuv^ent. Este, D-lor, în acest Parlament un membru al majorității, un om forțe in-

teligent, care 'mî spunea într'o ȝi cum a reușit la 1876 să ia tóte colegiurile într'un județ din Oltenia. „Totul era pierdut, 'mî ȝicea el, prefectul telegrafiasc că este sigur de succes. Sosesc și imediat convoc toți funcționarii și le arăt că dacá Majestatea Sa a dat cuvântul Său că alegerile vor fi libere, acésta însemnéză că de sigur Majestatea Sa nu va ține cu peptul ministerul conservator. Intr'o nópte am reușit așa de bine, în cât a doua ȝi prefectul a telegrafiat la București: Am pierdut tóte colegiurile!“

Ideea singură că alegerile vor fi libere v'a dat biruința la 1876.

Acésta a fost de ajuns la 1876; acum nu ar fi destul, contra D-vóstre trebuiesc remedii mai eroice. (Aplause). Și de aceea noi cerem de la Majestatea Sa ca alegerile să aibă loc sub un minister neutru... Nu protestați, acest cuvânt vă plăcea la 1876, el este tras din prosa actualului ministru al justiției, și vă mărturisesc că pe atunci scria bine.

Cerem ca atunci când v'ați instăpănit pe toți și pe tóte, când ați declarat formal că mai bine tolerați corupțiunea, decât să vi se păteze prestigiul, când nimeni nu póte resufla decât prin voia D-vóstre, cerem să se suspende acésta presiune, să se lase națiunei libertatea; și dacá tot D-vóstre vă veți alege, atunci cum ȝicea D. Djuvara astă-véră, vom rămânea plini de uimire că națiunea póte să se recunóscă în D-vóstre! Până atunci însă nu, nu sunteți, nu puteți fi expresiunea democrației române!

Dacă cel puțin, D-lor, ați mai avea o seuscă să vă țineți cu d'a sila la putere, dacá ați avea ceva de făcut, dacá ați avea un program, o idee mare de îndeplinit.

Dar care vă este ideea, unde vă este drapelul?

Și mai întéiu ce vă este partidul? D. Iepurescu a spus'o: este unitate, coesiune și disciplină.

Disciplina nu v'o tágăduesc, ați ajuns la perfecțiune. Unitatea asemenea nu v'o pot tágădui, căci nu se póte unitate mai mare decât atunci când totul se reduce la unul.

Coesiunea până eri v'ași fi tágăduit'o, căci de! a fost o vreme în care D-vóstre ~~mostenite~~ turburați în sinul partidului, vă băteați pe

BIBLIOTECA
CENTRALA
UNIVERSITĂȚII "CAROL I"
BUCUREȘTI

Acésta a fost ideea mămă, ideea măreță care a încălziț și pasionat partidul anî întregi: Cine va moșteni? Câte intrigî, câte gelosii, câte furtune din pricina problematiceî moștenirî. Acum că încetul cu încetul timpul, nevoile, evenimentele aũ eliminat pe candidații, botaia s'a restrâns la trei: ministrul de interne, ministrul de justiție și ministrul de instrucțiune publică. De cât-va timp observ însă că d. ministru de interne și d. ministru al justiției aũ ajuns la *poteau*, bot la bot ca caii de curse lăsând mult în urmă pe ministrul scólor; rămâne acum între d-lor să vedem care va învinge cu o lungime orî cu un nas. Convingerea mea, d-lor, e că nu aũ nevoie să se mai lupte: atâta de mult se potrivește unul cu altul în tóte încât, pot dice, nu sémănă, se complectéză. (Aplause din partea opozițiunei).

Ați rezolvat prin urmare cestiunea moștenirîi partidului. De acum partidul plin de coesiune avênd duoi Kronprinzi este gata a merge la rebel. Ce va face? Care 'i este ideea? Ce ați făcut de 4 anî?

Ați făcut drumuri de fer? Ați păstrat ordinea în țeră? Și ați asigurat stabilitatea în afară? Cu atâta vè laudați!

Mărturisesc că pentru ântéia óră în viața mea aud de un partid liberal care n'are alt-ceva în programul sêu, de cât cuvêntul ordine! Dacă e vorba de ordine nu era nevoie să goniți pe conservatori la 1876, căci și ei erau tot partidul ordinei, pe când d-vóstre vè pretindeați ómenii progresului.

Dar ce sunteți? Cine sunteți?

Sunteți liberali, diceți! D-vóstre liberali? Caracteristica liberalului este să pue frîu proprielor sale porniri, să respecte dreptul adversarilor sêi. Care este dreptul pe care l-ați respectat?

Libertatea presei?

Dacă n'ați suprimat presa pe calea legală, e că n'ați putut, dar când ați putut să o sugrumați pe ascuns, ați făcut-o. Dacă presa e liberă nu se atoresce toleranței D-vóstre, ci curagiului aceloră cari în fața bandelor d-v. de indignați nu aũ capitulat. Ați făcut, d-lor, tot ce ați putut ca să năbușiți presa, dar n'ați reușit, pentru că ați avut a face cu cine-va mai tare de cât d-vóstre.

Libertatea intrunirilor?

Dar sciți d-văstre că aci în Bucuresci nu se pôte inchi-
ria o sală publică pentru a se ține o intrunire? La mine
a venit, acuma două ani de zile, un om care luase arvu-
nă de la opoziție ca să 'i dea sala *Orfeu*, și mi-a spus
că a fost chemat la poliție de comisar și i s'a spus de
către chiar prefectul poliției: Am să te frec, să nu dai
sala.

D. Alex. Djuvara: Cine era prefect acum două ani?

D. Tache Ionescu: d. ministru de interne Radu Mi-
haiu.

Acel om a venit la mine și m'a întrebat ce să facă?
Eu 'i am dis ca cetățen 'i dau consiliu ca să dai sala.
Dar el mi-a spus că dacă poliția nu 'l lasă, nu pôte să
o dea, și m'a întrebat dacă opozițiunea are să 'i cêră da-
une interese.

„Lasă, fii pe pace, 'i am dis, opoziția scie prea bine în
ce hal este țera ca să 'i mai cêră daune interese“.

Libertatea alegerilor? În alegeri când n'ați mai reușit cu
buletinele venite, ați recurs la bâte; și când bâtele au fost
neputincioase, ați început procesele scandalose; și când ați
vădut că n'ați reușit nici cu procesele, ați recurs la mini-
strul instrucțiunii publice să calce legea și să vină să
permutate pe cetățenii de la un loc la altul. Sunteți o ade-
vărată treime: începe ministrul de interne să 'i dea cu
bâta la cap, și dacă capul a fost tare, și s'a făcut la loc,
atunci vine ministrul justiției și te dă în judecată, și dacă
nici ast-fel nu reușește a te speria, atunci vine ministrul
instrucțiunii publice și te trimete la Huși.

(Aplause din partea opoziției).

Dar dacă nu sunteți liberali — de lucrul acesta vă mărtu-
risesc că nici d-v. nu vă laudați—aveți pretențiunea să
diceți că sunteți democrați, și ne cântați mereu acest veci-
nic refren: Dacă ne ducem noi, vin boerii.

Tristă trebuie să fie administrațiunea pe care ați dat'o
țerei 12 ani, pentru ca să aveți convicțiunea că dispărând,
d-văstre, pot reinvia boerii! Tristă idee aveți d-văstre de
sentimntul de mândrie al poporului român ca să credeți
că țera acésta este în stare să se întorcă la privilegiu!
Puțină vă este credința în democrație dacă credeți că mai

póte cine-va în țera românească să afișeze boerismul. (Aplause din minoritate.)

Și noi, mândri de ceea ce suntem, copii ai poporului, róde ale democrației, privim în pe față ori-cine, și nu recunoscem nimănui nebunia d'a crede că în vinele lui curge un sânge mai nobil de cât al nostru. (Aplause din minoritate).

Incetați cu asemenea gogorițe cari nu mai pot speria de cât copii. Nu mai pretindeți că D-vóstre singuri puteți apăra democrația româă pe care nu o atacă și nu o póte ataca nimeni, nu mai spuneți că acest popor este atât de lesne de păcălit în cât să vă credă că s'aú dus boerii ca să vie cumularzii. (Aplause din minoritate).

Credeți d-vóstre că democrația română se fășește cu castelele celor cari n'aveau nimic acum 12 ani? Credeți D-vóstre că pentru poporul care umblă cu picioarele góle, caretele politicianilor democrați sunt o consolățiune? Nu, d-lor, nu în îmbuibarea câtor-va se pot resuma aspirațiunile democrației române.

D-vóstre reprezentanții democrației?

Încă o-dată vă mărturisesc: Vă bateți jo de noi.

Dar sunteți d-vóstre un partid democratic în sensul modern al cuvântului, reprezentați d-vóstre acea scólă nouă de democrație, care are drept devisă: Intrebuința cea întregi puteri a Statului pentru îmbunățățirea stărei un i clase? Atunci ve întreb ca d. Pallade: ce ați făcut pentru ameliorarea păturei celei mari, a țeranului?

Când a venit d. Rosetti și a ridicat. acum 5 ani de ăile, acel faimos program destinat a îmbunățăți starea țeranului; cine s'a ridicat în contra celui program? D-vóstre! Și d-vóstre astăzi ați fi campionii democrației române?

Când ați venit să impuneți noi imposite, ați venit să aplicați ideile democratice? Sau ați făcut cea ce face reacționarii cei mai reacționari? Ați ridicat prețul sărei, ați pus monopolul chibriturilor, ați lovit mai ales săracul!

Și în instrucție! Ați votat milióne pentru museu, ați votat milióne pentru laboratorul de fisiologie, și în sate nu sunt scoli unde să învețe copii; ați votat palat de industrie și copii poporului stau în coșare; ați votat universitate de cincă milióne, și ministrul cultelor dă afară

peste 2,000 de copii din Bucuresci fiind-că nu sunt destui metri cubici de aer ! (Aplause din minoritate). D-văstre să întrebuițați puterea pentru îmbunătățirea clasei de jos ?

Nu, D-lor, nu o faceți și nu o puteți face. Și într'adevăr, D-lor, pe ce v'ați rezema ca s'o faceți ?

Să ne dăm bine sēma, cari sunt puterile vii ale acestei țări !

Este mai întēiū clasa proprietarilor, acēsta nu vē va ajuta în reformele democratice. Burghesia da, altă-dată v'a susținut în luptele ce întreprindeați contra celor-l-alte clase; dar astăzi, încercați de agitați și veți vedea că dēnsa vē va întorče spatele, căci de altă-dată până ați ea a devenit marea proprietară în acēstă țēră. Burghesia v'a susținut, burghesia v'a adus la putere. Dar dacă ați cerca să vē basați tot pe dēnsa ca să împingeți la reforme radicale, v'ați prăvăli într'o clipă.

D-lor, nu voiū să v' spun nume proprii, dar 'mī-aduc aminte că un coleg al nostru era fōrte înflăcărat radical și mereū plāngea sōrta țērănilor; 'și-a cumpărat o moșioră și d'abia a trecut două luni și 'mī-a spus mic fostul radical : *Aū dreptate* proprietarii, țērăni sunt bețivi, leneși și de rea credință (aplauses) ! Și cu aceștia veți da asalt la Constituția actuală a Statului român ca să îmbunătățiți sōrta celui mai mare număr ?

Roseti, care a fost mai puternic de cât D-văstre în democrație, a cercat acea mișcare și nu 'l-a urmat nimeni, nici chiar clasa aceea pe care voia să o ridice; nu 'l-aū urmat țērăni, pentru că ei nu sunt ajunși în starea aceea de dezvoltare în cât să se pōtă funda pre dēnșii o mișcare puternică și cu succes. (Intreruperi).

D. ministru de finance, C. Nacu: Ce se putea face și nu s'a făcut ?

D. Tache Ionescu: Vē voiū explica ceea ce puteați să faceți, și ceea ce n'ați făcut și nu mai puteți face. (Intreruperi).

Imī aduc aminte o mică istorioră, și iaū de martor pe un Domn deputat din majoritate care este presinte, și dacă voiū spune lucruri neadevărate il rog să mă contradică. Unul dintre deputații țērăni cari sunt aci îi povestea astfel necesarile sale politice : „Când am intrat în Camera de

revisuire am vădut că s'a despărțit D. Roseti de D. Brătianu; eū n'am cređut acest lucru serios, am cređut că se prefac, că vor să inșele și să incurce opoziția, și în fața acestei împrejurări 'mī-am pus întrebare: cu cine să mă dau eū, și 'mī-am ȑis să mă dau mai bine cu D. Rosetti, căci cu chipul acesta cu guvernul tot bine o să mă am și voiū avea și aerul că susțin pe D. Rosetti. Când colo ce să veđi? dupē ce m'am dus acasă am vădut că sunt grozav persecutat de sub-prefect; ei se certase dar serios, nu glumă cum cređusem eū. Ce să fac? să las pe D. Rosetti? era cam greū. Și așa mă chinuiam când vine ferici-ta întâmplare că mōre D. Rosetti. 'Mī-am făcut semnul crucei de bucurie și m'am întors iar la partidul D-lui Brătianu." (Intreruperi).

Ei, D-lor, ați avut un moment în care ați fi putut da aceștei țeri și democrația și libertatea; ați ajuns la putere ajutați de forța morală care v'o dedia 10 ani de exiliū, forța morală atât de puternică că ați încă trăiți din fărâmiturile ei; ați venit la putere cu forța morală a unui partid, care se basa pe aspirațiunile democrației născēnde, și d'abia ajunși la putere ați avut fericirea să presidați la întemeierea independenței naționale. Nici o-dată domnia acestei țeri nu a fost în mâni mai puternice! Ce ați făcut? Nimic! absolut nimic.

Nimeni mai bine de cât D-vōstre nu ar fi putut în acēstă țēră să taie de la rădăcină ranele cari o rod, să curețe corpul social de corupțiune, nimenea nu ar fi putut mai bine de cât D-vōstre să înalțe democrația română! Nu ați făcut acēsta atunci când aveati autoritatea morală, și vreți să credem că o s'o faceți acum când ați perdut'o? (Aplause din partea opoziției).

Pentru ca cine-va să facă o operă mare îi trebuie trei lucruri: intiligența, acēsta nu v'o contestez; instrucțiunea, acēsta nu ați avut'o nici o-dată; autoritatea, acēsta nu o mai aveți. (Aplause).

Și ați putut D-vōstre avea pretențiunea că noi tinerii cari n'am participat nici la banchetul dar nici la pēcatele D-vōste, și cari nu avem nici măcar exilul D-vōstre, ați fi voit ca noi să legăm sōrta noastră de sōrta D-vōstre? Ați

fi voit D-vóstre ca noi să rămânem acolo cu D-vóstre, ca să cădem de sterilitate împreună cu D-vóstre ?

Nu, noi nu am voit acésta; am voit ca fața cu conservatorii să se găsească cine să vorbească în numele liberalismului român. (Aplause),

Dar personal vom suferi, dar veți lovi în noi, dar insinuările, acuzările, calomniile vor ploa pe capetele noastre !

O scim : Am făcut un păcat când ne-am aliat cu D-vóstre, vom espia acest păcat gustând amărăciunea inermimărilor D-vóstre !

Ele însă nu ne vor putea împedica de a ne împlini până la capăt datoria pe care ne-o impune adevăratele interese ale democrației române !

Și cât despre noi, D-lor, dacă intervenim la Majestatea Sa, dacă cerem alegeri libere, acésta o facem pentru țera întregă iar nu pentru noi.

Pentru noi personal, ce bine ar fi să mai stați la putere, ce bine ar fi să mai faceți ceea ce ați făcut, ca cel puțin când veți cădea, să cădeți pentru tot-d'auna. (Aplause).

Convințiunea mea este și v'o spun cu sânge rece, și cu multă liniște de spirit, că D-vóstre puteți sta încă la putere dacă Majestatea Sa nu va interveni, dacă d. ministru de interne va aplica metoda sa de administrațiune, dacă d. ministru al justiției va găsi și alți procurori ca cel de la Galați, — și va găsi, căci cine caută găsește; dacă d. ministru de instrucțiune va continua cu sistema d-sale; dacă D-vóstre toți la cererea noastră de anchetă ca să dovedim corupțiunea, ne veți mai răspunde: ce voiți să prăpădim o cătană bună cum am mai prăpădit una ?

Puteți dar, d-lor, să mai stați multă vreme la putere, puteți să faceți ce ați mai făcut, dar trebuie să știți — și acésta este consolațiunea noastră — că este un lucru care de aci înainte nu vă mai este cu puțință: să cădeți în picior. (Aplause din partea opoziției)

CALCARILE DE LEGE ALE MINISTRULUI SCOALELOR

(Ședința de la 30 Noembrie 1887).

Domnilor Deputați,

Sunt trei ani de zile de când s'a anunțat cu emfasă țerei că se va face o reformă radicală în învățământul nostru național. Se spunea că una din ramurile organismului societății noastre care are mai mare nevoie de îndreptare e învățământul, și se afirmă că s'a găsit reformatorul care va aduce îndreptarea, care va face ca învățământul nostru să fie la nivelul învățământului din țările cele mai înaintate.

Ei bine, s'a pus reformatorul pe lucru, dar vă mărturisesc că după a mea părere a început de la codă.

Reformatorul și-a dus: Școala merge rău, de vină trebuie să fie profesorii, să dau dar în profesori; și a început o serie de lovituri în demnitatea profesorilor, în drepturile profesorilor, în considerațiunea de care trebuie să se bucure profesorii, uitând reformatorul că buni răi aceștia sunt profesorii pe cari îi avem noi, și că nimeni nu poate, ori cât de puternic ar fi, să creeze un personal care nu există.

D-lor, într'o țară ca a noastră în care lupta pentru existență nu a ajuns încă violentă, într'o țară în care se publică o catedră la concurs ani de-a rândul fără ca să se găsească amatori, a spune într'o asemenea țară că nu se poate îndrepta învățământul de cât lovind în profesori și

făcându-î să iasă din școlă, e a spune pur și simplu că nici o reformă reală nu se poate face. Este cu alte cuvinte a dovedi o absolută și desevêrșită ineptie.

Și apoi, d-lor, sunt ore drepte aceste acușățiuni aduse profesorilor? Ce? Profesorii noștri ȳice reformatorul, nu sunt la înălțimea profesorilor din Germania!

Se poate!

Dar miniștrii noștri sunt ei la înălțimea miniștrilor din Germania? (Aplause din partea minorității).

Dar prefecții noștri sunt ei la înălțimea administratorilor din Germania?

Dar financiarii noștri — nu rideți d-lor — sunt ei la înălțimea financiarilor din Germania? Dar deputații, d-lor, fără distincțiune de majoritate sau minoritate, suntem noi..

D. D. M. Ionescu: O vedem cu ochii ..

D. Tache Ionescu: Nu știu dacă D. Ionescu o vede cu ochii când se uită în oglindă... (Aplause, dialoguri).

O voce: D-lor, lăsați dialogurile.

D. Tache Ionescu: D-lor, eă vă mărturiseșc că noi minoritatea nu avem pretențiunea de a fi la înălțimea Reichstagului din imperiul german; majoritatea care e atât de meșteră, poate să aibă pretențiunea de a fi chiar la înălțimea parlamentului din insula Haiti. Așa dar, d-lor, a face acușățiune corpului profesoral că numai el nu e la înălțimea acea care o găsim în statele cu o cultură veche, este sau a spune un adevêr al d-lui *de la Palisse* sau a face ceva mai mult: a înainta un lucru pe care 'l scim de la început lipsit de ori-ce miez, și acêsta numai pentru că voim să ascundem măsurile vexatoriî ce luăm în contra adversarilor noștri politici sub acea bufonă pretențiune, că vrem să 'î înălțăm la nivelul profesorilor din imperiul german.

Și apoi D-vostră toți, — și mă adresez la cei tineri cari mult-puținul ce'l știu 'l-au supt în scôlele nôstre naționale — D-vostră nu ați simțit o adâncă durere sufletescă când ați vêdut că se batjocoresce, când ați vêdut că se ataca cu atâta virulență profesorii aceia de la cari noi am învățat aț-buke, la cari am căpêtat puțința ca astăzi să venim să'î discutăm cu atâta violență, și să'î condamnăm

intr'un mod atât de sever, noi, cari nu am învățat la Iena, noi cari am trecut bacalaureatul aci ?

Mărturisesc că dacă am regretat veri-o-dată sburdălnicile mele din copilăria prin care voiți fi supărat veri-un dascăl în viața mea de scolar, a fost când am vădut că ați în mod sistematic se acuză întregul corp profesoral, când am vădut că se fac cercări să'l arate țerei întregi să'l desemneze lumii civilizate ca un corp de ómenii cari nu se gândesc de cât la interesul lor material, iar nu la binele școlii.

Protestez dar din tóte puterile mele contra acestui sistem !

Și încă, dacă reformatorul, dacă acasatorul, dacă acela care nu vrea, și nu este destoinic să întreprindă reforma învățământului într'un înțeles *democratic* și *modern*, dacă omul care în loc de a lua frumoasa sarcină de a pune temelie unei reforme care să arneze generațiile viitoare până în dinți în lupta pentru existență ce s'a încins între nemurii, nu a găsit alt-ceva de făcut de cât să umple colónele *Monitorului oficial* cu raporiuri insultătoare la adresa profesorilor, dacă cel puțin reformatorul ar fi dat el întâi exemplul unui om care nu calcă legile, unui om care este pătruns de acel mare adevăr că într'un stat democratic temelie, aluatul socii nu este și nu póte fi altul de cât *respectarea legilor* !

D-lor, întréga mea interpelare — și regret că voiți fi cam lung — nu are alt scop de cât să vă arate o serie întréga de călcări de lege comise de către d. ministru al instrucțiunii publice.

Este óre călcarea de lege în sine un lucru după care trebuie să ne conducem spre a incredința unui om direcțiunea școlilor ?

Eü mă refer la autoritatea D-lui ministru însuși. D-sa este autorul unor discursuri pedagogice care se trag în broșură în momentul acesta. Acéstă broșură, fie țin în trecăt, este cea mai frumoasă colecțiune de complimente banale la adresa Suveranului pe care a scris'o veri-o-dată pana veri-unui român. Și așa de mult discursurile D-lui ministru plesnesc de cele mai ordinare declarații de iubire, de devotament pentru Majestatea Sa Regele *Carol cel Mare*, în cât, vă mărturisesc că 'mă-am țin : trebuie să aibă multe

de expiat oratorul acesta ca să pèrză până într'atâta măsura... (Aplause).

Ei bine, D-lor, iată ce spune D. ministru despre respectarea legilor :

„Ordinea este inima disciplinei, căreia fie-care de la mic până la mare, de la copil până la bătrên.... (D. ministru nu intră în nici-una din aceste categorii, tocmai copil nu e, dar nici om copt) trebuie să se supue, pentru că respectul legii și supunerea la lege pentru indiviđi ca și pentru popóre este singurul mijloc de propășire și de înaintare sigură în cultură“.

(*Tîra Nouă*, anul IV, No. 4, pag. 205).

Pentru indiviđi ca și pentru popóre !!

De sigur ca și pentru miniștri !

Iată ce spune D. ministru într'unul din acele discursuri cari după obiceiul său, se termină printr'o tiradă storăitoare la adresa Corónei.

Ia să vedem pe D. ministru care a declarat disciplina, *respectul legii* ca basă a ordinei și a progresului în scólă, cum scie să respecte legea pe care este chemat să o aplice ! Și înainte de acésta să'mi dați voe să arăt cum D. ministru care nu respectă legile, nu vè respectă nici pe D-vóstră — și nu vorbesc numai de minoritate saú de majoritate — nu, nu respectă ceva mai mult, nu respectă nici promisiunile formale date în acest Parlament de către D. prim-ministru.

În adevăr, D-lor, vè aduceți aminte desbaterile din anul trecut cu ocasiunea clădirilor scolare ? Nu voiú să refac ceea ce s'a făcut atât de bine atunci de D. Poenaru-Bordea și de D. Djuvara, nu vreau să mai despice acel curios sistem de a face clădirile scolare, și mai ales acel ciudat raționament al D-lui prim-ministru. Vè aduceți aminte cum D-sa spunea că sunt 26 de clădiri noi de făcut, și că arhitecții români n'ar avea timpul material suficient să facă planurile așa în cât lucrările să se execute la vreme; vè aduceți aminte că tot D-sa spunea că ceea ce n'au putut face toți arhitecții români a putut să o facă un singur architect strein, D. Blanc — D-sa avea se vede în destul timp material ca să facă 26 de planuri. — (Aplause, ilaritate din partea minorității); Vè aduceți aminte că D-nii

Poenaru și Djuvara spuneu : dar D. Duca șeful serviciului este inginer, iar nu arhitect, ce caută un inginer în căpul unui serviciu de arhitectură? Și vă mai aduceți aminte că D. prim-ministru profita de ocazie ca să facă o descoperire estetică și anume că arhitectura la toate popoarele a venit după sculptură, și sculptura după pictură!

„In toate Statele, și cele vechi și cele moderne, mai întâiu a fost pictura, sculptura, iar arhitectura a fost cea din urmă“, dicea D-sa.

Vă aduceți aminte că D. prim-ministru nu se opria aici în descoperirile D-sale originale, și că vă mai spunea una, și anume că inginerii sunt și arhitecți; Căci, adăoga D-sa, uitați-vă la drumurile fer; cine le face? Inginerii. D. Duca este inginer mare, deci este și arhitect mare.

Nu vrea, D-lor. să răpesc un timp prețios Camerei, dar mi e cu neputință să nu citez : „Apoi spuneți că D. Duca „a fost inginer de poduri și șosele la drumurile de fer. „Dar socotiți că inginerii drumului de fer nu se pricep în „arhitectură?“

Aceste descoperiri științifice ale primului-ministru n'au perechie de cât în declarațiunea nu mai puțin prețioasă a D-lui ministru de culte, care v'a spus tot atunci că în clădirile școlare nu voesc să fie nici un stil. (Claritate din partea minorității).

Vă mărturisesc, D-lor, că nu glumesc : „In ceea ce privește stilul — dicea D. ministru — am hotărât să nu fie „nici un stil“. (Claritate din partea minorității).

Avem dar aceste declarațiuni de pe banca ministerială : întâiu a venit pictura, apoi arhitectura; și arhitectura în materie de locale școlare n'are nici un fel de stil!!

In fața declarațiunilor ministrului că pentru 26 planuri în totă țera n'avem destui arhitecți cari să le facă. pe când un singur arhitect străin are vreme berechet, D-nii Poenaru, Locusteanu, Dr. Râmnicăanu, etc. au prezentat o moțiune pe care n'am voit să o iscălim și noi opoziția, ca să nu'i compromitem succesul. Iată acea moțiune :

„Camera în urma răspunsului D-lui ministru, că este gata a resilia contractul cu D. Duca, ia act și mulțumită trece la ordinea zilei“.

(Semnați) I. C. Poenaru-Bordea, A. Tătăranu, N. R. Lo-

custeanu, C. Ienescu, Dr. Gr. Rômniceanu, Dr. Piteșteanu, N. I. Teodoru.

Camera lôtă era pentru moțiune, acésta cu atât mai mult cu cât D. prim-ministru promisese că se va resilia contractul cu D. Duca, dar când ne-am dus la vot, D. ministru de externe vrënd să salveze situațiunea cabinetului, a alergat în camera cea-l'altă — cum se face tot-d'a-una când e vorba de a scăpa o situație — și a chemat pe D. prim-ministru care a spus majorității lucrul următor :

„Onorabilul d. Poenaru-Bordea, a declarat că are încredere în buna credință a noastră și atunci eū am đis că noi suntem gata. și sunt încredintat că d. Duca este cel d'ăntetiu care dorește ca contractul să se desființeze. Ce voiți mai mult? O moțiune în care s'ar pune motivul acésta, este o umilire pentru noi, și nu am mai putea sta pe banca acésta în asemenea condițiuni. *Nu am avea sentimentul demnităței noastre, când am mai rămânea la guvern după ce am vedea că nu puneți teineū pe declarațiunile noastre*“.

Veți vedea acum că Camera a pus teineū pe declarația ministrului, și a... a fost păcălită. Ce se face acum cu sentimentul demnităței?...

Va să đică d. prim-ministru venia și đicea : A comis colegul meū un fapt greșit, din bune intenții căci eū nu tăgăduesc bunele intenții nimănuī, pentru că nu voiū să mē fac scrutatorul consciinței nimănuī; dar eū primul-ministru vē promit că contractul se va resilia; nu mai votați prin urmare o moțiune, care ar umili pe d. ministru. Și Camera încredătore în cuvintele d-luī prim-ministru a trecut pur și simplu la ordinea đilei. Credeți d-lor, că s'a resiliat? că a încetat invoiala cu d. Duca? Nu, d-lor, lucrările aū rămas aidoma. Apoi d. ministru singur, într'un memoriū faimos, apărut în *Vinea Națională* ca tôte memoriile ministeriale, și tipărit pe urmă în broșură, spune că de la început contract n'a fost cu d. Duca, că e o calomnie ciudată pretenția acelora cari điceaū că a fost contract; d-sa đice că a fost vorba numai de crearea unui serviciū de arhitectură, care funcționeză întocmai și ađi; serviciū în capul căruia este d. inginer Duca cu 2000 lei pe lună, și d. arhitect Blanc cu 2100 lei. bez desenatorī, etc. Prin urmare, vedeți, d-lor, că ađi a rămas în

ființă cea ce Camera a declarat în suveranitatea ei anul trecut că voesce să se resilieze.

Acésta se chiamă respect pentru parlament, respect pentru voința țerei, respect pentru cuvintele ținse de d. președinte al consiliului în mijlocul acestei adunări! Hotărîrea d-vóstră de acum un an. a fost óre-cum, permiteți-mi cuvîntul, ași vrea să găsească un cuvînt....

D. A. Djuvara : Subtilisată.

D. T. Ionescu : Mulțumesc d-lui Djuvara că mă ajută ca să nu mă expun la fulgerile majorității, la care de sigur ași fi fost expus dacă ași fi spus cuvîntul care era în gîndul meu.

În privința costului de asemenea : D-sa a făcut o socotela foarte detaliată, din care rezultă că el nu se va ridica de cât la 4.20 la sută. Mi se pare că socotela este foarte curiosă. În adevăr d-nii Duca și Blanc sînt numai nisce funcționari cu lefă; dacă lucrările se vor termina în 4 ani, lefurile negreșit vor ajunge la 4;20 la sută, după cum spune d. ministru; dar cine óre vă spune că lucrările se vor termina în 4 ani? Am aici o dovadă că lucrul nu este cu puțință. În adevăr d. ministru a împărțit, spre exemplu, lucrarea Museului național în 4 ani; în anul întîi, trebuia să se facă o parte din museul național, și să se cheltuiască un milion și un sfert; în anul al doilea alt milion și un sfert, și tot așa patru ani (Referatul ministrului către consiliu No. 17482/86). Ei bine un an a trecut și museul național nu s'a început. Iată dar o dovadă că socotela făcută de d. ministru este inexactă, căci museul național care trebuia să se facă în patru ani, n'a început să se facă în anul întîi, deci vom fi siliți să avem serviciul d-lui Duca încă un an peste cei patru.

Și, d-lor, să nu se țină că învoiala cu d. Duca este să nu se trecă peste suma de 800.000 lei. Nu, căci d-sa nu este un contract. D. ministru singur spune, n'am contractat cu ghiotura cu d. Duca, d-ta ești cu lefă. Apoi ce credeți d-vóstre că d-sa va da din posunar dacă nu se va ajunge 800.000 lei?

Dar, d-lor, nu este cestiunea numai de bani, ci și de a da de lucru într'un mod onorabil și arhitecților noștri. D. ministru în discursul său și în articolul din *Voința Națională* precum și în rapórturile sale către consiliul de miniștri

în care se ia la trântă cu cei cari 'l-au criticat, acasă pe arhitecții noștri de incapacitate. D-sa ne-a spus: Cu d. Mincu și cu d. Xenopol câtă bătae de cap am avut ca să 'l învâț arhitectura scólelor, și apoi a adăugat: Dacă trebuia să fac și pe alții să o scie, trebuia să fac fie-căruia câte un curs de arhitectură scolară, *arhitectură fără stil* bine înțeles.

Nu rideți, d-lor, a spus-o curat: „Cu fie-care edificiu dat unui nou arhitect, ministerul ar fi trebuit să încépă un curs special de clădiri scolare“.

(Referatul din 12 Martie 1887).

Și ca să nu facă acest curs special, ce face d. ministru? Angagiază pe d. Duca. Cine este d. Duca? Nu mai este un *inginer-arhitect* ca acum un an în discursul d-lui prim-ministru, nu, d. ministru vedând că nu mai merge, o întórce și spune că este un inginer care are multă practică în arta construcțiunei și scie să facă economii la zidire. Da, d-lor, în *Voința Națională* a spus că angagiarea d-lui Duca face o economie de 3.300.000 lei, și știți cum? Iată :

„Școala de poduri și șosele a fost construită cu prețul de 195 lei metrul pătrat de construcție, cu două etaje, pentru care nici o-dată nu se prevede mai puțin de 230 până la 250 lei. Am putea dar prea bine dice că punerea clădirilor școlare sub privegherea d-lui Duca echivalază cu o economie probabilă pentru Stat de cel puțin 40 lei la metru pătrat de construcție, sau de 17,5 la sută din prețul clădirilor. sau încă, în cifre rotunde, de 3.300.000 pentru întreaga cifră de 19.000.000“.

Ei, d-lor, raționamentul acesta póte să trecă dór la naivi, căci în adevăr ce făcuse d. Duca la școala de poduri și șosele? D-sa a făcut lucrarea aceea *în regie*, și numai așa a putut face economii la zidărie. Dar construcția scólelor ne afirmă d. ministru, că nu se va face în regie, ci se vor da tóte în licitație. Unde dar va face d. Duca economii în clădirea scólelor?

Cum va putea d-sa să facă economii atunci când lucrările se dau pe anume prețuri fixe hotărâte la licitație? De ce dar punem un inginer, fie chiar bun zidar, în capul unui biuroū de arhitecți chemați a face planuri? Și în a-

devăr, d-lor, d. ministru nu mai pretinde că d. Duca ar fi architect : „D. Duca nu se dă de architect, ȕice d-sa, și nici ministerul nu a cerut să facă planurile“.

Trec acum la cel de al duoilea, la d. Blanc.

Noi, d-lor, avem architecti cari au făcut școlă în străinătate; toți aceștia sunt architecti cu stil, se uită și la valoarea architectonică a lucrării. Nici unul dar nu pôte conveni d-lui ministru.

„Cât pentru d. Blanc, ȕice d. ministru, priceperea și activitatea sa sunt în destul dovedite deja prin cantitatea de lucru ce a produs în scurtul timp de când a intrat în serviciul ministerului.“

Va să ȕică priceperea și activitatea sa sunt cunoscute *post factum*. Când ministrul a primit pe d. Blanc preferindu' tutulor architectilor români și 'i-a dat această sarcină de a face 26 de planuri în 4 ani cu toate detaliurile lor, planuri pentru cari toți architectii noștri nu erau suficienți, despre acest d. Blanc d. ministru nu scia nimic, afară dór de va fi ghicit că în urmă va da doveđi de capacitate !

Iată dar ce s'a petrecut : întâiu ați călcat în picióre marea ideie ca clădiri e de școle să se facă cu concurs, și apoi, nu ați voit să se împarță clădirile asupra capetelor tutulor architectilor noștri cari s'ar fi arĕtat destoinici pentru această, nu, ați închis architectilor noștri ori-ce debușeu și v'ați mulțumit a crea un biuroū de copiare, — căci un om singur nu pôte să facă 26 de planuri în așa scurt timp,—și ați încredințat această lucrare de copiare unui architect pe care nu 'l cunoșceți, dar pe care vi 'l-a trecut societatea de construcții fiind-că, se ȕice, voia să resilieze contractul ce avea cu d-sa, și ați mai pus în capul biuroului d-vóstre de facere de planuri și un inginer care s'a distins în zidărie, dar care n'are să zidescă nimic, și ați ajuns ast-fel la socotĕla de 4 și 20 la sută, dacā va da Dumneđeu să se termine toate clădirile în 4 ani !

Nu avem dreptul dar să ȕic că ați călcat legea care cere ca lucrările publice să se facă prin concurență; că ați violat legea comptabilităței care nu vĕ dă voe să faceți invoeli particulare de cât pentru lucrările de arte, atunci când d. ministru ne-a spus că nu vrea nici artă nici stil ?

Trec acum la o altă călcare de lege :

În legea instrucțiunii publice, d-lor, este un art. 121 care dice :

„Școlarii cari vor avea atestate de la școle publice vor fi înscriși *fără alt examen*. Dacă atestatele vor fi de la școle private, școlarii se vor supune la un examen, etc.“

Este vorba de înscrierea scolarilor în gimnasiu.

Va să dică, se spune clar, categoric că școlarul care a terminat patru clase primare și a obținut atestat de la o școlă publică, se va înscrie în liceu *fără examen*.

Póte fi text mai categoric?...

Ce se întâmplă însă? D. ministru scóte circulara No. 112 din 22 August 1885, prin care înființază un examen, neprevăzut de legea instrucțiunii publice, examen de la care depinde intrarea unui școlar în liceu de și el ar avea atestat de la școlile publice. Iată ce spune d. ministru :

„Se institue un examen sumar consistând dintr’o frasă ușoră de analizat, o problemă tot ușoră de deslegat și o probă de lectură cu voce tare.

Cine reușește la acest examen póte intra în liceu... „Școlarul care n’a dobândit la câte-și trele obiecte e examenului nota șése în parte pentru fie-care obiect de examen, se va *trămite* înapoi la școlile primare, dup: cei se va anu’a certificatul liberat.“

Și d. ministru drept comentariu dice: „Socotesc că ar fi și rațional, și drept și folositor a lua acéstă măsură care să opréscă intrarea în învățământul secundar a copiilor cu cunoscințe insuficiente.“

Apoi vă întreb: una din duoë, saü art. 121 din legea instrucțiunii publice este rău și atunci trebuie să cereți Camerei modificarea lui, saü este bun și atunci nu aveți motive să spuneți că voința d-vóstre este mai presus de lege; în nici un cas însă nimănuî nu ’i este permis, nici chiar unui ministru să calce legile și să pună voința sa mai presus de textul legii!

Dar, d-lor, art. 168 din legea instrucțiunii publice care, vorbind de concursurile pentru burse, dice :

„Se vor primi concurenții dupe etatea lor, așa în cât pentru clasa I vor concura cei între 10 și 12 ani, pentru clasa II cei... etc., etc.“

Acest text este, cred, tot așa de clar și categoric.

Ce face însă d. ministru? Trămite comisiunei de burseri de la liceul St. Sava două ordine, unul cu No. 11.368 din 28 August 1887 și altul cu No. 11.628 din 1 Septembrie pentru ca să se admită două concurenți cari erau mai mari de cât vârsta legiuită, căci d-sa 'i dispensează de cerințele legii.

Comisiunea care, ca să respecte legea, respinsese deja trei orfanii de la Pantelimon și alți copii săraci pentru acelaș motiv de vârstă, indignată de aceste dispense, răspunde :

„D-le ministru, ori dați dispensă de vârstă la toți concurenții, ori la nici unul, căci nu este bine să faceți nedreptate.“

Și d. ministru răspunde la 4 Septembrie (No. 11.894) :

„Ordinul fiind emanat de la minister, căruia îi aparține a aplica legea cum înțelege (aplaude din minoritate), urmază să fie executat așa cum este dat!“

Și atunci, d. profesor C. C. Dobrescu, scandalizat, își dă demisiunea din comisiune, și 'și-o dă în termeni cam vii, fiind-că de! era vorba despre cum înțelege fie-care demnitatea sa. D. ministru dicea ca să se aplice legea cum înțelege d-sa, și d. Dobrescu voia să se aplice legea așa cum e scrisă.

D. Dobrescu spunea: „Am intima convingere, că dispensele de etate, ori de unde ar veni, aruncă asupra acestor concursuri, cari trebuie să fie în totul curate și legale, pata hatârului, așa de ruinătoare prestigiului școlii.“

Ce credeți, d-lor, că a răspuns d. ministru? Spune că: „alăturata demisiune fiind redigiată în termeni necuviincioși (ilaritate pe băncile opozițiunii), se va restitui celui care a scris-o neînregistrată și fără adresă!“

Ați crezut, d-le ministru, că dacă veți pune apostila că profesorul este necuviincios, prin această veți face să se spele ordinele d-văstre cari poartă pe dênsele pata hatârului? (Aplause din partea minorității).

D-lor, trec la o altă călcare de lege.

D. ministru este foarte îngrijat de igiena publică. Eú vă mărturisesc că 'l felicit pentru acesta; ași vrea să 'l ved tot așa de îngrijat și de altă igienă de cât aceea a școlilor, căci sunt infecțiuni și mai periculoase, — dacă se

póte, — de cât acelea pe cari d. ministru voesce să le alunge din școle prin circulari ministeriale! d-sa ar voi ca copiii de la școlă să resufle un aer curat, să aibă loc destul în bancă, să fie comod instalați. Ei, credeți că pentru ca să facă acésta, a venit d. ministru la Cameră să cêră vre-un credit? Și d-vóstre știți că nici un credit cerut pentru școle nu a fost refusat — Credeți că a venit d. ministru să ne cêră bani pentru ca să scólă școlele rurale din coșarele în cari se găsesc, unde se lipesc tómnă ferestrele cu hârtie vinată pentru ca să nu mai străbată aerul până în primăvară? Nu, acest lucru ar fi cerut multă ostenéla și multă chibzuință, și de aceea d. ministru a făcut mai bine o circulară la 23 Iulie 1887 (No. 9564) în timpul vacanței, pentru ca să nu înceteze activitatea circularilor ministeriale nici în vremea băilor, și atunci s'a zămislit acea fainósă cestiune a metrilor cubici de aer.

D. ministru s'a apucat de măsurătoare și a spus: Pentru ca un copil să stea în scólă *îi trebuie 40 c. m. lungime de bancă, 3,50 metri cubici de aer și 0,9 metri pătrați de suprafață.*

„Să nu se admită în fie-care clasă de cât 60 elevi având fie-care elev 40 c. m. etc. etc.

„In nici un cas, chiar dacă șala și băncile ar putea conține un număr mai mare de elevi, nu se vor admite mai mult de 60 de elevi“ așa se exprimă circulara.

Iată, D-lor, ce se cere dupe d. ministru pentru o bună igienă școlară. Nu tăcăduesc că are dreptate d. ministru, de cât veți vedea unde a ajuns, că ceea ce a făcut la Iulie a schimbat la Septembre! La Iulie dar dă ordin profesorilor să măsore capacitatea cubică a școlilor, să măsore lungimea băncilor și să facă ast-fel ca să nu se primescă nici un elev mai mult de cât 60, și când sala nu va fi suficientă pentru 60, cu câte atâția metri de elev, atunci să nu se primescă nici atâția. Și apoi pentru ca d. ministru să arate simțiménte d-sale naționale, adaogă: „Dacă numărul cel înscris este așa de mare în cât nu se pot satisface tóte cererile, se va da preferință fiilor de părinți români, născuți sau naturalisați și dacă și numărul acestora este prea mare, se vor lua în ordinea datei înscrierilor.“

Și d. ministru ca să cunoscă rezultatul noiei sale circulării, trâmitea și nisce tabele, nisce tabele cu atâtea rubrice, câte clase sunt în școlă; pentru clasele primare cu 4 rubrice, pentru licee cu 7 rubrice și dicea :

„Dupe terminarea operațiunei înscrierilor, domnii directori și directore vor adresa în termen de 10 zile, un tabel dupe tabelul aci anexat, în cincî exemplare. arătând rezultatul comparativ al cererilor de înscriere presintate și al celor satisfăcute *pentru fie-care clasă în parte.*“

Vé rog, d-lor deputați, luați bine sêma la aceste cuvinte : *pentru fie-care clasă în parte*, căci aceste cuvinte vé vor dovedi că d. ministru atunci când se va convinge măi târziu că a făcut o greșală, se va năzui să o spargă în capul profesorilor, iar nu în capul d-sale.

S'aũ înaintat circulările, d-lor, și s'a véđut că nu încăpeă școlarii în școlele actuale; numai în Bucuresci s'a véđut că rămân afară 2 000 de școlari la clasele primare, și un inspector școlar, bun amic al d-luî ministrn, a avut să sufere și óre-carî neajunsuri din cauza circularei d-luî ministru; acest inspector se afla la școlă din strada Clementei și a trebuit să scape cam ca Ionas de furia părinților cari 'i cereaũ socotelă de refusarea din școlă a copiilor. Protestările curgeaũ dar din tóte părțile, părinții spuneau : avem dreptul dupe Constituțiune la învățământul gratuit și obligatoriu, venim cu copiii la școlă, pentru ce ni se pun piedici de a fi admiși? Și li se respundea că nu încap. D. primar de la Buzău d. Constantinescu, care este aici, a depeșat d-luî ministru dicënd : d-le ministru, nu mé lasă alegătorii. (Ilaritate, aplause diu minoritate)..

Eũ sunt reprezentantul unuî partid liberal, mé pretind d mocrat și închid școlă copiilor democrați? Și d. Constantinescu a adăoga : „d-le ministru, vé trebuie atăția metri cubici de aer? Vé trebuie atăta lungime de bancă? Fórté bine, eũ am închiriat duoë, trei case ca să încapă copiii, dar trâmiteți profesori.“ Și d. ministru îi respunde : „Profesori? N'am fonduri!“ (Ilaritate).

Și atunci d. ministru ca să scape din acéstă încurcatură, și ca să nu compromită rezultatul alegerilor viitoare, a aruncat vina pe alții, dicënd că profesorii n'aũ înțeles circulara d-sale, și a adresat o nouă circulară în care spune :

N'ați înțeles ce am spus eu; eu n'am vorbit, ȳice d. ministru, de școlarii repetenți sau promovați dintr'o clasă în alta. căci acei sunt deja înscriși, eu am vorbit numai de școlarii cari intră pentru prima oră în școlă. (Circulara din 2 Septembrie).

Dar atunci, d-lor, ce însemnăză acele tăbele cu patru și cu șapte rubrice în care ȳicea d-sa ca să se trecă pentru fie-care clasă numărul *cărerilor* și numărul *satisfacerilor*?

Daca este vorba numai de clasa I, cum să se dea preferință dupe ordinea înscrierilor dupe cum ȳicea d. ministru în circulare? Așa dar d. ministru nu caută de cât un supterfugiū ca să plătescă alții nepriceperea sa! Dar în tot cazul la 2 Septembrie mōre circulara din Iulie și rē mâne numai o suvenire care să illustreze o-dată mai mult competența în circulări a d-lui ministru Sturdza!

Atât numai, d-lor? D. ministru mai spunea c va în circulara de la 2 Septembrie, ȳicea că nu 'i-s'a înțeles circulara de la 19 August. Și când cauți în circulara de la 19 August nu găsești *nimic* despre metrii cubicii de aer!

Și cum rămăsese lucrul aci, tot nu se putea aplica teoria ministerială, căci tot rămâneau copiii pe din afară, cei din clasa întâia. Și atunci d. ministru începe la tocmelă cu igiena: nu trebuie tocmai 40 de centimetri de lungime de bancă pentru un elev, 30 c. m. sunt de ajuns, este prea mult 3 metri și 50 cubicii de aer pentru un copil ca să respire, să 'i reducem la 2,75, supratăța de 0,9 metri este prea mare, 0,7 e mai nemerit! Credeți că cel puțin așa reduse s'aū aplicat tōte acestea? Ei bine, nu! Pentru ce? Pentru că remediul nu stă în circulări ci în construire de localuri școlare unde să încapă toți copiii democrației române. Dacă nu sunt destule școle trebuie să faceți școle și dacă n'aveți bani trebuie să veniți cu credit, să mai amănați puțin clădirile de plate industriale, să ne mai iertați puțin cu creditele de fonduri secrete, cu credite de cincī milioane pentru musee; să nu faceți ca regele din Cambodge despre care vorbea d. Arion. Acesta, când s'a făcut rege, 'i-s'a trōmis de către francesi tot costumul de general de divizie frances. Când a fost a doua ȳi să iasă înaintea ambasadorului, s'a îmbrăcat de sus până jos în uniformă de general, cu mundir, cu sabie, cu șapcă, dar

cismele n'a vrut să le încalțe, ci s'a urcat pe cal desculț și cu cismele atârinate de șea. (Ilaritate).

Dar e numai atât? Nu, d-lor. D. ministru *dadea ordine separate* pentru X și pentru Y! De exemplu, în circulara de la 23 Iulie spunea directorilor de școle că se acordă preferința fiilor de români. Directorul gimnasiului Lazăr a avut naivitatea să aplice circulara ministrului; ei bine, se pomenesce cu ordinul aceluiași ministru No. 12.082 prin care 'i poruncesce să mai înscrie încă zece scolari cari mai încăpeau în metri cubi de aer ai d-sale, și cari nici nu erau fiți de cetățeni români. Directorul 'și da demisiunea, spunând ministrului că *nu posedă calitățile sufletești proprii spre a aduce la îndeplinire ordinele ministeriale*. (Aplause, ilaritate din partea minorității).

Așa dar să resumăm acest punct cu metrii cubici de aer: Când a avut dreptate d. ministru? Era sau nu imperios cerut de igienă metrii de aer din circulara de la Iulie pentru ca să facă generațiunea sdravănă? (Căci acesta e cuvântul de predilecțiune în oratoria d-lui ministru). De ce atunci numărul metrilor s'a redus la 2 Septembrie? Și dacă nu era trebuința de mai mult de 2,75 metri cubici de aer, pentru ce s'a impus mai mult la Iulie?

Cum, d-lor, este învățământul nostru osîndit să sufere esperiențele empirice ale, orî și cui? Ajuns'a școla alt-ceva astă-zi de cât experiența unor măsuri mai nechibzuite unele de cât altele cari se iaă astă-zi ca să se revöce a doua zi? Și d. ministru pretinde că precum la început era cuvântul, și cuvântul era la D-șeu și D-șeu era cuvântul, tot ast-fel școla română n'a început de cât de la d. Sturdza. (Aplause din partea minorității).

Dar d. ministru pöte să fie animat de bune intențiuni, de cât scii că buna intențiune nu este destulă: în administrațiune se cere și judecată!

Și eu doresc ca copiii să aibă aer mult de respirat, și eu 'mi aduc aminte că am învățat la liceul Sf. Sava într'o baracă; — care dintre noi pöte uita clasa IV, care era un adevărat focar de infecțiune —; da, dar remediul nu era ca să ne dea afară din clasă, remediul era să facă înteiu clase spațiose în cari să fie aer de ajuns, și atunci să ne lăudăm că suntem reprezentanți ai democrației ro-

mâne, iar nu când călcăm toate libertățile în picioare și acoperim toate abuzurile.

Dar numai atât? Nu. La d. ministru este un obicei aceste otăriri asupra căror revine a doua ți.

Iată un exemplu care a dat loc la multe glume. În licee este știut că trebuie să se facă de fie-care elev pe fie-care an de 4 ori compoziții scrise asupra fie-cărui obiect; să ȳicem că sunt 10 materii, avea dar 40 de compoziții pe an de fie-care elev, sau pentru liceul Sf. Sava, cu 500 elevi, 20,000 compoziții pe an. Acestea numai la un liceu! Și știți ce s'a gândit d. ministru? Profesorii de sigur n'o să și vadă de datoria lor, n'o să facă compoziții și chiar dacă vor face n'o să le cerceteze cu atenție: să le aduc la minister să le examinez eu. (Ilaritate, aplause din partea minorității).

Și a dat, d-lor, ordine în totă țera să'i vie caetele școlare, și au venit vagono întregi! (Ilaritate).

De la Sf. Sava au venit căruțe trei țile d'a rândul la minister. Ei, dar la minister unde să le pue? Nu să le cerceteze, dar unde să le pue? Nu era loc, și au fost siliți să le întorcă înapoi, s'au trâmisi la gară. Ei, nu era mai bine ca autoritatea centrală să nu se expună la risul tuturilor cari au văduț caetele întorcându se înapoi?

Iată d-lor, și o altă măsură: D. ministru a făcut un regulament asupra mediei pentru examenul elevilor, cari s'au preparat în particular și la art. 41 ȳice: „Nici un candidat nu se va promova, dacă nu va îndeplini următoarele condițiuni:

Că la examenul din Decembre nici o medie să nu fie mai mică de cât 5.

Că la examenul din Maiu nici o medie să nu fie mai mică de cât 6“.

Prin urmare cine a obținut la crăciun media 5 și la Maiu media 6, adică media anuală 5 și jumătate are dreptul să trecă. Ei bine, să ascultați ce ȳice art. 44:

„Dacă media genera ă este minimum 6 se promovă, dacă nu, rămâne repetent“. (Ilaritate.) Va să ȳică, d-lor, cine s'a supus la art. 41, 'l ține în loc art. 44 și așa de nesăbuită era această chibsuire în cât prin *Monitorul oficial*

cu No. 235, din 28 Ianuarie 1886 s'a revenit asupra dispozițiunei și s'a împăcat art. 41 cu art. 44.

Dacă ar fi d-lor, să înșir toate călcările de lege comise de d. ministru al instrucțiunei publice, vă mărturisesc că ar trebui să vă țin până mâne, dar am ales pe cele mai caracteristice.

Să trecem acum la un lucru mai important, și vom surprinde, vom vedea pe d. ministru urmărind un scop, și ne-sfiindu-se pentru îndeplinirea lui de a publica articolele de lege alt-fel de cum sunt scrise în ediția oficială, de a afirma printr'un raport oficial lucruri, cari nu s'au petrecut, de a pune în sarcina corpului nostru profesoral intențiunii ce nu le-a avut, tendințe ce nu le-a nutrit. E vorba de consiliul general de instrucțiune.

Știți că d. ministru a pus gând rău acestui consiliu general, nu poate să-l înghiță, vă mărturisesc însă că nici consiliul general nu răspunde cu dragoste d-lui ministru. La început d. ministru a găsit un sistem foarte simplu: Nu a convocat de loc consiliul general de instrucțiune. Legea 'l obligă să-l convoce, d-sa s'a făcut mai mare de cât legea și nu 'l-a convocat. Atunci a venit faimoasa interpelare a d-lui Verussi, regretatul nostru coleg, care sunt sigur că dacă ar fi trăit, ar fi din nou alături cu noi ca să protesteze contra călcărilor de lege. (Aplause din minoritate).

D Verussi venise și arătase una câte una călcările de lege ale d-lui ministru; știți însă cu ce personalități de rău gust 'i-a răspuns d. ministru, și vă mărturisesc că tocmai fiind-că nu fac parte din corpul didactic, m'am însărcinat cu această interpelare, pentru ca să nu spună d. ministru că am luat cuvântul în contra sa pentru că 'mi-a refuzat veri-un concediū. Da, d-lor, răspundând d-lui Verussi, d. ministru n'a pretins că n'a făcut greșeli, dar a început o certă, certă de mahala ca acea despre care ne vorbea d. Stoicescu, și i-a dis: 'Mi-ai cerut concediū și nu ți-am dat, ai vrut să te fac membru în comitetul teatral din Iași și nu te-am făcut, etc. etc. în sfârșit o întregă acuzațiune în contra d-lui Verussi, acuzațiune a cărei tendință era d'a insinua că dacă d. Verussi spusese adevărul, acesta o făcuse numai pentru că era interesat să 'l spună, uitând d. ministru că ori-ce ar șopti, adevărul tot adevăr

rămâne. La rëndul sëu d. Verussi r'spundea verde d-luî ministru, și să'mî dați voe să'î citesc ultimele cuvinte : „D-sa mi-a dovedit singur că nu e psiholog. D-lor, am început prin a țice că nu mă voiû coborî la nivelul la care a plutit d-sa, și dacă ar fi să pun cestiunea din punctul de vedere al fonduluî moral, după cum am pus-o alaltă-erî al fonduluî pedagogic și al simțuluî de legalitate, ași putea să dovedesc că nu am întors cojocul pe dos, cum mi-a țis d-sa, dar că am ac pentru cojocul d-sale și dacă într'o ți m'ași hotări să'l rescos, va părâi în tôte părțile. Dar ar trebui să mă cobor la nivelul la care s'a coborît d-sa și vë respect, d-lor deputați, prea mult pentru ca să fac acësta“.

Ei d-lor, după un asemenea atac, lesne vë închipuiți că d. ministru nu mai putea să găsească cu cale a nu convoca consiliul general, și de aceea 'l a și convocat. Fiînd convocat dar consiliul general a început să lucreze, și să facă programe atât pentru scótele normale cât și pentru cele primare, și sciți că pentru stabilire de programe votul consiliuluî general este indispensabil. Dar acele programe nu aû plăcut d-luî ministru. De ce nu 'i-aû plăcut? Nu sciû, destul că s'a hotărit să le desființeze.

Cum credeți însă că le-a desființat? Le-a anulat. d-lor, spunënd o întrégă serie de.... *inexactități*, — vreaû să fiû parlamentar, — le-a anulat punënd în spinarea consiliuluî general lucrări ce nu le-a făcut, le-a anulat înscriind în raportul d-sale articolele din lege, alt-fel de cum sunt scrise în ediția oficială !

Acësta se chiamă un bun exemplu pentru școlă, pentru profesori, un exemplu chiar pentru copii, căroro d-sa le spunea în'r'un faimos discurs pedagogic : „La ce ar servi o prelegere bine făcută, dacă cu rescumpărarea sciințelor date, se sădesce în inima elevuluî *nerespectarea adevăruluî* pe tărëmul practic al vieței. Mâne or poimâne sciința va trebui să plătească birul ei *neadevăruluî*“.

(*Ţera nouă*, an IV, No. 4, pag. 203).

Este acësta un exemplu din partea unuî om care mai spunea școlarilor :

„Școlă trebuie să fie mai nainte de tôte un sanctuariu nebănuît de nimeni și iubit de toți. Pentru acësta ea tre-

bue să fie *oglinnda adevărului* și a ordinii : a dreptății și a disciplinei“ ?

(*Tîra nouă*, an IV, No. 4, pag. 203).

Veți vedea acum dacă raportul d-sale e *oglinnda adevărului* !

D. ministru ca să fărâme lucrările consiliului general, e silit mai întîi să i atribue tendințele ce nu le-a avut. De exemplu : Șeiți că d. ministru are două calități mari : a inventat în România ploconismul dinastic *după la extrem*, și-a mai născocit în România și cestiunea religioasă. Până la d-sa, nimeni în România nu 'și închipuise că religiunea este atacată, nici un partid politic nu se ocupase de biserică, numai d. ministru actual a avut marele talent să izvesteze luptele noastre politice cu cestiunea religioasă !

D. ministru s'a adresat dar la aceste două sentimente.

Mai întîi dinasticismul. Ia să vedeți cum încondează d. ministru pe membrii consiliului general în astă privință :

„Dar o știrbire atât de mare *era cât pe aci*, dize d-sa, să o mai suferă în școlile primare, o altă disciplină importantă, aceea a istoriei, căci copiii sătenilor sfârșiau istoria Românilor cu Cuza-Vodă“.

Era cât pe aci, insinuă d. ministru, ca consiliul general să lase atară un mare fapt istoric : independența și proclamarea regatului.

Dar programa votată de consiliu conține : Resboiul din 1877, independența și proclamarea regatului. Conține dar toate faptele mari ale istoriei afară de venirea d-lui ministru în fruntea școlilor.

Acésta, d-lui ministru nu i ajunge. D-sa scie că altele erau *intențiunile* consiliului !

Pentru prima oră, d-lor, aud că se face proces de intențiune unui corp deliberativ.

Acum córdă a doua : Consiliul general avea intențiune de a se atinge de religiunea strămoșească. Și nu uitați că în consiliu erau și prelați cari au votat pentru aceste programe anti-religiöse. Ce i pasă d-lui ministru. D-sa ne va spune :

„Ceea ce m'a mișcat însă mai mult, este cum comisiunea alésă pentru a elabora acea programă a tratat religiunea, desemnându-i un loc numai în anul 1-iu și al 2-l-a

al trienului propus pentru școala normală și evitând a vorbi în programă despre *catechism*, baza învățământului creștinesc în școlă; pe când în anul al 2-lea al acestui trieniu, în *morală s'a coprins și învățătura despre schimb, moneta și credit, despre bancă și impositie*“.

Câte afirmări atâtea... *neexactități!*

Nu este adevărat că consiliul a scos religiunea din școala normală, nici că i-a redus importanța : În programul d-lui ministru erau 4 ani de cursuri, și religiunea se învăța în 3 ani, programul consiliului conținând numai 3 ani de cursuri, religiunii i s'a dat 2 ani, anul din urmă și într'un program și într'altul fiind hotărît să fie *un an de practică*.

D. ministru dice că consiliul a pus în programul moralei noțiunii de bancă, de impositie etc., acele noțiuni cari constituiesc instrucțiunea cetățenescă.

Ca ministrul d-văstră care se pretinde că este reprezentantul unui partid liberal și democratic, să fugă de tot ce pôte aminti civismul, nu mă mir; dar acesta nu'î dă d-sale dreptul d'a spune.... *neadeveruri*.

Nu este adevărat că consiliul a pus moneta și agiul în morală. D. ministru afirmă cu știința un neadevăr. Consiliul a introdus în anul al 2-lea, semestrul 1 un curs ne propus de d. ministru — lucru se înțelege lesne, — și care avea să trateze nu despre Morală, cum dice d-sa. ci despre Morală și instrucție civică. Și acum vedeți șurupul : D. ministru se face că uită *instrucțiunea civică* și pune materiile din acest din urmă curs în socotela *moralei*.

Este acesta moral ?

Să vedem acum programul :

„Morală. Obiectul moralei. Conduita morală. Faptele fizice și morale. Simțul etc. Responsabilitatea omului. Legea morală. Caracterul acestei legi. Principiul explicativ al legii morale. Egoismul și altruismul. Regula conduitei noastre. Despre datorie. Aplicațiunea principiilor de morală la educațiune“.

Și acum :

„Instrucțiunea civică : Principiile generale. *Suveranitatea națională*“. Acest lucru vè supără ?

„*Libertatea individuală*....“ Nu cum-va nu prea vè place

ca copiii țăranilor să scie care le este dreptul lor când sunt ilegal arestați și schingiuiți de agenții d-vastră?

„*Egalitatea tuturor din'aintea legilor*“.....

Aci trebuie să se fi scandalizat d. ministru al justiției, care a spus în altă ocaziune că opozițiunea nu prea stă pe același picior din'aintea legilor.

„*Puterea legiuitoare*“... Vă mărturisesc, d-lor, că în această privință nu noi opozițiunea ne vom supăra dacă se va șterge din învățământul public exemplele date de Corpurile legiuitoare. (Aplause din partea minorității).

„*Producțiunea bogăției*“..... Nu trebuie să scie copiii cum se produce bogăția, căci n'ar mai putea suferi unele recente bogății.

„*Diferite feluri de industrie*...“ Ce? Goniți și biata industrie națională?

„*Schimbul, moneda, banca*.....“ Vă este temă poate că țera înt'egă va fi în contra agiului când tinerimea va învăța noțiuni despre monedă, schimb și circulațiunea bogățiilor?

„*Consumarea averilor*.....“ credeți că consumarea averii s'a învățat așa de bine de cât-va timp încóce, în cât să nu se mai învețe în școlă? (Ilaritate pe băncile opozițiunei).

Dar, d-lor, dacă vre-un lucru trebuie să caracterizeze democrația într'un stat, este tocmai instrucțiunea civică în școle. Când pretindeți că noi suntem o democrație, când pretindeți că fie-care român are glas în direcțiunea afacerilor publice, este o crimă în contra generațiunilor viitoare de a nu se da cetățenului mijlocul de a exercita cu pricepere rolul ce este chemat să jöce în societatea democratică.

Am dat drepturi tuturor înainte de a sci să se folosescă de ele, este de datoria noastră să le dăm acum instrucțiunea. Cât despre mine, nimic nu m'ar încânta mai mult de cât să văd aceste noțiuni puse în toate școlile pentru ca ele să pătrundă în inima cetățenului român. (Aplause din partea minorității).

A! dar nu vă place acesta, știm noi cari sunt teoriile d-văstre, d-le ministru, și pentru acesta 'mă voiü permite să vă citesc un discurs al d-văstre pentru ca toți cari se pretind că sunt reprezentanții democrației, să vadă pentru ce d. ministru al instrucțiunei publice nu vrea înscrierea

noțiunelor civice în școlă. D-sa vrea alt-ceva, vrea *dreptul divin*.

Iată ce spune d. ministru adresându-se către învățători :
„Al doilea, învățătorul să se témă de Dumnezeu și să cinstescă pe regi“ cum ȳice apostolul, „căci dacă teama de Dumnezeu este începutul înțelepciunii“ apoi cinstea ce o dăm Regelui este semnul exterior al iubirei de putere, al cărui cap el este și a căreia corônă el o pörtă. Să nu uite învățătorul un singur moment, că pentru streini în Rege se respectă patria noastră și că într'ensul este concentrată ideea existenței, neatárnării și a mărireii ei.“

Intreb, d-lor, unde mai este loc pentru suveranitatea națională în această prosă miuisterială? (Aplause din partea minorității).

Dar credeți că este numai atât? Mai la vale :

„Al treilea, învățătorul să nu uite cuvântul apostolului care ȳice că **tötă stăpânirea este de la Dumnezeu.**“
(*Téra Nouă*, An. IV, No. 7, pag. 388).

În școlile democrației române, sub un guvern care s'a suit acolo pe basa liberalismului, am ajuns să ni se vorbescă de dreptul divin, să ni se spună că ori-ce stăpânire vine de la Dumnezeu. (Aplause din partea minorității).

Nu, nu există altă stăpânire legitimă, d-le ministru, de cât aceea pe care o primesce suveranitatea națională ; nu există nici o putere de la Dumnezeu, nu e altă putere de cât aceea a căreia sorginte este în voința națiunii. (Aplause din partea minorității).

Și ași vroi acum să nu ne mai întrebați pe noi desidenții pentru ce am părăsit partidul liberal !

Mărturisiți cel puțin, d-lor, că ați dat educațiunea generațiilor viitoare în mâna unui om care pune dreptul divin în școlă !

Ei bine, acesta noi nu o primim, noi voim ca generațiunile viitoare, copiii noștri să fie ómenii liberi, iar nu robi cari să se inchine la tóte stăpânirile. (Aplause din minoritate).

Nici o dată în România nu s'au rostit cuvinte mai reacționare de către un ministru, nici o dată nu s'a așiat de un partid asemenea doctrine: a trebuit să domnescă 12 ani partidul poreclit liberal, a trebuit să trecem și prin

Spionul prusian și prin toate cele-l-alte nichiperciade ca să ajungem aici. (Aplause din minoritate).

Maî ȃice ceva d. ministru: consiliul general a scos catechismul din programul școlelor:

Neadevăr!

Ce este catechismul? Un cuvânt saū o materie de studiū? In programul d-lui ministru se ȃice cuvântul *catechism*; in programul consiliului general se află tot materia catechismul, dar nu e cuvântul.

In adevăr iată programul consiliului general pentru învățământul religiunei:

„. . . *Dogmele bisericeî creștine ortodoxe. Morala creștină.*“

Și in programul clasei a patra primară, unde se plânge d. ministru că s'a omis catechismul, găseșc :

„Ce este omul? Datoriile omului către Dumnezeu. Credința, Speranța și Caritatea. Datoriile omului către sine și către cei-l'alți omeni Datoriile copiilor către părinți, etc.“
Cu un cuvânt programul catechismului. Dacă nu este acesta catechism, apoi vĕ întreb; ce este catechism? Dar fiind-că consiliul general a pus titlul cel mare *Religiunea*, și fiind-că d. ministru a pus titlul cel mic: *Catechismul*, d. ministru cu sciință ȃice neadevărul că s'a scos catechismul din programă; ȃic cu sciință căci nimenea nu pôte să fie atât de puțin inteligent ca să nu vadă ca in programul consiliului general se află catechismul sub titlul *Religiunea*, dar d-sa a spus neadevăr pentru că vroia să sfarme lucrarea acestor omeni cari s'aū rĕșvrătit dupe d-sa, in contra a tot puternicieî d-sale.

D. ministru spune dar inesacitățî ca să ajungă la scop. și după inesacitățî face ceva maî grav, vine de reproduce textele alt-fel de cum sunt scrise. In adevăr d. ministru se basĕză pe două articole din legea instrucțiunei publice, pentru ca să anuleze lucrările consiliului general; pe art. 26 și pe art. 20 aliniatul 3.

Iată, d-lor, ce spune art. 26 :

„Pentru fie-care sesiune, ministrul instrucțiunei publice, va delega trei membri din consiliul permanent, cari vor asista la deliberațiunile consiliului general și vor lua cu-

vântul ori de câte-ori vor judeca de trebuință ; ei nu vor lua parte la vot,“

Atrag at nțiunea d-vóstre, asupra acestor cuvinte : *Ei nu vor lua parte la vot*. Ori, ce pretinde d. ministru ? Că, consiliul a dat votul său asupra programului școlilor normale fără asistența delegatului ministerial.

Maî întâi, era de nevoie să asiste la vot delegatul ministerial ? Art. 26 spune că, trebuie să asiste la deliberare, dar la vot nu. Din contră, din faptul că ei nu iaú parte la vot, rezultă pentru ori-cine că nu este indispensabil să fie prezenți când se face votul. Dar, d. ministru în raportul d-sale, referindu-se la textul legii omite cuvântul : „Ei nu vor lua parte la vot“. Este un fel de subtilizare de... Cum să dic ? D. ceva *in omittendo* ; știți că sunt două feluri de acest ceva : *in omittendo* și *in comittendo*. (Aplause din minoritate).

Și apoi dacă delegatul ministerial n'a voit să stea la vot, vina este a consiliului general ?

Dar nu acésta este cestiunea ; ceea ce e grav este să vedem un ministru comițând de acest- . . . subtilisări. Ce e drept d. ministru a început cu cel maî mititel, cu *in omittendo*, veți vedea că a ajuns pe urmă și la cel alt, la *in comittendo*. Iată dar d-lor, o primă încropire de text alt-fel de cum e tipărită.

Viú acum la a doua, d. ministru dicé : Nu a întrunit majoritatea legală programele făcute de consiliul general.

Art. 20 din lege, aliniat 3 spune : „Programa aprobată de două treimi ale acestuî din urmă consiliu, se va trimite ministerului, care o va supune la aprobarea domnului.

Doué treimi ; cari două treimi ? d. ministru al cultelor dicé : două treimi nu din numărul membrilor de față, al membrilor cari au luat parte la vot, ci două treimi din numărul total al membrilor consiliului general.

D-lor, o asemenea interpretare e eronată ; ea nu are temei de a fi, și veți vedea că nu se potrivește nici cu aceea ce s'a făcut până acum.

D. ministru ca să susție ciudata sa interpretare dicé : „Paragraful 3 al art. 20 din lege dicé anume că programele școlare trebuie să fie aprobate de două treimi ale consiliului general și că însuși regulamentul D-vóstre in-

terior explică, care anume două treimi se cer, când dăce în art. 19 că: Osebit de casul prevădut prin legea instrucțiunei la art. 20 § 3, majoritatea este constituită prin jumătatea voturilor membrilor de fapt, plus unul.

Va să dăcă, d. ministru dăce: Vreți'o dovadă, că trebuesc două treimi din numărul total al membrilor iar nu din numărul membrilor votanți, uitați-vă în regulamentul d-vostre interior. și în regulamentul interior veți vedea la art. 27, — d. ministru dăce art. 19, dar e o eróre, — că în tóte casurile, afară de casul programelor, votul se ia cu jumătatea membrilor de fapt, plus unul.

Deci, dăce d-sa, dacă atunci când e vorba de majoritatea ordinară, se socotesc dupe numărul membrilor de fapt, iar nu a membrilor votanți, tot așa trebue să fie și în majoritatea de două treimi.

Deja mărturisese că aceste cuvinte *membrii de fapt*, mi se pare cam straniu. căci dacă e vorba de membrii totali, noi scim că să exprimă alt-fel legiuitorul: membrii totali, membrii nominali, membrii de drept, dar nu membrii de fapt; acésta n'am auđit'o nici o-dată.

Ce era însă d-lor? Era o... o *subtilisațiune in comittendo*, pe care o comitea d. ministru. Intr'adevăr în edițiunea oficială publicată în anul 1883 se dăce nu numărul membrilor de fapt plus unul, ci numărul *membrilor de față* plus unul. (Aplau-e din minoritate).

Dar credeți că numai atât e? În anul 1865 când' nici nu se bănuia că școala română va încăpea pe mâna d-lui ministru actual, când prin urmare nu s' făureau documentele ad-hoc, în edițiunea oficială tipărită atunci se dăcea: *membrilor de față plus unul*. Vrea să dăcă la 1865 membrii de față, la 1883 membrii de față!

Dar nu este numai atât, d-lor, la 1865 s'a și aplicat lucrul acesta la programul școalelor secundare de fete. Chiar la pag. 407, în buletinul instrucțiunei pe 1865, veți vedea notați: *Votanți 24 majoritatea cerută de art. 20, aliniat 3, 16.*

Va să dăcă, d-lor, deja la 1865 se socotea două treimi din membrii de față. Ori, anul acesta programele au intrunit două treimi din membrii de față.

Și atunci d. ministru a găsit leacul: iute, iute un mic... *comittendo*.

Ei bine, d-lor, cum se chiamă din partea unui om care e pus în capul școlilor, care trebuie să dea tuturilor exemplul respectărei adevărului, cum se chiamă lucrul acesta de a lua un text de lege și a 'l schimba, de a lua cuvântul de *față* și a 'l întorce la față, și a 'l transforma în cuvântul *fapt*?

Ce, d-lor, ați voit prin acesta să ne amintiți că sunteți, dupe cum s'a dis, numai o *stăpânire de fapt*, sau ați dorit să scie țera că singuri recunoșteți că guvernul d-vostre nu mai are *față*?

Acosta, d-lor, nu se mai chiamă călcare de lege, pentru acesta nu trebuie să fiți chemați la răspundere di'naintea casației; pentru acesta trebuie să răspundeți d'inaintea conștiinței fie-cărui om onest.

Cu toate acestea, numai așa ați putea reuși să dicitți că nu era majoritate; dar când vă vom arăta mai mult, când vă vom arăta că pentru ca să ajungeți la această făptuire a faptelor și făptuire a fețelor, (aplause), ați fost siliți să recurgeți și la un mijloc așa de mic în cât nu 'l pot califica? Intr'adevăr ce ați făcut? Când ați vădut că lipsesc membri, de și conform regulamentului interior, când un membru lipsește la mai multe ședințe, nu știu acum la câte, acel membru trebuie să fie înlocuit, și de și vi s'a spus și cerut o așa înlocuire, d-vostre nu ați voit să înlocuiți pe acei membri absenți, ci v'ați mulțumit numai cu cei 6 membri cari se țineau de pulpana d-vostre. Pentru ce acesta? Nu o știți? Nu v'o ceruse consiliul general într'una? Nu, dar știți că înlocuitorii vor vota probabil cu majoritatea și că atunci vor fi pentru programe duoce treimi chiar din membrii totali, și atunci acel... *comittendo* ar rămâne de prisos.

Iată dar o a patra călcare de lege, și cred că este din cele mai caracteristice, și vă întreb înainte de a trece mai la vale: este cu puțință o asemenea stare? Este cu puțință ca corpul profesoral să mai rămână sub direcțiunea plină de avertismente a unui ministru care a tratat astfel pe reprezentanții săi? Este cu puțință pentru demnitatea profesorilor noștri să 'i lăsați într'o asemenea situațiune, acușați de faptele ce nu le-au comis, împovărați de păcatele unui *comittendo* care este în capul școlilor?

Trec d-lor, la un alt punct, și aci veți vedea pe d. ministru nu numai călcător de lege, 'l veți vedea transformându-se în agent electoral al cabinetului.

Este vorba de mutarea d-lui Moise Pacu, profesor de seminar. (Intreruperi). Ah, uitasem să vă spun când cu metrii cubici de aer, un mic fapt, dar foarte caracteristic, căci din el se vede ce mult se îngrijese d. ministru de igiena copiilor. Sunt într'o școală, 82 de fete, cari nu numai nu au destul metri cubici de aer, dar pentru care d. ministru a găsit cu cale să suprime clasa cu desăvârșire, lăsând pe acele eleve să se plimbe mai bine pe uliță. Se petrece acest fapt la externatul de fete din Bucuresci. Acolo sunt cinci clase. În localul în care era până acum instalată această școală, fie-care clasă avea câte o cameră. Se mută în altă parte, pe strada Israelită No. 1, și acolo școală nu mai dispune de 5 camere, ci numai de 4. Clasa a doua a rămas pe din afară; și elevele din această clasă, sau că intră în clasa III pe când elevele ei se dau după joc prin curte, sau că plcă acasă rămânând repetente căci nu au unde să învețe carte.

D-lor, am ajuns la cazul d-lui Pacu.

D. Moise Pacu are nefericirea de a fi membrul opozițiunei. Vă mărturisesc, după cum spune însuși d. Pacu prin memoriul adresat ministrului, d-sa este un om care a avut o naivitate, naivitatea de a crede că drepturile cetățenesci sunt o realitate. D. Pacu și-a pus candidatura la consiliul comunal din Galați; (candidatul adversar era un alt profesor, coleg al d-sale de la seminar), Pacu a mai avut și nefericirea să reușescă; dic nefericire căci dacă n'ar fi fost ales nu 'i s'ar fi spart capul de agenții ministrului de interne a doua di.

A doua di erau la primărie alegerile consiliului județian; tocmai atunci d. Pacu care era ginere, se ducea la primărie să îndeplinescă formalitățile publicațiilor de căsătorie.

Sciți ce s'a petrecut la Galați; inutil să spunem că d. Pacu e unul din aceia pe al căruia cap s'a făcut pac! pac! de către agenții ministeriali. De cât capul d-lui Pacu a fost, se vede, bine confecționat, căci după câte-va zile de sufe-

rință a casă la d-sa, și după o căutare la Slănic, a eșit teafăr.

Atunci a intervenit ministrul justiției. Sciți tactica : unde nu reușește ministrul de interne, sare ministrul de justiție. Ei bine, vine d. ministru de justiție și dă pe d. Pacu pe mâna procurorului de la Galați; ghiciți ce s'a întâmplat. Nenorocitul Pacu al căruia cap a fost mai solid de cât toate acestea, a trebuit atunci să fie supus unor noii experimente. D. ministru al instrucțiunii 'și-a ținut : ce este Pacu ? Profesor, las' pe mine ! D. Pacu este într'adevăr profesor definitiv la seminarul din Galați de zece ani, este fiu de țeran din Basarabia; n'a învățat instrucțiunea civică în școală, dar a învățat'o în urmă.

D. ministru 'și-a ținut : hai să'l gonim la Huși; și nici una, nici alta, trimite d-lui Pacu adresa următoare :

„Subsemnatul, auzind pe consiliul permanent, are onoare a vă face cunoscut că pe ziua de 15 Noembre a. c. sunteți transferat în aceeași calitate de profesor definitiv de la catedra morală creștină, pastorală și liturgică de la acel seminar la catedra identică de la seminarul din Huși și vă invită să plecați la post spre a vă lua îndatoririle catedrei unde sunteți transferat“.

„Ministru, Sturdza.“

Lucrurile acestea se petreceau la 14 Noembre, două luni și jumătate după începerea anului școlar.

Ordinul d-lui ministru începe prin o neexactitate, printr'un *comittendo*, spune că a auzit pe consiliul permanent. Ei bine, repet, nu este adevărat : nu a auzit d. ministru pe consiliul permanent.

Consiliul permanent, după cum știți, se compune din cinci membri. D-nii Laurian și Dimitrescu 'mă-au afirmat că d-lor nu știu de acest fapt. D. Șaicaru, întrebat fiind de d. Pacu, 'i-a spus; eu nu știu de acest lucru; 'mă-aduc aminte de alt-ceva : că am dat votul meu ca să se numească un ôre-care Georgescu care nu reușise la un concurs de la facultatea de teologie, suplinitor la seminarul de Huși. Mai rămâne d. Hăjdău care nu ține minte, și d. Crăciunescu despre care nu'mă permit a crede și nici a bănuși ca să se fi făcut complice la așa ceva.

Iată prin urmare, o primă incorectitudine de formă : n'a auđit d. ministru pe consiliul permanent. (Intreruperi). Ce să mai vorbim de călcări de lege : Mai e vorba de călcări de lege ?

A doua incorectitudine : D. Pacu e numit prin decret regal, dacă d. ministru ar avea dreptul—și nu'l are—să'l mute, n'ar putea-o face de cât tot prin decret regal. Se vede însă că decretele regale sunt numai pentru favoriții guvernului nu și pentru cei din opozițiune, căci d. Pacu a fost mutat numai printr'o simplă decisiune ministerială.

Intreb însă : avea d. ministru dreptul să facă această mutare ? Părerea mea este că nu. Intr'adevăr fie-care profesor concură pentru o anume catedră într'o anume localitate. O-dată această catedră câștigată, ea este a lui.

Și apoi mutarea este o pedepsă, și cea mai mare dintre pedepse. Or, ministrul singur nu pöte aplica de cât cea mai mică dintre pedepse, avertismentul. Cele-l-alte pedepse, censura, suspensiunea și destituțiunea nu se pot da de către ministru. Or, a muta din loc în loc pe cine-va nu e-te a 'l destitui în mod ipocrit ?

Vă mărturisesc însă că această cestiune ca cestiune, legală, e discutată. În lege nu se spune direct dacă d. ministru are sau nu voe să mute pe un profesor; se spune numai că nu pöte ministrul să pedepsască, or, cum am spus-o, acesta e o pedepsă și vă voiü dovedi-o cu mărturisirea însăși a d-lui ministru.

În adevăr, îndată ce d. Pacu a venit în București, a întreat pe d. director al ministerului de ce e mutat, și i s'a răspuns : „Scii d-ta förte bine de ce ești mutat.“

D. ministru, d-lor, are atât de multe călcări de lege la activul, ori la pasivul său, cum veți voi, în cât vă mărturisesc că nu e nici un merit să mai găsescă cine-va călcarea de lege la d-sa. Legea spune, d-lor, că un profesor care face greșeli se judecă de un consiliu de cinci.

Presupuneți că în acest consiliu de cinci se ivesc majoritate și minoritate. Et bine, scii ce crede d. ministru în așa împrejurări ? D-sa pretinde că are dreptul să aplice părerea majorității ori a minorității dupe cum va găsi de cuviință.

Ori-cât ar fi de violatôre de lege și de contrariă chiar bunului simț o asemenea procedare, d. ministru nici de dânsa nu se ține. Așa în 1885, când a fost dat în judecată institutorul Georgescu din Dâmbovița, 3 din membrii opinase pentru achitare iar ceî-l-altî duoî pentru censură; ei, d. ministru n'a primit nici opinia majorității nici a minorității, ci 'i-a aplicat altă pedepsă: 'l-a mutat. D-sa prin urmare, considera mutarea ca o pedepsă, și ca pedepsă a fost aplicată și d-lui Pacu.

Dar vë mai întreb, daca nu e pedepsă de ce ați mutat pe d. Pacu?

Este d-sa un profesor rău? Iată în privința acêsta ce spune directorul sêu:

CERTIFICAT

„Sub-semnatul, director al seminarului Dunărei-de-jos din Galați... — vedeți că e un certificat clerical, decî trebuie să placă d-lui ministru al instrucțiunei publice,— certifice prin acêsta că d. Moise Pacu a funcționat neîntrerupt ca profesor *definitiv* de morala creștină, pastorală și liturgică la acest seminar de la 29 Ianuarie 1873 până astă-zi, 15 Noembre 1887; și că în tot cursul funcționărei sale n'a lăsat nimica de dorit atâta în privința aptitudinîi sale și zelului cu care 'și-a împlinit datoria, cât și a conduitei sale în școlă și în societate.

1887, Noembre 15.

Este dar un profesor model care se pedepsește cu mutarea, ca să fie înlocuit cu un altul care n'a reușit la concursul de bursier pentru facultatea de teologie.

Dar, d-lor, este în interesul instrucțiunei ca să întrerupeți cursul copiilor și la 14 Noembre să le dați un alt dascăl? Credeți d-vostre că profesorii trebuie schimbați tot cu atâta ușurință ca și circulările d-vostre?

Dar ôre era un cetățen rău Moise Pacu? Iată certificatul primarului în care dânsul, primarul colectivist, căci d. Nebuneli este al d-vostre, spune categoric că d. Pacu nu a lipsit de la o singură ședință a consiliului comunal, și

ași vrea ca consiliul comunal din București să ia exemplu de la d. Pacu din Galați.

Fost-a d. Pacu în consiliul comunal un om neactiv? Nu. El a vrut să taie cangrena școlilor din Galați; și poate că de acolo a venit ura în contra d-lui Pacu. Este în Galați o școală secundară de fete care nu e supusă legilor țerei, profesorii sunt numiți fără concurs, programe nu s'au dat de către Stat; așa fiind, știți care e rezultatul? Acea școală e un izvor de cumul, catedrele acestei școle sunt recompensa ce o dă guvernul profesorilor cari susțin politica sa la Galați. Care profesor face treburile guvernului, mai primește câte o lăfă și de la școală secundară de fete; cel care, din contră, nu se face agent al guvernului, neapărat că nu poate să concureze pentru această școală. Iată ce a vrut să curme d. Pacu, profesor și cetățen bun, membru în consiliul comunal, rîvnitor de binele public, și iată pentru ce nu putea ca să nu fie lovit de d-văstre.

Da, d-lor, l-ați lovit, pentru politică, nu pentru altceva.

Vreți o dovadă mai mult? Iați evanghelia partidului guvernamental, *Voința Națională*, — căci nimeni nu va tăgădui că nu o pot numi ast-fel, — și iată ce citesc:

„In ceea-ce privesce considerațiunile de fapt, cari vor fi putut decide pe autoritatea școlară să decreteze mutarea d-lui Pacu de la Galați, de și nu le avem sub ochi spre a le putea aprecia, totuși suntem autorizați a crede că motive puternice de disciplină școlară au silit pe minister să considere permutarea d-lui Pacu ca indispensabilă ordinii școlare și prestigiului corpului profesoral.

„Să facă politică, sunt cetățeni, și nu noi le vom tăgădui acest drept. Dar exercițiul drepturilor politice nu se face prin provocare de scandal în stradă.

„Poate că într'un alt centru profesorul permutat va reflecta mai cu maturitate la urâtele sale apucături de mai înainte și se va corige“.

(*Voința Națională*, din 20 Noembre 1887).

Deci traducțiune românească: profesorii au drept să facă

politică, însă numai un fel de politică: politică colectivistă. (Aplause din minoritate).

Căci, sciiți d-văstre, d-lor, ce se petrece în Galați?

Să intrăm în seminar. D. Pacu face opozițiune, ați vădut însă că de la curs nu lipsese, și se duce pe lângă acesta și la consiliul comunal. Credeți d-văstre acum că singur d. Pacu e profesorul de la seminar care face politică? Nu. Este d. Codreanu, colectivist, care a fost candidat la colegiul I și care a căzut; d. Teodorescu ales la colegiul al II-lea județan în ziua bătailor, va să dică pus pe o listă susținută cu totă autoritatea, bine înțeles materială a d-lui ministru de interne; mai e d. Radu al cărui nume singur cred că vă evocă multe suvenirii politice. La gimnaziu e d. Cerchez, președinte al comitetului permanent.

Vă întreb acum, dacă toți aceștia fac politică, dacă aici chiar în București sunt profesori cari obțin concediu de 6 luni pentru ca să facă politică, și eu unul aprob faptul pentru că și profesorii sunt cetățeni, dacă ast-fel stă lucrul, apoi tuturor să li se măsore cu aceeași măsură.

Și atunci vă întreb, am ajuns noi sub un guvern liberal, sub un guvern democratic, ca să vedem și această flagrantă nedreptate, ca să 'ți fie permis să faci politică colectivistă, să 'ți fie permis să te duci cu bătăușii la primărie pentru ca să spargi capetele omenilor, dar să nu 'ți fie permis să 'ți pui candidatura în mod demn și onorabil și să fii ales de orașul tău ca opozant?

D. Pacu a făcut scandal, dică *Voința Națională!* da spargerea capului lui Pacu a scandalizat națiunea, dar el nu 'și-a spart capul singur ci i l'au spart bătăușii d-văstre, d-le ministru! Acum, pentru antea ora aud că tot cel care mănâncă bătae este cel care face scandal. Nu a fost dar din partea d-văstre decât dorința să transferați pe un membru din consiliul comunal de la Galați, pe un opozant de frunte, pentru ca să ve scăpați de el, în ajunul alegerilor viitoare, ca să eliminați pe un om care nu l'ați putut birui nici prin bătăuși nici prin procesele d-văstre cele scandalose.

Ei d-lor, ce iute ne am schimbat! credeți d-văstre că numai Dinasticismul este prea nou și prea ciudat pe bu-

sele d-lui ministru al instrucțiunii publice? Deschideți faimosul act de acuzare al ministerului conservator și veți citi :

„Aū dōră politica este un ce atāta de ne permis și vātāmător ? Cu tōte acestea era un timp, pe care am putea sǎ 'l numim mai fericit, cānd în țera acēsta ministrii cultelor și instrucțiunii publice, departe de a persecuta pe profesorii cari fac politică, din contrǎ 'i excorta la politică“ . (pag. 145),

La 1876 eram in opozițiune și vream sǎ trecem în ochii țerei drept liberali ; la 1887 suntem convinși că o sǎ remānem la putere, nu pānǎ se va deschide moscenirea, dar pānǎ la o a dōua moscenire, și de aceea nu mai scim ce am đis în trecut, și nici nu ne îngrijim de ce va đice prezentul și viitorul despre noi ! (Aplause din partea opozițiunei).

Trec, d-lor, la cestiunea asilului Elena Dōmna, și mǎrturisesc, la cea mai delicatǎ.

Din tōte instituțiunile de culturǎ naționalǎ, Asilul este una dintre cele mai însemnate, nu în starea în care este, dar în starea în care ar trebui sǎ fie.

Nu voesc, d-lor, sǎ fac multǎ istorie, nu voesc sǎ vorbesc de sfortǎrile rǎposatului Davila și ale celor-l-alti filantropi cari aū pus o piatrǎ la crearea acestui institut, amintesc numai un lucru, și a nume cǎ asilul fondat de D-na Cūza, era destinat sǎ servescǎ drept adǎpost copiilor orfanī. Era, d-lor, o idee frumōsǎ aceea de a stringe ființele cele mai nenorocite, copilele orfane, *fǎrǎ tatǎ, fǎrǎ mamǎ*, și a le da o bunǎ creștere făcēnd din ele bune mame de familie. Dar la asil, ca peste tot, cei mari s'aū încercat sǎ mǎnānce pe cei mici, ast-fel în cāt de undē era vorba ca acolo sǎ se facǎ educațiunea modestǎ și democraticǎ a copilelor orfane, acest local s'a transformat în nici mai mult nici mai puțin de cāt un pansionat luxos, fōrte luxos în care copii bogaților sǎ pōtǎ avea o educațiune completǎ mai efinǎ, mult mai efinǎ (se plātește 600 de lei pe an), de cāt ar trebui sǎ coste ! (Aplause din partea opozițiunei).

Vē întreb : din 370 copile cāte sunt în asil, cāte sunt

mai multe de 30 orfane, dar orfane adevărate, și de tată și de mamă?

D. ministru sunt sigur, că nu va răspunde alt-fel, căci dacă o va face, îi voi cere să aducă aici matricole de unde se va putea verifica lucrul.

Lasă că la asil nici legea instrucțiunii nu se aplică, lasă că la asil profesorii sunt numiți fără concurs, ceea ce este mai grav este acesta: asilul nu mai este pentru orfane.

Se poate tăgădui că la asil se primesc stependiste!

Ei bine, pentru ce?

Vom crede oare că nu sunt destule orfane în România? Comuna București numai are peste 100 de orfane în vârstă mai mare de 7 ani, pe care asilul nu le primește și pe cari comuna le-a lăsat pe la doicele din mahalale și le-a înscris la școlile publice!

Dacă tăgăduiți faptul aduceți dosarele primăriei și matricolele școlilor.

Apoi acesta a fost dorința celor cari au înființat acest asil?

Ce? să lăsăm pe aceste orfane până la vârsta de 14, 15 ani la doicele din mahalale? Și pe când orfanele pentru cari s'a făcut asilul, pentru cari s'a făcut subscripțiunii și pentru care Dâmnă Cuza și Regina Elisabeta au făcut sacrificii, nu pot intra în asil, găsește loc acolo tot felul de intrigi! (Aplause din partea opoziției).

Am aici un discurs al d-lui ministru de când a intrat la asil, ca directrice pe d-nișóra Felicia Racoviță.

Iată ce spunea d. ministru: . . . în fine autoritatea d-văstre vor reda asilului renumele ce 'l avea și pe care, o spun cu durere, era în ajun de a'l perde."

(*Para Nouă*, anul IV, 4° 4, pag. 215).

Cât a stat d-nișóra Racoviță la asil, redatu-i-a d-sa prestigiul ce 'l avea mai înainte și pe care era în ajun de a'l perde? Dacă i l-a redat acel prestigiu, pentru ce d-nișóra Racoviță a plecat de acolo? Este adevărat că plecarea d-sale se datorește unei intrigi meschine și rușinoase prin care se tindea să făcă pe Suverana țerei să credă că s'au găsit în rëndul societăței române persoane

carî să nu știe să respecte un mormânt sfânt pentru noi toți ?

Este adevărat că a fost o intrigă condusă de alt cine-va de acolo ?

Este adevărat că d-ra Racoviță, a fost denunțată că în acord cu d. Haret și cu d-ra Georgescu, a voit să tragă un grilagiu peste mormântul principesei Maria ? Aceste lucruri s'aŭ spus, și dacă ele sunt ast-fel, eŭ plâng pe d. ministru că a dat creșmânt la o asemenea calomnie. Dacă faptele nu sunt adevărate, aștept să mi se spună *de ce* d-ra Racoviță s'a retras; să mi se spună dacă a fost sau nu ver-o cestiune relativă la grilagiul care se dicea că este hotărît să trecă peste acel scump mormânt. Până nu veți face afirmațiuni precise și categorice, noi nu ne vom putea explica retragerea d-șorei Racoviță de cât numai în urma unor intrigî necalificabile.

Dar credeți că la Asil a fost numai atât, adică că el se conduce fără lege fără comptabilitate, fără concurs ?

Credeți d-vostre că asilul este transformat numai într'un institut de stipendiste ? Credeți, d-vostre că cel puțin acest institut, așa transformat, pus la dispoziția părinților *bine cugetători*, că acest institut în care se predă teoria că totă stăpânirea și totă voința arbitrară vine de la dumnezeu, credeți dic, că acest institut este în bună stare ?

Maî am, d-lor, un fapt de desvoltat și voiŭ încheia. S'a dat afară din asil, d-lor, șee orfane și s'aŭ trâmîs la Monastire (senșațiuni pe băncile opozițiunei); iată numele lor :

1) Ștefănescu Alexandrina, din clasa II primară, de 8 ani.

2) Sorescu Smaranda, din clasa II primară, de 8 ani.

3) Șerbănescu Ecaterina, din clasa I primară, de 7 ani.

4) Ionescu Aristia, din clasa I primară, de 7 ani.

5) Emilian Maria, din clasa I primară, de 7 ani.

6) Matuati Angelina, din clasa I normală, de 12 ani.

7) Stuart Maria, din clasa I normală, de 12 ani.

8) Țănescu Maria, din clasa I normală, de 12 ani.

9) Ampliu Dominica, din clasa II normală, de 13 ani.

10) Dinescu Smaranda, din clasa II normală de 13 ani.

Aceste fete în duoë rînduri, câte cinci a fost trimise

de către d. ministru la monastirea Agapia, și se află și aici la monastirea Agapia. Ele sunt destinate să trăiască din ce rămâne din cei 37 bani pe zi ce se dă călugărilor pentru hrană.

Vă întreb, d-lor, ați audīt d-văstre o cruzime mai mare ?

Veți spune pōte că aceste fete nu învățau bine, că nu aveaū aptitudine la învățatură. Lucrul nu este adevărat. Dar dacă ar fi așa, ce pedagog este acela care pōte să spue cu siguranțe că la 7 ani se vede la un copil aptitudinea sau inaptitudinea pentru învățatură ? Eū cunosce persōne căci ocupă pozițiuni însemnate în stat, fōrte însemnate din pēcate, și cari n'aū putut să trecă nici odată examenul de maturitate în Germania. (Aplause din minoritate). Și nu era vorba de un copil de 7 ani, era vorba de un copilandru de 18, 19 ani. Ce însemnăză acēsta ? Nu însemnăză nimic ; pedagogia a descoperit măcar atāta lucru, că nu trebuie să ne descuragiām ; se pōte să fie minți mai tardive, dar tot d'auna trebuie să avem nădejde, căci îndreptarea este făcută pentru ōmenī.

S'aū transportat, d-lor, aceste dece fete le monastire. Cu ce drept ? Nu vă gândiți că ați călcat și legile canonice nu numai legile civile, căci d-văstre sciți că nu pot fi admiși la monastire ōmenī mai micī de 60 de ani ?

D-văstre voiți să faceți din aceste vlăstare de 7, 8 ani monache ? Ce ? sciți d-văstre, că aceste copile aū să voiască să se lepede de cele lumești, ca să îmbrățișeze pe cele cerești, de v'ați apucat d-văstre înainte ca să le faceți pe plac ? (Ilaritate, applause).

Dar, d-lor, este ceva și mai grav. Mi se afirmă, — și d. ministru să aducă hārțiile aci dacă vrea să se disculpe, — mi se afirmă că la al duoilea transport, — căci a fost o dată 5, și al doilea iar 5 —, d. ministru a cerut asilului să'i dea cinci fete pe o listă ca să le dea afară, să se facă locuri, și asilul i-a trimis o listă de cinci fete ; între acelea însă erau unele cari aveaū protecție, și atunci d. ministru a napoiat lista : „Nu cinci fete, cinci orfane imī trebuie.“ (Aplause din minoritate).

Dintre aceste 10 copile cari s'aū trimis la monastire, — și faptul este atāta de monstruos în cât până ce nu veți

auți pe d. ministru mărturisindu'1, mulți dintre d-vóstre nici o să credeți —, dintre aceste cinci orfane trimise la monastire, una era ftisică, nenorocita!

Dintre aceste 10 orfane, una Alexandrina Ștefănescu, speriată de traiul de la monastire, a fugit; iar alta, Ionescu Aristița a *murit* la monastirea Agapia. Acesta este un fapt și il afirm.

D-lor, termin. Un singur epitet mai lipsia guvernului d-vóstre: cruțimea. Îl meritați! (Aplause din minoritate).

LIBERTATEA INTRUNIRILOR

(Ședința de la 17 Decembrie 1887).

Domnilor Deputați,

Dacă d. ministru de interne consimte a uni amândouă interpelările într'una ca să nu iaă cuvântul de două ori . . .

D. ministru de interne, general Radu Mihaiu: Consimt.

D. Tache Ionescu: Le unesc într'una, d-lor, și pentru un alt motiv, pentru că de și amândouă se rapoartă în aparență la fapte foarte mici, ele sunt însă dupe mine caracteristice, căci în amândouă este vorba de un sistem întreg de suprimare fățarnică a libertăților publice, de un sistem întreg de lovitură de Stat rușinosă, lăaturalnică.

Incep cu afacerea de la Huși. În interpelarea pe care o anunțasem, diceam: „Interpelez pe d. ministru de interne asupra scandalurilor de la Huși,” și d. ministru cu mult spirit, mă întrebă: „Care scandaluri?” Intr'adevăr, d-lor, aū fost *mulle* scandaluri la Huși, și avea dreptate d. ministru să'mi cêră să precizez anume care scandaluri. Vê asigur însă că mă voiū ocupa numai de scandalul cel din urmă, nu numai pentru că are meritul noutăței, dar mai ales fiind-că este și mai ciudat.

D-lor, Huși este un oraș predestinat în privința scandalurilor; acum patru ani, la 5 Decembrie 1884, d. Kogălniceanu,—pe care nimeni cred nu'l bănuiesce de a fi opo-

sant așa de inflăcărat, în cât să se credă că acasă pe nedrept, cum suntem noi bănuți, — d. Kogălniceanu spunea aceste cuvinte în Parlament:

„Eū unul, d-lor, vė mărturisesc că sunt fricos“... Neapărat că acesta privesce numai pe d. Kogălniceanu. (Ilaritate)... „Și de aceea mai tótă vara șeș în Dobrogea, în partea aceea a Dobrogei care nu este locuită de cât de turci și de tătari, și cu tóte acestea, nóptea la mieđul nopței, mă pun în trăsură și numai cu un baston, fără armă, fără pușcă, mă duc până la Mangalia, și mă duc mai liniștit de cât m'ași duce în județul Fălciū, unde nu m'am dus încă de la Februarie; pentru că dacă d. Castroianu, omul care nu se ocupă de politică, care nu se ocupă de cât de interesele sale, a fost desemnat să fie asasinat, i s'a denunțat și lui acesta întocmai cum s'a denunțat și comitelui Tolstoy că este luată hotărîrea de a'l omori, cum să n'am eū frică, eū care fac politică?“

Va să dică d. Kogălniceanu care începe prin a spune că este om fricos, și cu tóte acestea nu' este frică nici de turci, nici de tătari și se plimbă în Dobrogea de la Constanța la Mangalia nóptea numai cu bastonul, dar 'i e frică să se ducă în județul său natal, acolo unde are casă de peste o sută de ani, căci așa era situațiunea la 1884, când stăpânul în județ era vestitul D. Cișman.

De la 1884 și până astăzi s'a întâmplat un eveniment cu adevărat istoric acolo, s'a dat în judecată criminală ordinară omul politic, partisanul guvernului cel mai liniștit din județul d-lui Kogălniceanu, atât de liniștit în cât 'l făcea pe D-sa să nu mai pótă călători pe acolo; a fost o ordonanță a judecătorului de instrucțiune cu cas de urmărire, a fost o sentință a tribunalului prin care se osindea acel om la pușcărie pentru găsduire de hoți, a fost apoi achitare din partea curței din Iași cu trei contra două: adică... deh... dacă mai era un judecător?... dar în sfârșit sentințele judecătorești sunt sentințe judecătorești.

D'abia s'a dat sentința judecătorească de la curtea din Iași prin care cu trei contra două s'a achitat omul influent și partisanul politic din localitate al guvernului d-vóstre, și iarăși județul Fălciū începe a fi într'un scandal continuu,

în aceeași situațiune ca cea care înspăimântă chiar pe d. Kogălniceanu.

Și, d-lor, că este adevărat că în județul Fălciu persoana cea mai influentă astăzi, capul partidului guvernamental, este tot acela pe care curtea din Iași l-a achitat de găzduire de hoți, cu trei contra două, și care înspăimântă pe d. Kogălniceanu, este chiar ultima întrunire publică ținută la Huși ca să se protesteze contra manifestului opozițiunii, căci iată ce se scrie într'o gazetă a prefecturii din Fălciu în astă privință :

„D. Nicolae Cișman, membru devotat al partidului liberal național — ciliți colectivist său guvernamental — suindu-se la tribună începe exprimându'și deosebita sa mulțumire, că cetățenii s'au adunat în număr așa de mare, ceea ce probază sentimentele de iubire către *Tron* și guvernul partidului, al cărui șef este marele cetățean d. I. C. Bratianu,“

(*Prutul* din 8 Decembre 1887).

Acésta în jurnalul administrațiunii locale; prin urmare nu pôte să fie înduoială cu județul Fălciu se află iar, dupe achitarea curței din Iași, sub aceeași influență așa de liberală în cât înspăimânta pe d. Kogălniceanu.

Ei bine, d-lor, ce se întâmplă acolo? Avea dreptate d. ministru de interne, când întreba care scandal, căci la Huși se întâmplă multe scandale, se obicinuesce de către șeful partidului guvernamental din localitate, de către *susținătorul Tronului* din Fălciu, se obișnuiesce dic, spargerii de giamuri. În alte județe se sparg, știți bine, giamurile la jurnaliști, la Huși se sparg giamurile la oposanți. Așa acum două luni s'a spart geamurile la d. Mărza, fost deputat și fost prefect, și acum în urmă nu s'au mai spart numai la unul, nici numai de către unul. La 24 Noembre a fost o bandă numerosă care a aruncat cu pietre mai bine de o jumătate de oră; și aceste destăinuirii le țin de la d. Teodoru și Rale, deputați din Fălciu, pe cari nu'i puteți bănui de oposanți; s'au spart, d-lor, giamurile la d. Mărza, la d. Arghir, la d. Tudor, socrul d-lui Teoderu, la d. Rale, etc., și ceva mai mult: nu numai că s'au spart giamurile la toți acești oposanți din localitate, dar pe ferestrele d-lui

Tudor s'a tras și un glonț de revolver, și la d. Rale atâtea pietre s'au asvârlit în casă, în cât unul din stâlpii ce se afla înaintea casei, căci casa are stâlpi, este aproape dărâmat; a fost prin urmare o operațiune în regulă, o bombardare stragnică, nu cu tunurile ci dupe vechiul sistem, dupe sistemul din antichitate, când se arunca cu pietre. Iată dar ce s'a petrecut la Fălciu.

Dacă ar fi numai atât, vă mărturisesc, că lucrul nu ar fi de loc nou: nu pentru prima oară vedem acest sistem de a se terorisa opoziții prin ceva spargere de giamuri — dar la Huși este un lucru curios, acolo s'a perfecționat sistemul.

Până acum, d-lor, când se spârgea cuiva giamurile sau spinarea, lucrul se punea în socotela cetățenilor *indignat* de purtarea opozițiunei; dacă de exemplu, se spârgea giamurile la *Independența* sau la *Epoca*, acesta era faptul națiunei care fusese *indignată* în contra articolelor acelor jurnale. (Aplause din partea minorității). Dacă se bătea un om în gara Pitești, ministrul justiției răspunde d-lui Rădulescu, interpelatorului, că acel om venise cu intențiune să fluere pe Majestatea Sa Regele, și că publicul *indignat* l-a bătut; dacă se bătea un jurnalist în Bucuresci, în strada Regală, pe la ora două din zi, și eu făceam interpelare d-lui ministru al justiției, d-sa, la 28 Maiu 1886, imi spunea: „nu știu, n'am vădut, dar treoue să fie tot un cas ca acela de la Pitești“, și „m'ar părea rău ca d. Ionescu să se facă aici apărătorul unor asemenea fapte și să încurageze asemenea scandaluri.“

Adică a nu primi ca poliția cu agenții săi să bată cetățenii pentru articolele lor din jurnale, chiar greșite, este a face scandaluri!!

Aceste lucruri sunt cunoscute și sunt și vechi, este inutil dar să revenim și să le cităm din nou din *Monitor*, pentru că cu toții ne aducem aminte de ele. La Huși însă de astă dată se schimbă sistemul; nu mai este *națiunea indignată* care sparge giamurile și trage cu revolverul în casele ómenilor, la Huși este însăși opozițiunea care și sparge giamurile. (Aplause din partea opozițiunei). Iși trage singură cu revolverul în casă pentru ca... să învinovățească pe guvern.

Iată, d-lor, lucrul scris cu slove mari în jurnalul guvernamental din localitate.

Mai mulți dintre membrii opozițiunii locale, în cap cu d. Niță Mărzea, au telegrafiat primului ministru și ministrului de interne spre a se plânga că li s'au spart gémurile de la case cu petre, și că nu le mai este sigură nici viața, nici averea sub administrațiunea de aici.

„Opoziția din Huși n'a făcut, cu această ocaziune, de cât să urmeze calea ce i s'a tras cu atâta măiestrie de către opoziția din Bucuresci.

„S'au spart în adevăr câte-va gémuri, de pe la casele d-lo Niță Mărzea. Tudor, Arghir; dar cei ce au spart aceste gémuri nu sunt alții de cât proprii agenții ai opoziției.

„Scopul pentru care onor. noștri adversari, au jucat această comedie, nu este altul de cât pentru a încerca să discrediteze, dacă cu puțință va fi..., dacă cu puțință va fi..., administrațiunea sincer liberală a d-lui prefect Varnav“.

Ei, d-lor, nu găsiți d-vóstre, că acum înaintea alegerilor, este ceva grav ca noi să vedem ca jurnalele guvernamentale, jurnalele susținute, întreținute, plătite de guvern să publice, cu litere mari, cum că opozițiunea singură merge să-și spargă gémurile, trage cu revolverele prin casele și ferestrele propriilor ei partisanii.

Acésta nu vi se pare d-vóstre că vrea să dică, că atunci când în timpul alegerilor se va sparge nu gémurile, dar capul vre-unui alegător opoziționist, guvernamentalii vor susține cum că opozițiunea, și-și sparge singură capetele, numai și numai pentru ca să aibă motive să acuse pe membrii guvernului Majestății Sale?

Adică d. Pacu din Galați și-a spart el singur capul numai ca să facă în necazul d-lui ministru de interne!

Dar, d-lor, nu numai nici un om cu minte, dar chiar nimeni dintre cei mai mărginiți ómenii, nu va putea crede una ca aceasta, și nu va putea crede nici chiar că ar fi o glumă, pentru că o așa bazaconie întrece chiar toate limitele glumei. Intr'adevăr, d-lor, a veni cine-va și a susține cum că membrii din opoziție s'au dus la casele altor membri tot din opoziție și le-au spart gémurile, și ar trage și focuri prin ferestre în casele lor, în scop numai ca în urmă să pótă invinovăți pe partidul co-

lectivist, acésta este peste putință, este de necreșut, este a'și bate joc de public, creșându'l prea din cale afară nerod.

Cu tóte acestea pentru că în jurnalul pe care vi l'am citit, s'a scris așa, apoi negreșit a trebuit să se facă o cercetare óre-care în acest sens, și că s'a făcut o asemenea cercetare, dovadă este o scrisóre din localitate, adresată d-lui deputat Nicu Teodoru și în care citesc următoarele :

„Cel din Broșteni (*id est Cisman*) a pus pe unul din ai lui numit Parfeni Iliescu de 'i-a făcut o denunțare parchetului în privința spargerei gémurilor. Procurorul a luat act și în ziua de 29 Noembre am fost chemați cu toții la parchet.

„Prefectul în cauză pune mare interes, căci când a venit a și strigat la noi, dicându-ne că are să ne pună să muceșim în arest. Inșă după ce aú intrat în cabinetul procurorului și aú vėđut că acel Parfenie nu póte susține denunțarea, a eșit și atunci s'a adresat către noi dicând că acel mișel nu póte să'și susțină denunțarea, și noi putem să'i facem proces de calomnie. Tot ast-fel ne-a đis și d procuror după ce s'a convins că noi nu suntem implicați în cauză“.

Atât mai rămânea ca și procurorul să găséscă de bună explicațiunea jurnalului prefectului, explicațiune pe care nu o mai calific, aceea că opoșițiunea, ea singură 'și-a spart gémurile ca să facă necaz guvernului.

Dar ce este aci? Este o sistemă, este o încercare de terorizare Înțelegeți d-vóstră, ca să împuseți pe cine-va este lucru grav, lucru care duce la mare răspundere; ca să bați pe cine-va este í-că óre-cum grav: este inșă o sistemă mai simplă; aceea de a băga în ómeni credința că dacă se vor mișca vor fi bātuți și împușcați. Este mult mai ușor să tragi un glonț pe ferestre, când póte nu este nimeni în casă, de cât să dai în carne vie; este mult mai ușor să spargi gémuri de la ferestre de cât să spargi spinări.

Prin urmare, acesta este preludiul; vom juca, și aú đis guvernamentalii, mai ántéiú actul ántéiú; tragerea de glonțe în odăile góle.

De va fi acésta destul spre a înspăimânta pe cetățeni

atât mai bine, de vor fi încă ómenii mai dârji în Falcii, vom face alt-ceva, vom sparge spinările cu a doua ocazie. Și vedeți, d-lor, că terorizarea póte de multe ori fi de ajuns, dacá ómenii ca d. Kogálniceanu aú putut prinde fricá și sá nu mai vrea sá mérgá la Huși, acolo unde 'și are casa familiei sale de peste o sutá de ani.

Înțelegeți d-vóstrá, cá în contra sisteméi patronatá de administrațiune nu se póte sá fie protestare destul de energeticá, în contra punerii autoritátei publice, care este a nós-trá, a tuturilor, în serviciul unuia singur dintre partide ca sá terorizeze pe cel-l'alt. (Aplause din partea opozițiunei); nu este cuvânt destul de energetic, cáci acésta este anarhia deslântuitá de sus, anarhia care este cea mai rea dintre tóte anarhiile.

'Mi aduc aminte, cá anul trecut, un domn deputat independent; pe care cu toți, d-vóstrá cei din majoritate, eri l-ați aplaudat, vesteja prin cuvintele sale elocinte anarhia deslântuitá din sferele guvernamentale.

D. Nicolae Ionescu d'cea în ședința din 4 Innie 1886 :
„Când opozițiunea se cobórá în stradá și turburá liniștea publicá, atuncí guvernul are dreptul sá suprime acele turburári; dar când guvernul lasá sá se facá turburári, ba încá sá le facá chiar agenții guvernului, atuncí cine va opri acele turburári? În cazul acesta are și Suveranul țé-rei de véđut ceva, și ca sá nu se crédá sá fie aceste cuvinte din capul méu, 'mí veți permite sá vé citească cuvintele unui profesor de drept constituțional, care este de părere cá Suveranul póte sá demitá pe un guvern și sá disolve Parlamentul, dar în ce cas?

Iată ce d'ice profesorul Direy : „sunt de bună sémá împregiurári întru cari Coróna are drept sá demitá un minister care se bucurá de maioritátea Parlamentului, și sá disolve Parlamentul pe care se rézimá ministerul“.

Și, conchidea în aplausele Camerei d'icénd :

„Tronul sá deschidá ochii cá pericolul nu este pentru Coróná, ci pericol este pentru Constituțiune, care este paladiul Corónei“.

Ași dori, d-lor, cá în loc de a se face întruniri publice presidate de d. Cișman, în care d-sa sá afirme dragos-tea pentru Tron, și sá se declare de pavézá a Tronului, pe

care nimenea nu'l amenință,..... știu că a fost amenințat altă dată,... dar pe care ați nimeri, cel puțin din opoziție, nici chiar manifestul opoziției nu 'l-a amenințat de loc... Da, d-lor, nu este în manifestul opoziției nici cea mai mică amenințare, ci pur și simplu o rugăciune adresată Tronului din partea opoziției, aceea de a garanta libertatea alegerilor; cu alte cuvinte nu a făcut opoziția altceva de cât ceea-ce a făcut președintele consiliului de astăzi, la 1876, când a cerut Înălțimei Sale Domnului să garanteze libertatea alegerilor, și când Înălțimea Sa 'și-a dat cuvântul S ũ Domnesc că alegerile vor fi libere, că El garantează că vor fi libere, și a și autorizat pe d. Brătianu să publice Domnesca făgăduială, și d. Brătianu a publicat-o cu litere d'un cot în capul *Românului*; în tot timpul alegerilor.

Tot acesta cere și manifestul opoziției de la Majestatea Sa Regele. Și ar fi mai bine, d-lor, să se facă acesta de cât să se tolereze d-lui Cișman să spargă gémurile ómenilor și să se declare de pavéză a Tronului.

Nu în cererile cuviincioase și constituționale ale opoziției este primejdia. ci în politica anarhică și asupritóre a guvernului Majestății Sale. Acolo este pericolul și pentru Constituțiune, și pentru Corónă !

Trec, d-lor, la faptele de la Dorohoiu. Nu voiú enumera tóte câte s'aú petrecut la Dorohoiu; d. Stroici, a spus lucrurile cu tótă precisiunea și claritatea, și nu 'i s'a răspuns nimica, bine înțeles nimic serios, de pe banca ministerială. Este însă un punct fórt grav, un punct la care **trebuia** să se răspundă, și asupra căruia d. ministru de interne iarăși n'a răspuns nimica, și mărturisesc că am făcut această interpelare, mai mult ca să avem un răspuns categoric în această privință; să ni se spună de guvern dacă aprobă sau nu ceea-ce a făcut prefectul de la Dorohoiu relativ la intrunirile opoziției.

Veți aproba, d-lor miniștri, purtarea prefectului, atât mai rău pentru d-vóstre.

Veți declara, d-lor miniștri, că desaprobați purtarea prefectului, atât mai bine pentru d-vóstre. Dar atunci desaprobarrea va trebui să mérgă până la destituirea prefectului care a dat ordinul acesta, scris de sub-prefectul Sam-

sonovici și iscălit de d. Cortazi, scris, ce e dreptul într'un stil nu prea elegant, dar cu desăvârșire prefectoral :

„A nu se lăsa pe tânjală și a lua toate precauțiunile ca din județul Dorohoiu nimeni să nu se ducă la întrunirea opoziției din Botoșani“.

Vă fac, d-lor, grație de cele-l-alte puncte din ordinul prefectoral. Se prevede acolo concentrări mari de călărași. Vă mărturisesc că nu mă simt în stare să tăgăduesc d-lui prefect de Dorohoiu nevoia d'a concentra călărași ca să mai facă față impopularității guvernului ce reprezintă.

Dar punctul cel d'ântăiu este de o netăgăduită gravitate.

Iacă un prefect care dă ordin circular sub-prefecților săi, ca să împedice pe cetățeni de a merge la întrunirea opoziției de la Botoșani.

Cum se potrivese acesta cu libertatea întrunirilor propoveduită de oratorul d-vostre, de... d. Cișman ?

Sunt, D-lor, două libertăți care supără guvernele impopulare : libertatea presei și libertatea întrunirilor.

În contra amândurora se poate lovi în două moduri. Se poate lovi pe față, prin legi restrictive, acesta e doctrina partidelor reacționare. Aceste partide lovesc în libertatea presei și a întrunirilor prin măsuri legale, și trebuie să recunoștem că este o-re-care curagiu, o-re-care nobleță în acest fapt al partidelor reacționare, că atunci când ele au convincțiunea că aceste libertăți atât de iubite de către lumea modernă, nu sunt bune, și trebuiesc restrinse, să vină și să spună națiunii lucrul verde, lămurit.

De sigur, pe noi desidentii cel puțin, nu ne vor ademeni nici o-dată, dar recunoștem unui asemenea adversar curagiul convingerei, curagiul cu atât mai laudabil cu cât este vorba d'a sta în potriva unui curent. Mai este însă un sistem de a lovi în libertăți, e sistemul de a le lăsa toate scrise pe hârtie, dar a le zădărnici în fapt, pe totă ziua, prin o serie de măsuri, pe cari nimeni nu cutază să le mărturisască, dar de a căror existență totă lumea e convinsă. Acesta este tiranie rușinosă.

Să vedem ce s'a făcut la noi cu cele două libertăți ?

Cu libertatea presei, s'a cercat mai întâiu de către d-vostre, înlăturarea ei pe cale legală, și eu n'am nimic

de ȋis contra acelei cercări : era o încercare curagiösă, făcută pe față.

În adevăr, acum cinci ani, vë aduceți aminte că s'a intentat unui jurnal de către creditul funciar rural acel proces de daune interese, pentru un delict de presă, d'inaintea tribunalelor corecționale. Contra acestei interpretări s'a sculat atunci tötă lumea, și, trebuie s'o spunem, tötă tinerimea, fără deosebire de cei cari ađi sunt în opoziție și de cei cari mai sunt încă în majoritate, toți s'aun înscris în rëndul apërătorilor libertăței presei, pe care o credeau atacată. Erau între alții d. Culoglu, prefectul de la Constanța, d. Disescu, eram eu, d. Arion și alții.

Mișcați de sentința tribunalului, care hotărise că e competentă, Adunările cari aũ hotărit revisuirea, aũ înscris și revisuirea articolului relativ la libertatea presei, ca să se introducă pe cale constituțională acest principiu, că despăgubirile civile nu se pot da de cât de jurați. În camera de revisuire, de către comisia de delegați s'a cerut însă să se restrângă cu desăvërșire libertatea presei, și în proiectul comisiunei, se ȋicea curat: „*delitele* de presă, cari n'ar constitui un delict politic ci un delict ordinar, relativ la actele vieței private, vor fi justițiabile de tribunalele ordinare *dupe dreptul comun*, iar cele ce ar constitui delicte politice se vor judeca de jurați“.

Acéstă dispozițiune era suprimarea desăvërșită a jurisdicției juraților, și prin urmare și a libertăței presei, căci nu este legist pe lume care să fi putut până acum trage linia de despărțire între delictele politice și delictele de drept comun.

Tentativa dar era completă, și d. președinte al consiliului până la urmă a rămas partisan al acestei dispozițiuni.

În contra acestui proiect al comisiunei, care cel puțin era sincer, leal, s'a stărnit un curent puternic, la care Camera de revisuire a fost silită să cedese. Meritul, scim cu toții, că revine repausatului Rosetti, și noi trebuie să ne felicităm că curentul a reușit. Ce e drept, acel care a cedat cel din urmă acestui cuvënt e actualul d. ministru al justiției, și de aceea eu 'l găsec foarte consecinte pe d. Stătescu, când vine și spune că, *guvernul care va restrânge*

libertatea presei o va face în aplausele națiunii muncitoare, adică ale acelei națiuni cari diceți că vă susține pe d-vostre, căci dupe d-vostre. toți oamenii muncitori sunt cu d-vostre, pe când opoziția n'are drept pătași de cât numsi pe pierde-vară. Și d. Stătescu în discursul rostit la Senat cu acea ocașiune, a lăsat să 'i scape și o mărturisire foarte prețioasă. D-lui luând în glumă pe cei ce erau înflăcârați de instituțiunea juriului, le spunea: C, d-lor, credeți că jurații nu sunt și ei la discrețiunea guvernului ca și tribunalele ordinare, și adăoga: „dacă e nevoie să ne temem că pot veni guverne rele care să caute a 'și face din magistrați un instrument de opresiune (urma a dovedit că pot veni așa guverne) contra presei, apoi această se poate întâmpla și cu jurisdicțiunea juraților, căci în definitiv listele și comisiunea juraților se formază prin organul agenților numiți de guvern“.

Acestea le spunea d. Stătescu la 1884; era se vede un fel de program pentru procesul Vălcenilor, care știți cu toții cum s'a petrecut! Dar în sfârșit, d-lor, n'a reușit aceea cercare legală de a se distrage libertatea presei. Știți cercările ilegale cari s'a făcut în urmă, și cari nici ele n'a reușit, pentru că s'a avut a face cu cine-va mai puternic de cât acel care făcea acele cercări, s'a avut a face cu o presă curagioasă, cu nisce bărbați cari nu s'a dat înapoi de spaima indignațiilor polițienesci.

Cu libertatea întrunirilor nu s'a făcut nici o cercare legală sub guvernul actual; s'a făcut o cercare sub guvernul conservator, și d. Stătescu, când anul trecut, la discuțiunea adresei de răspuns la Mesagiul Tronului, făcea lecțiunii tinerilor și le spunea că nu au cunoscut guvernul conservator, și nu 'și pot face idee de ceea-ce se petrecea pe atunci ca să se pôtă plânge cu drept cuvânt de ceea-ce se petrece astăzi — ca și cum 12 ani ar fi trebuit să trecă fără nici un folos, ca să ne întorcem dupe 12 ani tot de unde am plecat, — d. Stătescu, dic, ne-a citit o încheiere a consiliului de miniștri de la 1875 relativă la libertatea întrunirilor.

Iată acea încheiere din 27 Iunie 1875:

„Consiliul miniștrilor, în ședința sa de azi, Vineri 27 Iunie 1875, luând în desbatere referatul d-lui ministru de

interne sub No. 10.072, prin care propune ca, până la elaborarea unui proiect de lege care să reguleze dreptul de întruniri publice în locuri închise sau deschise, întrunirile publice în locuri deschise să fie poprite, iar la întrunirile închise să asiste un comisar polițienesc“.

Ce e dreptul, d. ministru al justiției mai adaogă, că nu va aminti : „faptele de brutalitate la cari noi cei din opoziție eram expuși din partea guvernanților de atunci. De multe ori numa cu pericol de viață isbuteam să ținem câte o întrunire chiar în loc închis.“ Veți vedea însă că acesta este o curată exaceratațiune.

Iată prin urmare, d-lor, la 1875 o măsură care se lua contra libertății întrunirilor și care se lua pe față, pe cale legală, printr'un act iscălit de consiliul de ministri, afișat în totă țera, un act de care se poate servi d. ministru de justiție dupe 12 ani chiar ca să critice purtarea guvernului dupe atunci, cu toate acestea dacă am voi să ne amintim puțin, și putem să o facem, căci de și eram pe atunci în școlă, dar pe școlari din timpul meu 'i înflăcăraserăți d-văstre așa de mult în cât cu toții veneam la întrunire, pentru că în „devăr vorbiați foarte frumos. Cine nu știe că să ținea vecinic întruniri la circ; și știți ce mijloc găsisse prefectul dupe atunci în contra libertății întrunirilor? Iată ce descoperise: o orgă pe care o pusese să cânte afară la spatele oratorului; cum a vădut însă că măsura fusese ridicolă, căci întrunirea tot s'a ținut, s'a retras și orga. (Intreruperi). Am vădut și pe d. Dem. M. Ionescu la circ vorbind de mai multe ori. Și atunci d-lor, nu s'a găsit să se aplice cercului nici regulamentul comunal relativ la construcțiile de lemn, în centrul orașului, nici regulamentele relative la igiena salelor de spectacol, nici nu s'a intimidat proprietarul cercului ca să nu închiriese sala, nici nu a dat prefectul ordine ca să se impiedice lumea de a se duce la întruniri.

De la circ s'a mutat la Mazar-Pașa, și întrunirile s'a făcut acolo chiar în grădină, cu jurnalul consiliului de miniștri care oprea ca întrunirile să se facă în localuri neacoperite. Și fiind-că vorbesc de acest jurnal, nu mă dau în lături d'a spune că ideia din acel jurnal, și anume

ideia d'a împedica întrunirile din locurile *închise dar acoperite*, idee pe care și d-văstră o susțineți și o aplicați, este neconstituțională, căci Constituția vorbește de locuri *închise*, și una este un loc care nu este de loc închis, îngrădit și alta un loc care de și închis este însă neacoperit.

Dar la Mazar-pașa, cu tot jurnalul consiliului de miniștri, întrunirile tot în grădină s'a făcut, căci s'a scos ușa care da din salonul de jos în grădină, și oratorul s'a pus în pragul ușei, adică într'un loc acoperit, iar publicul sta în grădină; și ast-fel s'a păstrat întruniți într'un chip foarte regulat.

Așa dar pilda, ce o trăgea d. Stătescu anul trecut relativă la libertatea întrunirilor din ceea-ce s'a cercat la 1875, păcătuiește de la basă căci la 1875 nu s'a împedicat nimic cu acea măsură. Dar la 1875 cel puțin s'a făcut lucrul pe față; s'a iscălit un act de întregul consiliu de miniștri, ca să rămână un document, pe care dupe 12 ani să 'l exhibați d-văstre în aplausele Camerei și pôte, și în confusiunea acelora cari 'l au iscălit.

Astăzi ce se face cu libertatea întrunirilor? *Voința națională* cântă că libertatea întrunirilor este mare în țera noastră, și *Voința* se mai întreabă: dar ce am făcut noi, colectivitatea, în contra libertății întrunirilor; prin ce am împedicat noi libertatea întrunirilor?

De sigur, d-lor, nu printr'o măsură curajoasă, sinceră dar ca tot-d'a-una printr'o măsură fățarnică. S'a terorizat fie-care proprietar de săli publice...(Intreruperi) Ce? Voiți fapte? Foarte bine.

Acum două ani, opozițiunea vrea să facă o întrunire la Orfeu; proprietarul sălei pe atunci era un cunoscut al meu, d. Dușulescu.— vedeți, dau și nume proprii pentru plăcerea d-lui ministru de interne, care probabil cunoște totă Capitala,—care chiar luase arvună de la opozițiune. Inșă, așa de bine i s'a cântat de către comisarii respectivi în cât a venit și a dat arvuna înapoi și n'a mai închiriat sala. (Aplause din partea opozițiunei).

În urmă când cu convenția consulară, s'a hotărât opozițiunea să țină o întrunire în sala disă a Ateneului, și s'a dus la comitetul permanent să cêră sala, și comitetul care

dă sala gratis pentru întruniri guvernamentale, a refuzat-o d-lui Vernescu.

Anul acesta, ȱilele din urmă, opozițiunea vrea să facă o întrunire, și eu care am fost însărcinat de comitet să caut o sală, m'am adresat la mai mulți, m'am adresat la proprietarul de la Orfeu, care este oveiū și care anul trecut a fost trei ȱile închis la poliție pentru că a închiriat să se represinte *Nazat* în sala Dacia,—și acesta d-lor, este un strein asupra căruia este atârnată și sabia, numită expulsiunea;— acest om s'a învoit cu mine să 'mă dea sala Orfeu pe preț de lei 1.000, pentru un dupe prânz, și a duoa ȱi nu numai că a refuzat dar a spus omului meu că n'are nici curagiū: să vină la mine în casă. E! nu e m-va a asvârlit el un câștig de 1.000 lei de gēba?? Dar mai mult în urmă a refuzat chiar 15.000 lei pentru toate întrunirile din cauza acēsta, sigur că contravențiunile ce 'i-ar face poliția ar întrece cu mult suma ce ar primi de la noi.

(Aplause din partea opozițiunei).

(D. D. M. Ionescu intrerupe.)

Eū, D-lor, re'rag acūsările mele, dacă d. Ionescu care mă intrerupe mereū, ia sarcina să'mă procure o sală de întrunire pentru sumă de 1.000 lei.

D. Al. Popescu : Vē daū la Rōmnic sala mea care este fōrte mare.

D. Tache Ionescu : Acum d lor, iar am cerut sala Ateneului și am oferit pentru ȱiua de Duminică, nu 50 lei cāte se plătesce de ordinar, dar 500 lei, și mi s'a respuns că sala este angajată pentru un concert. Atunci noi am obținut de la concertant să renunțe la concert, și ne-am dus din nou cu petițiune la comitetul permanent care ne-a spus că va da rēspunsul astāȱi. Ei, dacă ni se va da sala eu nu mai am nimic de ȱis, dar dacă ni se va refusa, atunci să recunōsceți și d-vōstră că noi avem dreptate...

D. C. I. Zamfirescu : Sala este deja angajată de mai mulți membri ai partidului liberal-național înainte de d-vōstră. V'āți deșteptat prea tārȱiū. (Aplause).

D. Tache Ionescu : Acea sală, ȱisă într'un mod fōrte impropriū sala Ateneului, cāci în rea'itate nu este a

Ateneului, dór mobilele dintr'ênsa sunt ale societăței Ateneului, ci numai că a servit la conferințele Ateneului, cum a servit și la conferințe politice în vremuri, acea sală nu se mai dă anul acesta nici pentru conferințele Ateneului, pentru acele conferințe care de 20 de ani acolo s'au făcut. (Intreruperi). Da, d-lor. nu se mai dă. Comitetul permanent ne-a avisat în mod formal că nu mai da sala fiind deja angajată pentru întruniri publice — se înțelege pentru întrunirile majorității, iar nu și pentru ale opozițiunei; — pe tótă iarna!!

Apoi, d-lor. să nu mai facem glume, să vorbim serios. După asemenea fapte, mai este cine-va care să se îndoiască că nu este aci un sistem? Dar sunt ómenii cari au audit funcționarii însemnați ai Statului laudându-se în gura mare în cafenea la Capșa, că a împedicat pe opozițiune de a găsi o sală pentru întruniri. S'a laudat de acésta, pentru că, cu durere trebuie s'o spun, sunt mulți ómenii, chiar funcționarii înalți, cari cred că făcând asemenea lucruri, săvêșesc fapte mari, pechlivăniii iscusite și se laudă cu astfel de fepte, de care în realitate un om ar trebui să roșescă. (Aplause din minoritate).

Și acum de ce mai cântați libertatea întrunirilor? Și cum vă mai faceți că vă m'rați că se teroriză și se inspăimântă proprietarii de săli de spectacole? Apoi când știți că un jurat dintre cei cari au achitat pe d. Oroveanu, a avut 30 de contravențiuni în șese luni, cum voiți să nu se inspăimênte acei proprietarii?

D-vóstră tóte mijlócele de persecuțiune le aveți de pu-
la îndemână dacă voiți să usați într'un mod necuviincios
terea d-vóstră.

Apoi nu puteți să faceți procese de contravențiuni de tótă natura? O dată puteți să diceți, că a ținut sala deschisă nóptea mai târziu de cât ora reglementară, altă dată puteți dice că n'a avut destulă curățenie, altă dată că sala nu are atâtea metri cubi de aer și în fine să mergeți așa până la nesfârșit.

Faptul constant este că în Bucuresci opozițiunea cu banii săi nu póte să găsească nici o sală pentru întrunire, fiind-că toți proprietarii acelor săli refuză de a le închiria.

Acest fapt este de notorietate publică și nu'l puteți tăgădui; dar când pe lângă asemenea fapte se mai adaugă și acte ca la Dorohoiu, când d-vastră dați ordine prefectilor ca să împedice opozițiunea de a merge la întruniri, atunci vă întreb cum puteți să mai diceți că sunteți un guvern liberal? Vă întreb pe d-vastră, în bună credință, ce poate să facă un guvern mai autoritar, mai arbitrar, mai reacționar, de cât aceste ordine ale prefectului de Dorohoiu, care spune prefectilor curat, să împedice lumea de a merge la întrunirile opozițiunii. Una din două: ori acest prefect a exprimat cugetarea guvernului Majestății Sale, și convingerea mea este că da, și atunci cel puțin recunoșteți că libertățile noastre publice au rămas numai pe hârtie, ori acest prefect a depășit cugetarea guvernului Majestății Sale, și atunci nu mai poate să stea nici 24 de ore în funcțiunea sa. Dacă prefectul rămâne în funcțiune, concludsiunea este că d-sa n'a făcut de cât să execute ordinele date de la centru, concludsiunea este că este dat ordin de aici ca opozițiunea să nu pôta ținea întruniri, și atunci cel puțin nu mai scriți articole în *Voința Națională*, prin care să vă laudați cu libertatea întrunirilor! (Aplause din minoritate),

D-lor, vă mărturisesc că aștept cu multă nerăbdare răspunsul d-lui ministru de interne în privința acestui ordin, pentru că deja d. Stroici a pus în vederea d-lui ministru acest ordin, și d-sa n'a răspuns nimica. Prin urmare a avut d-sa destul timp a se gândi ca să răspundă ce are să facă în această privință. Admițând că d-sa ar avea politica aceea pe care așa de bine a denumit-o un membru elocinte al majorității d-nu Xenopol: „arta de a trage pe sfârâ“, se va fi întrebat d. ministru: care politică este mai bună de urmat în această privință? Să desaprobam pe prefect și prin urmare să perdem ore-care șansă în alegeri la Dorohoiu — și știți că acesta este singurul lucru care interesază pe guvernul nostru, — sau să primim de bun ceea ce a făcut d. prefect, și atunci să fie știut și de cei mai îndărătnici că liberalismul nostru este o comedie.

Intr'un cas ar fi o pierdere de câte-va voturi pôte, o

perdere materială; în cel-l'alt caz ar fi o pierdere mai mare, o pierdere morală.

Aștept cu multă nerăbdare să văd între aceste două pierderi pe care o are d. ministru de interne.

D-lor, terminând, v'ași ruga să cugetați mult la un lucru : dacă este ver-o politică care înăspresce spiritele mai mult, dacă este ver-o politică, care este destinată să creeze pe fie-care di abuzuri mai adânci între partidele în luptă, este acea politică care lovesce pe sub ascuns. De nimic nu poate omul să se indigneze mai mult de cât de fățarnicie ! Când pe față i se spune : te bucuri de toate libertățile, și în fapt găsește agenții forței publice care 'l împiedică de la exercițiul acestor libertăți, atunci durerea este de nesuferit. (Aplause în minoritate).

Omul primesce mai bine o tiranie francă de cât un regim liberal falsificat; căci de multe ori tirania are poate legitimitatea într-o glorie națională, ori cel puțin scusa în ver-o scop mare pe care 'l urmărește, căci poate cine-va să 'și plece capul înaintea unui tiran în vederea unui scop, dar nu poate nimeni să sufere fără o adâncă durere și o nesfârșită mânie de a fi luat în bătaie de joc, căci este bătaie de joc ca pe de o parte să spun omului cu surisul pe buze ca să se bucure de toate libertățile, iar pe de altă parte să 'l împiedice de a le exercita prin mijloace pe cari 'ți-e frică să le mărturisești, și de cari te lepezi ca de o rușine.

Și când se împinge la această politică pe care o vedem de un an și jumătate, la această politică care este destinată, cum dicea d. Iepurescu, a împărți țera în asupritori și asupriți.

O voce : Numai de un an și jumătate ?

D. Tache Ionescu : Pretindeți că este mai mult ? Atât mai rău pentru d-văstre. (Ilaritate, aplause din opozițiune).

Și când, d-lor ? când ? Atunci când se poate întâmpla ca țera noastră să treacă printr'una din acele nevoi în care totii cu toții, dar absolut cu toții, și încă n'am fi prea mulți ca să înconjurăm pericolul.

Și când d-văstre mereu ne spuneți că poate să fie chemată țera acesta la niște încercări prin care n'a trecut nici

o-dată, când suntem în ajunul vijeliei, d-vóstre învrăjbiți și mai mult partidele politice, înflăcărati patimele cari ne sbuciumă, alimentați ura și dorul de răsbunare, faceți tot ce vă stă prin putință ca să nu mai fim români cari lupțăm contra altor români, ci două oștiri vrăjmașe care să nu'și pôta da mâna în nici o circumstanță, în fața nici unei primejdii. (Aplause din partea minorității).

RENTA ȘI AGIUL

(Ședința de la 17 Marte 1887).

Domnilor Deputați,

Dupe lungile și folositoare discuțiuni cari au avut loc cu ocaziunea raportului general asupra bugetelor, neapărat că trebuie să încep prin a vă ruga să-mi acordați atențiunea d-văstre, și să mă iertați dacă voi fi mai lung de cât am obiceiul în acest Parlament.

În adevăr, bugetul datoriei publice reprezintă jumătate din bugetul nostru de cheltueli, și ce este mai mult jumătatea cea mai interesantă pentru că este singura care are aerul de a fi de origină ispaniolă, căci crește regulat.

D-lor, în urma declarațiunei d-lui Costinescu, că noi, toți opoziții din această Cameră suntem *aggrahati* în materie de finanțe, și d. Carp, și d. Djuvara și d. Fleva — nu mai vorbese de d. Palade, despre care s'a spus, că este numai la inimă drept, dar la socotela strâmb. --- Vă puteți închipui că eu, care pentru prima oară am cerut cuvântul în materie de finanțe, am mai multă dreptate de cât oricine să fac apel la bine-voitorea d-văstre atențiune.

Înainte de a intra în această discuțiune, sunt nevoit să încep prin a protesta contra modului cum a fost înțeles onor. d. Djuvara, în privința unora din dizele sale.

D. Costinescu v'a spus că d. Djuvara a fost prea crud pentru un debutant în această Cameră, un debutant de alt-

minteri proclamat om de știință cunoscut de totă Europa, pentru d. Xenopol, și că 'i-ar fi tăgăduit d-lui Xenopol, fost procuror de sub conservatori, dreptul d'a vorbi ađi in numele partidului liberal.

Și d. Costinescu ca să explice schimbarea de idei politice la d. Xenopol a invocat un exemplu celebru: pe d. Disraeli care a început prin a fi liberal, și apoi a devenit capul conservatorilor.

Ei bine, n'a făcut acé-tă imputare d. Djuvara d-lui Xenopol; d-sa scia tot așa de bine ca și d. Costinescu că d. Gladstone a început prin a fi conservator, și s'a făcut liberal, și d. Disraeli a început prin a fi liberal, și a sfirșit prin a fi conservator.

De ce mă intrerupeți și protestați că pun pe d. Xenopol al turii cu Gladstone?

Sciū că d. Costinescu n'a vorbit de cât de Disraeli, eū am voit însă să compar de d. Xenopol și cu Gladstone, ca să nu'l las numai cu Disraeli, și cred că așa se află in bună companie.

Ceea ce a đis însă d. Djuvara e alt-ceva: d-sa s'a mirat de o anume mărturisire a d-lui Xenopol, nu că a fost acum 11 ani conservator, ferescă D-đeū, ar fi fost o copilărie din partea d-lui Djuvara, ca să ia la răfuială pe d. Xenopol despre cele ce cugeta acum 11 ani, când nu făcea politică militantă; dar ce era in drept d. Djuvara să facă, și ceea ce a făcut era să se inspăimānte de mărturisirea d-lui Xenopol, că atunci când vota pentru conservatori, d. Xenopol o făcea nu din convingere, ci de temere, ca să nu'și piardă funcțiunea.

Și odată acel fapt mărturisit, d. Djuvara era in dreptul său să se întrebe: dar ađi nu cumva d-sa votéză cu guvernul iarăși pentru vr'o temere?

Iată ce a făcut d. Djuvara, atât și nimic mai mult. Și era in drept s'o facă și pentru un alt cuvânt:

D. Xenopol declarase că noi in Cameră suntem unii advocații guvernului, alții advocații opozițiunei, uitānd că dacā suntem advocați, suntem și judecători. judecători de prima instanță ce e drept, dar judecători a căror hotărire, se execută imediat, și se execută pe spinarea țerēi.

Constat dar cu regret că d. Costinescu a fost nedrept

cu d. Djuvara, tot atât de nedrept ca și când atribuia d-lui Djuvara pretențiunea că d-sa are monopolul științei.

Regret de asemenea că d. Costinescu ca să dovedească lipsa de modestie a d-lui Djuvara nu s'a sfiit de a imprumuta o imagină dintr'un pamflet ce se publică în Bucuresci, pamflet în care de cât-va timp se publică așa dișele portrete ale noastre, une-orî avënd curagiul de a pune numele zugrăvitului d'asupra, alte-orî precedându-le de semnul întrebării, în tot-d'a-una însă ne vëdënd în noi de cât o córdă, córdă interesului ca și cum am fi semiți iar nu arieni. Inchid acest capitol al d-lui Djuvara și intru în datoria publică.

De la începutul acestei discuțiunii, s'a făcut între noi și d-vóstre o deosebire fundamentală; noi pretindem că la 1876 datoria publică era de atât, și cu o anuitate de atât, d-vóstre pretindeți că era mai mare, și cu o anuitate de 16 milioane mai mare de cât dăcem noi. Dar veți dăce: ce importă acésta pe țără, cestiunea cea mai mare este d'a se sci dacă datoria publică așa cât e astăzi, nu e în disproporțiune cu resursele noastre, așa este, d-lor, dar d-vóstre ați pus cestiunea pe acest tărâm, toți începând cu d. Codrescu ați ridicat acéstă cestiune cât se datora la 1876, cât se datoréză astăzi, și dacă ați ridicat acéstă cestiune, nu trebuie să vë mirați dacă noi, cu ocasiunea budgetului datoriei publice, voim să o luminăm. Și lucru ciudat, s'ar crede că cifrele sunt o materie asupra căreia nu se discută, căci cum dăcea d. Xenopol, douë și cu douë fac patru, fie că ar fi cine-va avocatul guvernului, fie că ar fi avocatul opozițiunei. Eróre, cu cifrele se discută, căci aritmetica nu este de cât unelta financiarului, și póte să fie cine-va un fórté bun matematic, și cu tóte acestea un fórté réu financiar, nu e destul să scii să socotesci ci mai trebuie să scii să faci cifrele să vorbescă, cum dăcea d. Djuvara, și când le faci să vorbescă nu ai de cât să omiți o singură cifră, ca tot raționamentul d-tale să fie fals. Așa faceți d-vóstre când comparați anuitatea datoriei publice de azi cu cea de la 1876. Antéiu asupra anuităței de astăzi; care este anuitatea de azi a datoriei publice? D-vóstre mărturisiti că e 61 de milioane, dar când faceți comparațiune ne dăceți fără nici o umbră de raționament: agiul să se scadă din acéstă cifră, ca și

cum ceea ce plătește țera ca agio nu ar face parte din datoria publică; și când este vorba să socotiți anuitatea din trecut, profitați de o mică eróre a d-lui ministru de finanțe făcută în expunerea situațiunei tesaurului public pe anul 1884—1885. Ast-fel d-vóstre spuneți că datoria publică la 1876 era de 531 milióne cu o anuitate de 57 milióne și că astăzi datoria publică ar fi de 729 de milióne, și anuitatea ar fi numai de 53 de milióne, ast-fel că lumea neapărat ar crede că ați făcut un miracol întocmai ca miracolul lui Hristos cu înmulțirea pâinilor, fiind-că ori cât ar fi de bună administrațiunea d-vóstre totuși nimeni n'ar putea crede că s'a făcut o așa de mare creștere a capitalului datoriei publice și că în același timp s'a scădut ast-fel anuitatea. Capitalul crescând cu 200 milióne iar anuitatea scădând cu 4 milióne, iată o minune! Mă întreprueți și vorbiți de conversiuni? care conversiuni ați făcut cari să vă dea nu numai o scădere de 4 milióne la anuitate dar și puțința de a acoperi din acele scăderi anuitatea ce reclamă noul capital mărturisit de d-vóstre de 200 milióne?

Imprumul Stern nu s'a convertit, Oppenheim nu s'a convertit, s'a făcut conversiunea datoriei drumurilor de fer, dar anuitatea a rămas aceeași, nu s'a făcut de cât conversiunea bonurilor domeniiale, dar câștigul a fost prea mic, pentru ca să pótă acoperi anuitatea a sute de milióne.

Prin urmare, când diceți că anuitatea datoriei publice la 1876 era de 57 milióne, spuneți un lucru care nu póte fi adevrat; faceți o eróre așa de grosieră în cât eu nu vă pot face injuria de a vă dice că o faceți din nesciință. Dar de unde vine acéstă eróre voită? Iată de unde: la 1876 nu se stinsese încă datoria bonurilor rurale; bonurile rurale aveaú încă o casă deosebită: casa de lichidare care încasa un fond deosebit de la foștii clăcași, fond care nu se trecea în budgetul Statului la venituri, prin urmare și anuitatea bonurilor rurale nu se trecea în cheltuelile Statului.

Ei bine, d-vóstre socotiți la anuitatea datoriei publice și anuitatea bonurilor rurale cari se plătea dintr'un fond deosebit netrecut printre veniturile Statului. Lucrul v'îl spune și d. ministru de finanțe în exprimarea situațiunei tesaurului public pe 1885—1886 la pag. 17, și dacă luați budgetele pe 1876 ați fi vădút că nu găsiți anuitatea datoriei

bonurilor rurale. La prima vedere un profan s'ar putea înșela, dar nu un financiar; căci până la 1876 nu erau în budget 2 rubrici: una pentru datoria publică și alta pentru cheltuelile ministerului de finance. Era o singură rubrică a ministerului de finance în care se coprindea și datoria publică. Ei bine, veți găsi pe anul 1876 că cheltuelile ministerului de finance împreună cu anuitatea datoriei publice a fost de 56 milioane.

Dacă dar anuitatea singură ar fi fost cum diceți d-văstre de 57 milioane, atunci ajungeți la un al doilea miracol al d-văstre, acela că ministerul de finance la 1875 se administra gratis, ba încă funcționarii mai dăruiau fiscului un milion. (Ilaritate). Care este adevărul în această privință? Adevărul este arătat de d. ministru de finance într'una din situațiunile tesaurului public în care ne spune că anuitatea de la 1876 era de 41,300,000, dacă se tăgăduiesce lucrul, voiți deschide situațiunea tesaurului pe anul 1884—1885 și voiți arăta pag. 42.

Dar dacă este așa, de unde vine crórea voluntară a d-văstre? Lucrul se explică lesne. În aceeași situație a tesaurului public, dar la altă pagină, d. ministru de finance căutând să scie care era la 1877 totalul datoriei pe care Statul român o garantase cu iscălitura sa, dice: Statul român era răspundător în 1876 pentru un capital de 531 milioane și pentru o anuitate de 57 milioane. Din acest punct de vedere lucrul este exact, căci și bonurile rurale, de și se plăteau dintr'un fond a parte, ele însă erau garantate cu iscălitura Statului român, dar când ne gândim la sarcinele budgetare care apăsaū budgetul la 1876, calculul d-văstre este fals.

Patru-deci și unu de milioane era dar anuitatea datoriei publice la 1876, și astăzi este de 61 milioane; deci ea a crescut cu 20 milioane. Vom vedea în urmă că n'a crescut numai cu atât ci cu 27 milioane.

Dar capitalul datoriei publice? El nu era la 1876, de 531 milioane, căci d-văstre trebuie să scădeți milioanele care se datorau din bonurile rurale și care aveau un fond deosebit, capitalul atunci era de 480 milioane.

În această desbatere dar, noi avem dreptate. Are însă și d. Costinescu dreptate când cere ca din cifra de 61 milioane,

două milioane se scade pe răspunderea guvernelor din nainte de 1876. Intr'adevăr iată ce s'a întâmplat : În casa de lichidare a bonurilor rurale s'aū descoperit mari neregularităţi, s'a aflat că se emisese bonuri pentru moşii cari nu existaū, etc., etc., şi atunci guvernul, la 1880 a făcut o conversiune, adică a luat Statul asupra lui cele 30 milioane cari mai erau datorate de către comitetul de lichidare, şi a luat asupra sa şi ceea ce mai putea încasa din fondul clăcei, şi găsec că cel puţin 7 milioane s'aū putut încasa şi s'aū într buinţat parte pentru banca naţională şi parte pentru creditele agricole. Prin această conversiune fiscul s'a obligat să plătescă o anuitate de 2 milioane, şi cred că atunci când se ia socotela administraţiei celor 11 ani din urmă, trebuie să scădem aceste 2 milioane care se plătesc pentru o datorie a trecutului.

Va să dică situaţiunea este : 41 milioane la 1876; 59 milioane astăzi.

D. Costinescu dicea : de cât să scădem anuităţile bonurilor rurale şi la 1876 şi astăzi, ar fi mai bine să luăm cifra în bloc.

Neapărat, acesta vè convine, căci d'o parte v'aţi încărcat cu 2 milioane, iar pe adversarii d-văstre i-aţi încărcat cu 16 milioane şi aţi ajuns la cifra fantastică de 57 milioane.

Am insistat asupra acestui punct pentru că densusul este o legendă financiară. Căci, d-lor, sunt şi în finance legende ca şi în politică, şi legendele şi politice şi financiare sunt foarte trainice. Cine nu scie de exemplu că una din legendele care circulă mai mult este şi cea că d. Carp şi cu toţi amicii d-sale ar fi parlanţi ai alianţei cu Germania; nu pentru că d-lor cred că această politică este cea mai bună pentru noi, dar din simpatie pentru Germania şi din ură pentru tot ce este frances, şi cu toate acestea cine nu scie că d. Carp era pe banca ministerială când s'a dis după acea bancă că acolo unde va fi drapelul Franciei, acolo va fi şi inima României.

Meritul acestei legende financiare este al ziarului *Voinţa Naţională*. Acum două ani, în vremea de băi, *Voinţa Naţională* a scos acest pu, şi m'aduc aminte că atunci când am citit, m'am mirat grozav şi m'am întrebat : cum se face că emitem rentă mereu, şi anuitatea în loc să crească.

scade, și când m'am întors în București și am căutat socotelile am înțeles că era o legendă financiară. Ei, d-lor, este timpul ca și legendele financiare să dispară.

Așa dar, d-lor, să lăsăm de-o parte ceea ce era la 1876, și v'asigur că nici nu m'ași fi ocupat de acest lucru dacă d-vastră la toate acușările noastre nu ați avea același răspuns stereotip : era mai rău sub conservatori. Vă mărturisesc că eu nu înțeleg această apărare. Ceea ce o dore pe țera nu este d'a sci dacă acum 11 ani era rău sau bine, căci țera nu poate să se îmbrace cu patimile noastre, ea însă vrea să scie dacă situația de astăzi este bună ori nu. (Aplause).

Cum credeți d-vastră că noi tinerii... noi ne credem liberali, d-vastră ne credeți în descompunere. Ei, fie chiar așa! Cum? Credeți că noi tinerii în descompunere am fi fericiți să constatam că țera n'a făcut progrese în acești 11 ani din urmă? Eu am convicțiunea deplină că țera în acești 11 ani a făcut progres, căci dacă nu ași avea această convingere, nu ași pune nici timpul, nici sănătatea mea în serviciul trebilor publice, și m'ași pitula în cabinetul meu de lucru, amărât că această țera n'a putut să facă nici un progres în 11 ani. Cestiunea este să ne întrebăm dacă progresul care s'a făcut este destul, și nu se putea face mai mult. Căci, d-lor, situația de azi nu trebuie să fie judecată după mișlocele de la 1876, ci după mișlocele de astăzi, și când d-vastră pretindeți că în administrație, că în justiție personalul nu este mai rău ca la 1876, avem dreptul să vă cerem socotela, și să vă întrebăm : Pentru ce ați rămas pe loc, căci țera are astăzi alte mișloce de cât acelea de la 1876, căci pe fie-care an au venit noi generațiuni cu care puteați să întemeiați progresul.

Lăsați dar în pace păcatele trecutului, și vedeți mai bine cum stăm azi și cum se zugrăvesce ziua de mâine. Și cu toate astea nu mă pot opri d'a mai rectifica o nedreptate pe care o faceți d-vastră.

Am auzit pe d. Codrescu zicând că la 1876 conservatorii au lăsat o datorie publică de 155.000.000, care nu reprezenta decât deficitul bugetar.

N'ar crede cine-va că sub conservatori, de la 1871 până la 1876, s'ar fi creat acea datorie de 156.000.000, care

nu reprezintă de cât deficitele! Ei, d-lor, trebuie să se facă dreptate tuturor, lucrul nu este așa. La 1871 exista deja o datorie publică făcută numai pentru acoperire de deficite într'o sumă destul de însemnată. Știu că d. Nacu într'o situație a tezaurului care conține multe pagini, ne spune acesta, însă dacă noi aci, în Cameră, greșim interpretând aceste volume, cum credeți să nu greșescă publicul?

Iată adevărul : De la 1862—1865, deficitul se urcă la suma de 13.700.000; de la 1866—1870 deficitul este de 40.400.000, și de la 1871—1876 deficitul se cifrează la 55.000.000.

Va să zică nu se poate zice că deficitele acelea dinainte de 1876 cari s'au acoperit cu împrumuturi, după slabele mijloace de credit pe cari le avea țera atunci, și cari împrumuturi se urcă la suma de 156.000.000, nu se poate zice că trebuie să se pue în sarcina unui singur partid. Ele sunt opera tuturor partidelor, și așa putea zice opera circumstanțelor anormale în cari ne am găsit la începutul constituirei Statului român. Dar dacă este vorba să se arunce vina pe partidele sub cari s'au ivit acele deficite, atunci toate sunt răspunzătoare.

Ei, d-lor, am făcut o socotelă, să văd câte ministere au fost, și câte cât a stat fie-care la putere de la 1862 până la 1871. Și am găsit că s'au strecurat 16 ministere, cari au stat câte foarte scurt timp, și s'au împărțit ast-fel : Trei ministere liberale, nuanța Brătianu; trei liberale, nuanța Kogălniceanu; două liberale, nuanța I. Ghika; cinci conservatoare și două de coalițiune.

Este timpul să închidem acest parantez, și să ne întrebăm dacă datoria publică de astăzi este sau nu în bună proporție cu resursele noastre.

D. Xenopol singur ne-a dat în astă privință nise cifre care ar trebui să ne îngrijască. D-sa ne zice : Danemarca cheltuește pentru datoria publică cinci din trei-deci din venitul ei, Belgia opt din trei-deci, Anglita opt din trei-deci, Rusia opt și jumătate din trei-deci, Austria șapte și jumătate din trei-deci, Franța două-spre-dece din trei-deci. Iar România, zice d. Xenopol, trei-spre-dece și jumătate din trei-deci.

Este, d-lor, ver-o țără în Europa, care să fi purtat a-

tătea resbele ca Franța? Ei bine, cu toate resbelele titanice pe care această țară necurmat le-a avut în acest veac, cu totă lupta în contra Europei întregi, pe care a întreprins-o la începutul secolului, cu tot resboiul Crimeiei, cu toate nenorocirile de la 1870, cu toate miliardele plătite Prusiei, și tot nu apasă anuitatea datoriei sale publice asupra veniturilor sale de cât cu 12 la 30.

O voce : Budgetul ei este de un miliard trei sute milioane.

D. T. Ionescu : Nu este de un miliard trei-sute milioane, budgetul Franciei este de trei miliarde o sută cincideci de milioane. (Intreruperi).

Prin urmare anuitatea datoriei publice a țerei celei mai împovărate din Europa, este de două-spre-dece din trei-deci. Noi însă cari n'am avut resbele nenorocite, căci acela de la 1877—1878 departe de a ne face să cheltuim un ban măcar, a adus fiscului un câștig de câte-va milioane, cum sunt gata s'o dovedesc cu scriptele oficiale dacă se tăgăduesce, noi cari n'am avut până acum alte cheltueli productive, financiarmente vorbind, de cât cu liniile de drum de fier, noi cari ne aflăm în lipsă chiar de școli în care să învețe copiii săteanului, noi cari n'avem încă armamentul complet, noi cari avem lipsă de edificii publice, noi ne găsim în fruntea tuturor țărilor din Europa în privința anuității datoriei publice ! Și când. D. Xenopol a spus că anuitatea datoriei noastre publice este în raport cu veniturile de trei-spre-dece și jumătate din trei-deci, nu a spus tot, căci să adăge încă ceva, și anume anuitatea necesară pentru renta care este de emis, și cu acel ceva ar fi ajuns la cinci-spre-zece și jumătate din trei-deci, adică la mai bine de jumătate veniturile fiscului, și așa, trebuie să socotim, căci nu ne putem ocupa numai de ziua de azi trebuie să ne gândim și la ziua de mâine.

Intr'adevăr, d-lor, pentru diferitele construcțiuni, docuri, podul de peste Dunăre etc., mai sunt de emis rentă deja votată de Camere și pentru lucrări începute 113.000.000. Confrunțați situațiile tesaurului pe 1884—1885, pagina 266, și pe 1885—1886, pagina 356, și veți vedea că am dreptate. Deosebit de acesta s'a votat în două rânduri emisiunea a 35.000.000 pentru armament. Vin apoi fortifica-

țiile pe cari trebuie să le faceți afară numai dacă ați voi să aruncați în apă cele 15.000.000 ce deja s'au cheltuit, aci va fi nevoie de cel puțin 45.000.000. Dar nu este destul, mai sunt drumurile de fier deja votate, pentru care va trebui cel puțin veri-o 50.000.000. Din aceste milioane, 24 deja s'au cerut de guvern și proiectul de lege este în secțiunile Camerei. În total dar în cel mult trei ani va fi o emisiune de 240.000.000, pentru care trebuie o anuitate de 14.500.000, socotind și agiul care mereu crește. Din această anuitate vă scad cele 3.500.000, anuitatea Oppenheim care se stinge la anul, și rămâne că budgetul datoriei publice va fi peste trei ani de zile de cel puțin 72.000.000, adică va absorbi mai mult de jumătate veniturile Statului, și acesta fără a mai vorbi de renta ce se va emite pentru băile de la Călimănesci, pentru uneltele tipografiei Statului și alte mici palate industriale!

În această situațiune dacă s'ar întâmpla să avem un rebel, ceea-ce nu este cu neputință, ce vom face? Câte cheltueli rebelul nu ar avea să aducă? Cu armata pe care o avem ați ar trebui să cheltuim câte-va sute de milioane! Ei bine, are destulă elasticitate budgetul nostru ca să suporte o eventuală anuitate de 15 sau 20 de milioane? Veți dice, poate că vom lua de la învinsu cheltuelile de rebel; ei d-lor, noi am învins pe Turci la 1877 și cu toate acestea nu am luat nici o despăgubire de rebel.

Prin urmare chiar atunci când cine-va plăcă cu totă siguranța că are se fie biruitor, — și de sigur nimeni nu poate avea siguranță — și totuși el trebuie să aibă finanțe nu prea îngărate, căci nici atunci când el va eși biruitor, nu poate să știe dacă biruitorul îi va putea plăti cheltuelile de rebel.

Am ajuns să întindem corda până la extrem pentru ca să putem plăti anuitățile datoriei publice, și pe când vedem că am întins această cordă prea mult, renta se emite neconținut.

Ei bine, este drept că guvernul actual să vină și să useze de totă puterea financiară a națiunii până la cea din urmă extremitate?

Eu cred că guvernul nu are acest drept, precum nici noi reprezentanții țerei nu suntem în drept să an-

gagiăm pe ani nenumerați, toate resursele actuale și viitoare ale țerei.

Dar onor. D. Costinescu, ați audiat cum ne-a consolatat, ne-a spus cum că noi astăzi nu dăm de cât jumătate din din resursele Statului pentru plata datoriei publice, și că totuși ne mai rămâne 80.000.000 pentru cele-lalte cheltueli ale Statului, pe când la 1876, Statul avea un venit numai de 80.000.000, și plătea pentru datoria publică, peste 50.000.000, în cât nu'i mai rămânea pentru susținerea celor-lalte servicii de cât 30.000.000.

Aci mi se pare că d. Costinescu a spus un lucru cu desăvârșire eronat, a făcut o erore de calcul, căci în 1876 chiar dacă venitul ar fi fost numai de 80.000.000, nu se plătea însă pentru anuitatea datoriei publice de cât 41 de milioane, și din aceste 41.000.000 lei s'a mai stins 6 milioane.

Faceți rău însă când luați de termen de comparație anul 1876, un an foarte rău în încasările efectuate, de asemenea anul 1887 1888 nu este bine ales. Intr'adevăr diceți că de la 1876 până astăzi d-vostre ați crescut veniturile Statului de la 80.000.000 la 140.000.000, cu toate că acest budget al d-vostre nu se știe încă dacă este exat, pentru că nu a fost pus la încercare; trebuie prin urmare să 'l puneți mai întâiu la încercare, și apoi să vedem dacă veniturile sunt sau nu de 140.000.000 lei.

Prin urmare, să luăm o mediă. Până atunci era media de 85.000.000 lei încasări. Cât era anuitatea datoriei publice? Nu 50.000.000 cum ați dis, ci 41.000.000. Atunci, cât rămâne pentru cheltuelile ordinare? Mai mult de jumătate din budget; deci situațiunea de azi nu este mai bună. Dar d vostre diceți nu este nici mai rea. Ei bine, să admit că nu este mai rea. Este acesta destul? Ce fel? Este lucru hotărât să ne înecăm tot-d'auna în datoria publică, până când am putea dór să mai găfaim? Dar nu este destinul nostru numai a găfai sub datorii, ci a respira. Lăsați dar comparațiunea cu trecutul care nu dovedește absolut nimic.

Ați voit însă să calculați care este sarcina guvernului de 11 ani? Budgetul din 1876 v'e dă o anuitate de 41 de milioane lei, dar din acea anuitate s'a stins deja 6 milioane.

lei, podurile de fer, linia București-Giurgiu, Iași-Ungheni și împrumutul Stern. Deci dacă nu se mai contracta datorii noi, astăzi anuitatea nu era să reprezinte de cât suma de 35.000.000 lei, și cum la anul anuitatea împrumutului Oppenheim de 3 milioane și jumătate se stinge, adevărata sarcină a datoriei ar fi trebuit să fie de 32.000 000 lei. Ei bine, în loc de 32 de milioane, anuitatea datoriei noastre va fi de 72.000.000 lei. Este dar o creștere de mai mult de sută în sută în a anuității noastre în timp de 14 ani. (Aplause din partea minorității).

Când o datorie publică crește cu sută în sută în 14 ani, fără rebel fără nici o nenorocire națională, atunci mărturisiiți că avem dreptul să ne îngrijim. Și noi, cari nu reprezentăm nici ura în contra d-vostre, nici ura în contra celor de la 1876, ci numai dreptatea și adevărul, avem dreptul să vă spunem că mergeți prea departe. (Aplause din partea minorității).

S'a gîs de d-nii Costinescu și Xenopol că este bine să ne oprim cu emiterea de rentă. Vorbele domniilor lor sunt frumoase, și eu cred că d. Costinescu dorește precum 'mi-a spus-o și în particular, să se înceteze o-dată cu emisiunea de rentă.

Dar să vedem dacă d. Costinescu este ascultat în această privință, și să vedem și dacă guvernul poate să 'l asculte, și sper că voiți dovedi că nu poate. Nu numai că guvernul are deja votate sute de milioane de rentă, din care emite într'una, dar, d-lor, guvernul are interes să facă această.

Și guvernul are interes să o facă din pricina agiului, și aici, d-lor, vom pune mâna pe a doua categorie de deficit bugetar al d-vostre, deficite pe care cu multă măiestrie le ascundeți de două ani.

Când votăm, d-lor, un milion ca să se facă, de exemplu, un palat de industrie, ce am votat? Noi am dat ministrului dreptul să vîndă aceste rente cari reprezintă aur și cu produsul lor să construiască un palat de industrie.

Presupuneți că agiul este 20 la sută, că ministrul vinde milionul de rente pe 900.000 lei aur care cu agiul de 20 la sută fac 1.080.000 lei.

Ei, nu e ôre dator ministrul să întrebuițeze această

sumă întrégă la construcțiunea palatului de industrie saū dăca e prea mult să dăcă : am făcut o economie la construcțiunea palatului de industrie, decī voiū emite mai puține rente pentru cele-alte construcții. Așa credeți d-văstre că face ministru ? Nu. d. ministru dăcă : eū vënd rentă pe aur pe care 'l pun grămadă în casa mea unde am și hârtie provenită din resursele ordinare și când fac o construcție întrebuițez hârtie, iar aurul luat dupe rentă 'l oprese pentru plata cupónelor. Și acesta nu e un mijloc deturnat de a acoperi deficitul bugetar ? Dar dăceți că se bonifică agiul la bugetul construcțiunilor ?

Vă voiū arăta că nu se bonifică, afară numai dăca situațiunile financiare ale d-lui ministru de finance nu sunt esacte.

Eu vă mărturisesc că le-am luat drept esacte ; se pôte să fie o naivitate din partea mea, dar cum tótă argumen-tarea mea pornesce din această naivitate, fac scusele mele.

D. Costinescu a dăis : până la anul 1885 s'a emis 102 milioane rente și statul vindea băncei naționale aurul care 'l lua dupe dēnsa, dar cât lua Statul pe acel aur, D. Fleva a întreat pe d. Costinescu și d-sa n'a voit să res-pundă, a întreat apoi pe d. ministru de finance care l'a trimis la situația tipărită, s'a dus d. Fleva la situație și acolo a găsit că numai pentru 12.900.000 a câștigat Sta-tul agiū, pentru rest nu se vede nimic. Dar nu voesc să mă ocup de această acum.

Tot d. Costinescu ne-a spus că de la 1885 până ađi Statul n'a mai vëndut aurul ci 'l întrebuițeză pentru plă-țile cuponului, care trebuie să se facă în aur, și a adău-gat d. Costinescu : fôrte bine face Statul pentru că dăca ar vinde aurul o prea mare ofertă de aur în piața ar face să scadă agiul, și pe urmă când ar veni Statul să cum-pere aur, o prea mare cerere ar face să se ridice agiul.

De și, d-lor, publicul ar folosi de această scădere de a-giū, dar acum vorbim de fise nu ne ocupăm de interesele publicului. Decī Statul păstrează aurul luat de rentă, și în adevăr mi s'a dat socotēla de d. ministru de finance că d-sa a întrebuițat în cel d'antēiū an 1885—86, 21.000.000 aur și în 1886—87, 38.000.000, vedeți că lucrul merge crescendo, și această vă va explica de ce și emisiunea de

rentă merge crescendo — în total 59.000.000. — Cât face agiul? Cel mai puțin 15 la sută face 9.000.000.

Ei, unde sunt aceste nouă milioane, agiul rentei emise pentru construcții unde sunt ele bonificate la budgetul construcțiilor?

Arătați, dovediți dacă este așa. Nu, nu o spuneți în situațiunea tesaurului nicăeri.

Va să dică în două ani ați distras de la împrumuturile făcute pentru lucrări publice bagatela de nouă milioane cu care ați acoperit o cheltuială ordinară, plata anuității datoriei publice. Ați avut dar în două ani încă un deficit de 9.000.000 lei nemărturisit și acoperit cu rentă.

Iată, d-lor, deschid situațiunea tesaurului public pe 1885—1886 la pag. 134 unde ved:

Vindute rentă de 50.051.000 rentă 5 la sută prin banca națională, parte la Berlin, parte în Bucuresci, de la 1 Aprilie 1885 până la 15 Februarie 1886, și pe care s'a luat 46.616.838, ceea-ce reprezintă valoarea rentei pe 92 la sută. Unde este agiul? Nicăeri! Trece la pagina 135 unde se vede întrebuințarea acestor bani și ved că se saldeză în tocmăi fără nici un agiu.

Agiul de aci nu e comptat.

Unde găsiți dar d-văstre bonificația agiului?

Mai e încă un compt, în care la pag. 356 citim:

15.000.000 rentă vîndută prin banca națională, parte în Bucuresci, parte în Berlin, pe care s'a luat lei 13.845.480, adică valoarea rentei pe 92 la sută.

Nici aici nu se vede absolut nici o urmă de agiu?

Și nu se vede pentru că aurul rentei s'a dus la budgetul ordinar, și la budgetul extra-ordinar de lucrări publice a venit hârtia de la budgetul ordinar.

Unde e dar bonificația d-văstre? Și nici nu ați putea să bonificați, căci nu ați sci cum să socotiți. În adevăr, ați de exemplu d-văstre v'a venit aur de la Berlin pe care dacă 'l-ați vinde imediat în piață ați sci cât face agiul, dar când d-văstre 'l țineți în ladă, vă întreb, pe cursul cărei zile veți bonifica? Dacă ați face acésta, ați face un calcul fără calcul, o adevărată harababura în finanțele publice. Sunt dar în drept să dic că ați falsificat budgetul

cheltueleur ordinare ale Statului cu 9.000.000 agiu luat din rentă.

Prin urmare când diceți că deficitul a fost numai de atât pe anul 1884—1885 și 1885—1886 spuneți un lucru neexact căci trebuie să mai adăugați 9.000.000 luați din fondul rentei. Acum 'mi explic eu altă minune financiară a d-văstre, pe când agiul era 15 la sută în piață, budgetul datoriei publice se alcătua cu agiul numai de 8 la sută, iar la sfârșitul anului nu se cerea pentru această credite deosebite. Eu atunci 'mi diceam: minunat lucru! Totă lumea cumpără aurul cu 15 pe când tesaurul public 'l găsesce cu 8; trebuie să aibă o mină de aur tesaurul public de unde să scôtă aurul.

Anul acesta chiar, cum a venit d. ministru cu budgetul datoriei publice cu un agiu de 11 jumătate pe când în piață era 20? Nu însemneză această o scădere a cheltueleur făcute numai pentru a se potrivi cifrele? Deși comisiunea v'a dat pentru agiu 15 și jumătate, totuși e întrebarea cum să găsească ministerul aurul cu acest preț când în piață agiul era 20? Prin urmare cu ce plătiți d-văstre diferența dacă nu cu aurul rentei?

Dar o să 'mi diceți: ce vă importă acest lucru? Importă însă, căci ast-fel fiind, reese că s'a făcut o situațiune budgetară falsă. Când d-văstre ați spus în budgetul anului 1886—1887 că are să vă coste atâta datoria publică, atâta construcțiunile, atâta furniturile și altele, și când d-văstre ne făceați să votăm credite cari să acopere aceste cheltueli, și pe urmă spuneți că budgetul e echilibrat, spuneți un lucru care nu e adevărat, căci budgetul se echilibreză alt-fel, se echilibreză cu aurul rentei care nu aparține resurselor budgetare

Prin urmare deficitul anilor trecuți este cu 9.000.000 mai mare de cât 'l-ați arătat d-văstre, și atunci ved eu cum această emisiune de rentă nu se va potoli; căci ea să se potolească, ar trebui să se recunoscă la budgetul cheltueleur ordinare o sumă mai mare, și prin urmare să se recunoscă un deficit mai mare, ar trebui să mărturisiți că agiul este o adevărată plagă pentru budgetul țerei, ceca-ce d-văstre tăgăduiți astă-zi. Iată, d-lor, pentru ce am convingerea că emisiunea rentei nu se va opri, că ea va merge

crescând, fiind-că așa merge și agiul. Și în adevăr; pe când în anul 1884—1885 s'a luat numai 21.000.000 aur de la rentă care s'a dat în bugetul ordinar, în anul 1885 până la 1886 se urcă acest împrumut la suma de 38.000.000, care iarăși s'a băgat în bugetul cheltueleur ordinare.

Iată, d-lor, ce aveam de spus în privința datoriei publice. Am dovedit cu cifre două lucruri: întâi că Statul nostru față cu or-ice altă țară din Europa este mai presus în privința proporțiunei dintre anuitățile datoriei publice și resursele bugetare; în acest punct putem spune Europei, că suntem un model. Am dovedit al doilea că emisiunea rentei nu are să se oprască, fiind-că s'a început anume lucrări cari nu se pot opri și cari trebuiesc terminate, și pentru că pe de altă parte emisiunea rentei are pentru guvern avantajul de a acoperi una din pagubele pe care le aduce agiul. Mă întreb acum, puneți într'un mod exact în bugetul anului acesta, cât are să vă coste anuitatea datoriei publice, sau ați pus un lucru inexact?

D. ministru de finance pusese în bugetul său 59.000.000 din care acorda pentru agiu 5.365.000, ceea-ce face 11 și jumătate la sută, comisiunea urcă anuitatea la 61.000.000 din care 7.475.000 pentru agiu, ceea-ce ar face 15 și jumătate la sută, și să se observe că am pus la agiu tot sporul acordat de comisiune.

Ei bine; pe această basă fiind alcătuit bugetul datoriei publice, el este fals din două puncte de vedere: este eronat întâi în ceea-ce privesce agiul: agiul este la 20, el va sta la 20; punându-l dar în buget 15 și jumătate voțați deja un deficit de 2.000.000 lei, afară numai dacă veți lua aurul rentei și veți da rentei numai hârtia.

Dar d-lor, numai atât? Nu se vor mai face anul acesta emisiuni noi de rentă? Apoi d-văstre, cari emiteți pe fiecare an, în termen de mijloc, rentă de peste 30 milioane. anul acesta nu o să emiteți nimic? Drumurile de fer n'o să continue? Palatul legislativ, catedrala, palatul industriei, etc. etc., nu o să le începeți?

Și apoi, din cele 30.000.000 care s'a votat pentru armament, n'o să cheltuiți nimic? Nu cum-va d-văstre veți fi atât de puțin prudenți, față cu o situațiune exterioară care vi se desemneză cu culorile cele mai negre, în cât să

demeritați de la majoritatea care v'a oferit acele 30.000.000, și să țineți în posunar acele 30.000.000 fără ca să nu cheltuiți nimic pentru armarea țării? Negreșit că toate prevederile noastre sunt atât de sigure, în cât vă afirm că d-văstre, cheltuind anul acesta pentru continuarea drumurilor de fer, pentru diferite construcțiuni și pentru armament, veți ajunge la un deficit sigur de 4.000.000, în care eă copriind și pe cele două milioane care rezultă din réua calculare a agiului în budgetul datoriei publice așa cum este prezentată de d-văstre.

Și când d-văstre, numai la datoria publică unde este o cesiune elementară, unde nu este vorba de prevederi ci de socoteli, și vă prind cu 4.000.000 deficit, eróre voită din partea d-văstre, atunci ce să mai ție de restul budgetului? (Aplause din partea minorității).

D-lor, datoria noastră este să arătăm îngrijirile țării; d-văstră însă țieți: Ce vă pasă dacă datoria publică crește, fiind că ea crește sub noi și are avantajul că represintă cheltueli utile.

Că crește sub d-văstre, acésta nu o face mai puțin vorace, că represintă cheltueli utile, acésta nu însemnéză nimic.

Intre cheltueli utile și cheltueli productive trebuie să se o deosebire.

Când cheltuiți pentru drumurile de fer, ați avea încă dreptul să ne țieți că este o sarcină care o impuneți țării pentru un timp scurt, căci drumurile de fer vor putea produce ceva; dar când cheltuiți pentru armament ori cât de necesar ar fi el, nu puteți ție că acésta este o cheltuială productivă. (Aplause din partea minorității). Este o cheltuială care produce ceva în ordinea morală, dar care nu va contribui nimic pentru a scădea anuitatea publică. Sunt și alte cheltueli utile, precum sunt lefurile profesorilor, chiar lefurile miniștrilor etc., pe cari noi, ori cât am fi de adversari ai d-văstre, trebuie să le recunoscem utile, dar acésta nu ar fi un cuvânt ca să le faceți cu rentă.

O cheltuială productivă nu ar fi de cât aceea a drumurilor de fer, și aceea chiar nu în toate casurile, după cum mărturisea însuși d. Costinescu. În cât priveșce cele-l'alte lucrări de construcțiune, credeți d-văstre că atunci când

Statul este împovărat, este bine ca să mai emită rentă pentru ca să facă palatul legislativ? Pentru ca să zidescă catedrale, pentru ca să înalțe palaturi industriei viitoare? Tóte acestea sunt fórté frumóse, dar pe câtă vreme copiii de la țérá vor merge la țérá în beciuri infecte, unde se lipesc ferestrele cu hârtie vênătă tómnă pentru ca să nu mai pătrundă aerul în întru până în primă-véră, și unde ei în loc de a învăța higiena, dau peste infecțiunea care le veștejesce sănătatea, până atunci nu aveți dreptul să faceți palate legislative și catedrale. (Aplause din partea minorității).

Dacă dar sunteți porniți pe o cheltuială exagerată, ca și cum ne-am găsi într'un ocean de fericiri economice, atunci de ce refusați singurul mijloc posibil de a mai descărca puțin această grea povară care apasă asupra bugetului nostru? Pentru ce refusați cu atâta obstinațiune remediul care se propune de a scăpa de agiú, și a ușura bugetul cu 10.000.000 după opiniunea d-lui Costinescu, cu 14.000.000 după opiniunea d-lui Carp, cu 12.000.000 cum sper a vă dovedi cu cifre?

În adevăr, d-lor, cât păgubiți d-vóstră din agiú? Anuitatea datoriei publice astăzi fără agiú este de 53.000.000, cum am dis însă nu tóte se plătesc în aur, ci numai veri-o 47.000.000 care se plătesc în aur, tot însă ce se va emite de acum înainte se va plăti tot în aur, deci peste puțină veți avea a plăti o anuitate de 60.000.000 în aur, care cu agiul de 20 la sută, represintă o pierdere de 12.000.000, și dacă faceți și furnituri numai de 15.000.000 pe an, cari iarăși trebuiesc plătite în aur peste anuitatea de adineaori, vedeți la cât se urcă paguba reală din agiú. Și atunci când vi se propune leacul, în loc să'l primiți d-vóstre, vă obstinați a dice nu! Cum și ce fel a venit acest agiú, voiú desvolta....., și rog dinainte pe majoritatea onor. Camere să nu caute să mă găsescă în contradicție, măcar în această privință, căci de când sunt în această Cameră, de și nu m'am amestecat în discuțiunile financiare, tot-d'a-una însă am spus că sunt monometalist; și acesta chiar de când a făcut d. Pallade prima sa interpelare.

Și convingerea mea a rămas neclintită chiar după ce

am auzit și pe d. Costinescu și pe d. ministru de finance.

D. ministru de finance C. Nacu : Eu n'am vorbit nici o dată de acesta.

D. Tache Ionescu : N'ați fost numai d-văstră ministru de finance d-le Nacu ; ce este drept sunteți vechiu în minister, dar ministerul de finance este mai vechiu de cât d-ta.

D. ministru de finance C. Nacu : Nici d. Lecca n'a tratat cestiunea agiului.

D. Tache Ionescu : Inexact. Dar vă închipuiți, d-le ministru, că pentru mine importă ceva cine a fost ministrul de finance care a vorbit ? Nu. Importă că s'a vorbit de către un ministru.

D. ministru de finance C. Nacu : Bine, dar nu s'a tratat.

D. Tache Ionescu : Veți vedea, d-lor, că s'a vorbit și veți vedea și cum s'a tratat de către d-văstră cestiunea, și ce ați răspunde adversarilor acestui bimetalism fals, căci în realitate nu este bimetalismu ci monometalismu argint, și ași putea chiar dice că este absentism de metal.

D-lor, ce vi s'a spus ? Vi s'a spus că moneda este o măsură, și ca ori-ce măsură ea trebuie să însușescă pe cât este cu puțință condițiunea d'a fi cât mai puțin variabilă în valoarea ei. Vi s'a arătat că nici o valoare nu poate fi perfect invariabilă, căci nu se poate sustrage legii cererei și ofertei, vi s'a arătat însă că din toate valorile, metalele prețioase însușesc mai mult această calitate, și din metalele prețioase vi s'a demonstrat că aurul este cel mai potrivit pentru a servi de măsură, căci producțiunea lui este aproape uniformă de un mare număr de ani, pe când producțiunea argintului a crescut ast-fel în cât valoarea lui merge tot descrescând.

Vi s'a spus de către adversarii d-văstre, că a continua de a măsura cu două măsuri, din care una merge crescând în valoare și cea-laltă descrescând ast-fel că raportul dintre ele pe fie-care ți se depărtază de la fictivul d-văstre raport de 15 și jumătate către 1, este a merge cu pași gigantici la ruină, căci ori-ce măsurătoare veți face d-văstre cu aceste două măsuri vă va da un rezultat fals.

Ce ați spus d-văstră în contra acestui mare adevăr?

Ați invocat părerea unor economiști din streinătate care susțin bimetalismul, și ați plâns pe ruinele comerțului nostru exterior, al căruia import după d-văstră covârșește într'un mod constant exportul și pricinuește agiul de care suferim.

Amândouă argumentările d-văstră nu au nici un temei.

Imi aduc aminte că onor. d. Stolojan în discursul pe care l'a pronunțat cu ocaziunea convențiunei încheiată între Stat și banca națională, în privința biletelor ipotecare, între alte argumente ne a spus și acesta, că sunt în Europa o mulțime de învățați cari combat monometalismul și care s'au pronunțat pentru bimetalismul. Și onor. d. Xenopol s'a agățat mai deună-și, tot de acest argument, și ne a citat chiar numele lui Goschen căruia, dicea d-sa, i-a trecut prin minte ideia bimetalismului. Se înșală d. Xenopol, lui Goschen nu i-a trecut numai prin minte această idee, Goschen este bimetalist și face chiar parte împreună cu alți economiști din Anglia din liga ce s'a format din Engiltera pentru a susține bimetalismul.

Ligă puternică care are ramificări în tot Regatul-Unit, și a căreia secțiune Birmingham — vorbesc cel puțin de cea pe care o cunosc de visu — dezvoltă o mare activitate.

Ei bine, ce interes poate avea pentru noi, acest lucru?

Învățații aceia cari susțin în străinătate bimetalismul, susțin ca să se introducă acest sistem, de odată în toate Statele din lume, și acesta în baza unei convențiuni între State, ei susțin cu alte cuvinte bimetalismul internațional, dar ei nu au copilăria d'a cere ca Statul lor singur, fără să se fi înțeles cu cele-lalte State să introducă bimetalismul cu toate consecințele lui.

Și înțelegeți d-lor, că este o mare deosebire între bimetalismul internațional și bimetalismul național.

Pot să fie economiști care să dică: Aurul nu este de ajuns pentru circulațiunea lumii întregi, să dăm dar și argintului misiunea de monedă, să fixăm un raport fix între aceste valori și să facem o mare uniune de State în care reciproc monedele de aur sau de argint bătute de una din ele să aibă curs și în cele-lalte.

În asemenea condițiuni lucrul s'ar putea susține, căci dacă totă lumea ar intra într'o asemenea asociație, s'ar putea dice că agiul ar fi imposibil. Dar de aci până la monometalismul național ce deosebire! Dacă România ar face parte dintr'o asemenea vastă uniune monetară, eu care datoresc bani în străinătate, aș putea plăti cu argințul românesc sau chiar cu biletul de bancă, cu bimetalismul național, însă eu nu pot plăti nimic peste graniță nici cu argint nici cu bilet de bancă, trebuie să cumpăr aur și prin urmare să plătesc agiu.

Și atunci, d-lor, vă întreb de ce aduceți aici această discuțiune a bimetalismului internațional?

Apoi dacă acei învățați nu sunt în stare să facă ca toate țările din lume să se unescă cu teoria lor, și să introducă bimetalismul, atunci la ce poate folosi o discuțiune ca această, care pentru noi este cu desăvârșire fără nici un folos?

Căci de, d-lor, învățații discută monometalismul și bimetalismul, congrese se intrunesc și cu toate acestea Statele nu voesc să se decidă a primi dubla măsurătoare și nu o fac pentru că de fapt raportul dintre argint și aur merge mereu estenindu-se. Acum 3 ani când discutam agiul la noi pentru prima dată, raportul era cel puțin de 20, azi este de 22 și nimeni nu poate spune cât va fi mâine.

Într'o asemenea stare de lucruri nu este de mirare că statele europene nu se lasă a fi ademenite de Cernuschi și cei-l-alți.

Căci, d-or, ia să presupunem că s'ar întocmi astăzi în Europa o ligă monetară, ligă pe care o doresc americanii, o ligă în care admitându-se și argintul ca mijloc de liberațiune i s'ar fixa o valoare, nu aceea de 1 contra 15 și jumătate în raport cu aurul, căci acesta ar fi o nebunie, dar valoarea reală de azi, adică 1 contra 22, că adică Europa ar adopta părerea d-lui Codrescu care voescă a stabili valoarea respectivă a aurului și a argintului dupe cursul lor de astăzi, și apoi a primi drept monedă ambele metale. Ei bine, ce s'ar întâmpla? S'ar închide ore minele de argint, cari se exploatează astăzi? Mackay cu minele lui din Nevada ar înceta de a mai produce argint? Nu,

d-lor, minele ar fi exploatate și mai mult și argintul, ca toate mărfurile, și în ciuda valorii fictive ce i s'ar fi dat de liga europeană sau universală. tot ar scădea !

Și când ar veni vremea lichidării, momentul teribil în care fie-care stat este dator să plătească peceta sa, atunci paguba ar fi incalculabilă. Iată de ce statele din Europa nu vor să se închine bimetalistilor, lor le este cu neputință să ia asupra-le o asemenea răspundere.

Dar credeți d-văstre că bimetalismul internațional este opera viitorului, fie ! Primesc ca atunci când savanții vor ajunge a convinge pe statele cele mari ca să introducă bimetalismul internațional, noi să rugăm pe d. Stolojan să ne convingă pentru teoriile d-sale, să ne dovedească dacă este bine ori nu ca să intrăm și noi în acea ligă; până atunci însă această academică discuțiune poate să aștepte.

Ați dar cestiunea care singură trebuie examinată este de a ști pentru ce este agiul la noi în țară așa de ridicat, și dacă se poate găsi sau nu vr'un remediū prin care să 'l stingem sau să 'l diminuăm.

Acum 3 ani, când s'a agitat cestiunea agiului pentru prima oră în Cameră, 'mă aduc aminte că se șicea că bancherii sunt aceia cari fac ca agiul să fie mare.

Și 'mă aduc chiar aminte, că la observațiunile d-lui Pallade i se răspundea — ce este dreptul prin coridore — ast-fel: Pe d. Pallade trebuie să 'l fi inspirat vr'un bancher evreū.

Vedeți, d-lor, este aci un lucru hotărit : Numai unui om în această Cameră i se recunoște cunoscințe financiare, și când ver'i-un altul ar îndrăzni să 'și spue și el opiniunea; atunci i se șicea : Trebuie ori să fi învățat pe de rostul, ori să 'l fi inspirat un alt cine-va.

Da, d-lor, nu protestat', lucrul este adevărat.

Când a vorbit d. Pallade acum 3 ani, în culișorele Parlamentului se șoptea : „Este inspirat de un bancher evreū care suferă de scăderea dobândilor“; în Cameră se șicea alt-fel : Avem agiu pentru că recolta a fost rea anul acesta. 'Mă aduc aminte că d. G. Lecca, pe atunci ministru de finance, șicea : Agiul astă-zi este urcat; dar fiți siguri, că de primă-vară, pe atunci eram în toamnă, când sperăm a avea un bun export în ciuda d-lui Carp, agiul va scădea.

A venit primă-vara, s'a făcut export mare, și cu toate acestea, agiul departe de a scădea, a crescut neincetat. (Aplause din partea minorității).

Și acum, d-lor, când au trecut 3 toamnă și 3 primă-veri, când am avut recolte frumoase și export îmbelșug, și cu toate acestea agiul nici n'a voit să scie de ele, acum neapărat argumentele se schimbă; și unde până mai acuma un an tot se mai dicea că avem speranță să mai scadă agiul, acum chiar optimistul d. Xenopol, ne proorocesc că nu vom scăpa de agiu de cât când... vom ajunge în sapă de lemn. Căci d-sa pe de o parte ne spune că măsură, termometrul avuției unei țări este comerțul ei exterior, iar pe de alta ne asigură că nu ne vom scăpa de agiu de cât atunci când vom crea industria ca să ne putem îndestula trebuințele noastre din țară, atunci adică când vom scădea cu desăvârșire comerțul nostru exterior. Va să zică, d-lor, până ce să ajungem a nu mai avea bani falși, vom calici cu toții. (Aplause, ilaritate din partea minorității).

Nu voese, d-lor, să insist asupra absurdității la care 'l-a condus pe d. Xenopol teoriile sale, nici nu voi învinsista asupra acestui ciudat orizont pe care d-sa ni 'l deschide, voi examina însă argumentul în partea sa cea serioasă. Și cred că nu restălmăcesc argumentarea d-lor, când o resum ast-fel: Avem agiu pentru că la noi importul covârșese exportul.

Ce însemnă această? Nu cum-va și inchipuesce cine-va că produsele unei țări se schimbă pentru alt-ceva de cât pentru produse? Nici de cum. Produsele se schimbă pe produse, și când se întâmplă ca în vre-un an o țară să nu aibă destule produse cu care să plătescă produsele ce importă, atunci ea face apel și la numerar, care și el este o marfă, și 'l exportă, dar cum numerarul este incomparabil mai puțin de cât cele-lalte produse ale unei țări, în curând se face echilibru și sau importul scade sau exportul crește. Când însă o țară în continuu ar cumpăra mai mult de cât ar vinde, atunci știți ce ar trebui să facă aceea țară ca să plătescă cumpărătorile sale? Ar trebui să și angajeze capitalul. Ați vedea atunci scrisurile fonciere

luând drumul streinătăței; ați vedea moșiile ipotecându-se în streinătate.

Ei bine, când ați văduț d-vóstre la noi acésta ? Din contra, d. Cost nescu ne-a spus că renta chiar, care a fost emisă în streinătate, a început a veni din streinătate în țéră. Vrea să dică n'am sărăcit atât în cât să ne vindem și pământurile la străini.

Dar atunci de unde vine acésta credință cum că importăm mult mai mult de cât exportăm și că din acésta a provenit agiul. Iată de unde. Până la 1876 noi aveam la vamă taxe ad-valorem, decî importătorii nu declarau mărfurile de cât pe a treia parte din valoarea lor reală. Luând de bune acele statistice vamale, ar eși că până la 1876 exportul nostru covârșise cu 700.000.000 importul. Iar de la 1876, de când avem taxe specifice, d'o dată importul ia proporții colosale și iute se scurge cele 700.000.000 aur. Și acésta este iar o legendă economică. Ei bine, póte d. Xenopol să crédă că noi acumulasem 700.000.000 în aur până la 1876, când este de toți sciut că guvernul conservator de atunci din cauisa crisei și a sărăciei nu putea să împlinésă nici *dărilor*?

Tot acest soiú de argumente se spune și pentru convenția comercială cu Austria. Se repetă pe tóte tonurile că la 1876 a venit convenția și că din acésta causă s'a înduoit importul, și ca dovadă se dá cifrele vamale. Dar se uită că cifrele dinainte de 1876 nu fac probă, căci taxele fiind ad-valorem nu se declară de cât jumătate valoarea reală, pe când de la 1876 în colo se arată adevérata valóre a importului, căci taxele sunt pe greutate. Și apoi, d-lor, prin ce minune convenția comercială cu Austria ar fi îndoit importul ? V'ați întrebat d-vóstre, în ce convenția a înlesnit importul ? Se póte că unele industrii au fost mai favorisate dupe convenție, dar importul în genere nu. Nu sciți d-vóstre că înainte de 1876, taxa de import era de 7 jumătate la sută ad-valorem, ceea-ce de fapt se reducea la 4 sau cel mult 5 la sută, și că taxele pe greutate din convenție sunt și ele calculate tot pe 5 la sută ?

Nu este dar adevérat nici că convenția comercială a înlesnit importul, nici că avea o rezervă de 700 000.000 de aur pe care am exportat-o. Adevérul este că de obiceiú

exportul și importul real -- nu cifrele vamale -- se balansează, și nu pot să nu se balanseze.

Dar dupe teoria d-lui Xenopol ar trebui ca țările cari importă mai mult de cât exportă să aibă agiu și vice-versa. Să vedem dacă este așa. Și ca să fac plăcere d-lui Xenopol nu voi merge nici în America, nici în China, voi lua de exemplu țările europene. Ei bine, Germania n'are agiu, și cu toate acestea în 1885 a importat cu 70.000.000 mai mult de cât a exportat. Franca n'are agiu, de și în 1885 importul a covârșit exportul cu mai bine de un miliard. În Anglia, unde nu este agiu, în 1885 *importul este mai bine de două ori mai mare de cât exportul.*

În Italia unde nu este agiu — și voi dovedi acesta -- importul întrece exportul cu 440.000.000. În Belgia de asemenea. În Suedia unde nu este agiu, importul se are către export ca 3 către 2.

Ce se face dar cu teoria d-lui Xenopol că agiul se datorește excesului importului asupra exportului?

Dar numai atât? Nu, sunt țări unde exportul covârșește importul, tocmai cum dorește d, Xenopol, și unde cu toate acestea este agiul. Așa în Austria, agiul este mare și cu toate acestea exportul se are către import ca 7 către 6; în India exportul este cu mult mai mare ca importul, 85,000.000 livre sterline contra 69 și totuși agiul înfloresce; în Rusia tot-d'a-una exportul întrece cu o cincime importul, și totuși avem un agiu exagerat, etc. etc.

Prin urmare, când spuneți d-văstră cum că agiul se vede numai în țările unde se importă mai mult de cât se exportă, și că în consecință ca să scăpăm de agiu, ar trebui să ne schimbăm hainele o dată la doi ani, să nu mai cumpărăm mobile, să punem în saloane lăvițe, să nu mai umblăm în trăsurile cari se fac în streinătate, ci în brisici ca mai înainte, atunci ne spuneți o glumă.

Toate sofismele d-văstre însă nu pot nimic contra unei foarte simple întrebări la care nici o dată nu ați răspuns: Înainte de crearea băncii naționale, pe la 1879 România avea ea veri-un agiu? Nu. Și dacă nu, cum se împacă acest lucru cu teoria d-lui Xenopol asupra excesului de import? Ei, nu cum-va veți dice că România avea atunci

industrie, nu cum-va veți spune că era mai bogată atunci de cât acum? Nu puteți spune acesta, căci atunci vă amcere socotela cum de luați aceleași țări, care nu numai nu s'a îmbogățit, dar a sărăcit, 140.000.000 ca imposite, când mai înainte 'i se lua numai 90? Țera n'a sărăcit, d-lor, și vă o pot dovedi; din contra, averea publică a crescut; populațiunea de asemenea a crescut, și vă pot dovedi și acesta, dar nu de sigur cu dovezi de acelea pe cari le-a adus d. Costinescu, cum că în județul Dolj mai înainte era un singur regiment de dorobanți, și azi sunt două, ceea ce ar însemna că în zece ani populațiunea s'a înmulțit așa în cat să se îndoiască.

Adevărata cauză a agiului este că ați făcut monedă de argint, din baterea căreia ați câștigat într'un mod ilicit 6.000.000, și o die că 'i-ați câștigat într'un mod ilicit pentru că moneda care n'are valoare de cât 4 lei și ceva, o impuneți publicului cu 5 lei; este că ați făcut banca, care a emis mai multă hârtie de cât ori-ce altă bancă, din Europa. Căci ce aveam noi mai înainte de argintul monetăriei și hârtia băncei? Aur. Dar d. prim-ministru ne-a spus acum trei ani, că aveam aur prost, și'mi aduc aminte cum arăta d-sa, că fiind în streinătate, 'i trimetea părinții sei galbeni cari în țără aveau valoarea de 32 lei vechi, iar la Paris nu putea sa'i schimbe de cât pe 30, ast-fel că perdea 2 lei la 30. Se poate că era o pagubă de 7 la sută dar această pagubă nu represinta vre-un agiu, ci provenia numai din cauză că moneda era tocită, pierdea la cântar, căci dór nu veți spune că ați inventat și agiul aurului asupra aurului!

Iată, d-lor, dar argumentul capital, argument nu de mare financiar, dar de un om foarte practic care vă întreabă: cum se face că nu era atunci agiu, și că s'a ivit numai acum de o dată cu moneda de argint și hârtia băncei naționale? Până nu veți răspunde la acest argument, nu veți răspunde nimic!

Ni s'a mai spus: dar de ce căuteți cauza agiului în etalon? Dar unde vreți să'l caut? Cum vreți d-ta că eu publice să'ți primesc d-tale o monedă care nu face de cât 80 lei drept o sută.

Ceea ce este anormal în sistemul nostru monetar este

absența agiului. Așa a fost la început și așa a mers până ce s'a deșteptat opiniunea publică, că ceea ce i se dă în mână, valoarea mai puțin de cât ceea ce e scris pe dânsa. până ce s'a epuizat aurul din țeră, până s'a întemplat acel fenomen economic, pe care l'a recunoscut și d. Stolojan, și anume că moneda cea próstă scósă de d-vóstre să gonéscă moneda cea bună.

Iată cum s'a născut agiul, și iată de ce agiul persistă și crește cu o constanță tot așa de mare ca și a d-vóstră cari 'i tăgăduiți și causele cele adevărate și cele periculoase; iată de ce, agiul domnesce și nu puteți face nimic in contra lui, de și spuneți la început că 'l-a adus evreii, saú că l'a cășunat nisce falimente din Londra, saú în fine că s'a produs din cauza recoltelor rele, și că așteptați o recoltă mai bună ca să dispară. Tóte au trecut însă, și evreii, și falimentele — bine înțeleș cele din Londra — agiul numai a rămas!

Ca să susțineți teoria d-vóstră, de rëndul acesta ați adus două argumente noi; ați dis că Italia și Grecia au etalonul de aur și cu tóte acestea suferă de bóla agiului. Și ca să ne convingeți și mai mult, ați avut gentileța să ne dați doveđi scrise, de și ar fi fost neparlamentar din parte-ne a nu vă crede pe cuvânt, adevărul însă este că nu v'am cređut nici pe cuvânt, nici cu doveđile scrise. Și bine am făcut că nu v'am cređut căci ceea ce spuneti d-vóstră nu era adevărat. Și mai nainte de tóte nu este adevărat că Italia are etalonul de aur, căci Italia are dublu etalon ca și noi cu diferența că, pe când la noi dublul etaldn e numai pe hârtie, în Italia dublul etalon există în adevăr.

În băncile italiene stocul este $\frac{2}{3}$ aur și $\frac{1}{3}$ argint. așa dar chiar dacă aurul ar face prima asupra biletului italian ar fi totuși un lucru explicabil, când se scie că banca are dreptul să dea contra biletelor sale argint iar nu aur.

De fapt însă în Italia nu a fost agiu până mai deunăđi, și atunci când el s'a ivit, vina nu a fost nici a excesului de import, nici a stocului de aur, ci al unui accident cu totul neprevăzut. Și agiul care s'a născut din acel accident, a și dispărut o dată cu el. Iată ce s'a întemplat: în Decembre trecut fiind temeri de resboiú bursele italiene s'au

dat la o speculă à la baisse desfrănată; și când mai în urmă au venit alegerile din Germania și împreună cu ele și probabilitățile de pace, lichidarea a fost pentru Italia teribilă. Bancherii italieni au trebuit să plătescă așa de mult în streinătate în cât acel moment neapărat că aurul a făcut o primă asupra biletelor de bancă; dar cât s'a suit? În ziua în care agiul a fost cel mai sus, el era de, ȕic d-lor, 3 și jumătate la sută, eu spun de 2 jumătate la sută.

Agiul de 3 jumătate sau 2 jumătate, acesta a fost un maximum care nu a durat de cât două-trei zile, și o dată fortuna risipită, a dispărut și agiul. Ađi el nu este de cât de jumătate la sută, și tot atât era și când domniț Xenopol și Costinescu cu dovede scriserise ni-l arăta de 3 jumătate la sută.

D-lor, nu tăgăduiți. Am aci cota bursei din Geneva de la 11 Martie în care se vede că cecul asupra Parisului — unde italienii dătoresc foarte mult — se plătesce 100.95, adică 95 centime din care 35 centime reprezintă schimbul și 60 de bani agiul la sută de lei. Ei bine, când ne veți da și d-văstre o situațiune în care să nu plătim de cât 60 de bani agiul la sută de lei, vă vom aplauda și vă vom da dreptate! (Aplause din minoritate).

Că ceea ce spun e adevărat, v'o pot dovedi și cu jurnalul *Opinione* de la 20 Martie și vă rog să'mi dați voe a nu'l citi italianesce ca d. ministru al justiției, ca să nu mă încure ca d-sa. Iată ce spune *Opinione*: „Aurul rămâne tot la un premiu de 6 jumătate la mie”, ceea ce face 65 centime la sută de lei. Suntem departe de cei 19 lei ai noștri!

Ei bine, d-lor, ceea ce au făcut domniț Xenopol și Costinescu este un lucru admisibil într'o discuție parlamentară?

Să afirmați d-văstră ca un lucru permanent și isvorit din firea lucrurilor, ceea ce n'a fost de cât panica de un minut?

Să veniți d-văstră în Martie cu cota din Ianuarie? Nu voiȕ dice, d-lor, că este un act de nedelicateță parlamentară, dar voiȕ dice că este de sigur un act de imprudență parlamentară.

Se dice, d-lor. că Napoleon cel mare întrebă dupe bătălia de la Marengo de către generalul austriac pe care 'l bătuse, d. de Melas, dacă nu mă înșel, cum făcuse de 'i prevenise toate mișcărilor și pentru ce făcuse cutare mișcare la aripa dréptă. Napoleon 'i a răspuns: eū când plec la bătălie, 'mî inchipuiesc că adversarul meu este tot atât de puternic, tot atât de inteligent, tot atât de harnic ca și mine și caut să iaū măsuri în consecință.

Ei bine, d-lor, învęțați-vę a trata tot așa pe adversarii d-vóstre. Nu vę inchipuiți că totul se va trece, și când știți cum stă chestiunea agiului din Italia, nu veniți nici cu cote învechite, nici nu cereați să presentați ca o consecință a nu știu cari teorii economice, un fenomen care a venit ca o furtună și a plecat tot așa. Nu nesocotiți pe protivnicii d-vóstre, căci ori cât de superiori le-ați fi d-vóstră, adevărul este mai puternic și de cât d-vóstră.

Dar ați vorvit de Grecia, și ne ați spus că are agiu mai mare de cât noi. Așa este, dar uitați că Grecia are cursul forțat.

Dar cine din noi z avut negliobia să spună că cursul forțat nu póte — de și mai greu — sa se impună și unei țeri cu etalon de aur?

Cursul forțat póte să fie și printr'o țeră cu etalon de aur ca și într'o țeră cu etalon de argint. cursul forțat póte să vie din cauza unui resboiū nenorocit; dintr'o crisă financiară, extraordinară, póte să vie și dintr'o neînțeleptă saū o greșită conducere a Băncii Naționale. Dacă dar Grecia a făcut cheltueli de inarmare disproporționate, dacă și-a administrat reū Banca, și dacă ea nu mai are ađi în pivniță nici aur nici argint, — și în adevăr în Banca Greciei nu mai este nici un metal, — dacă ea a ajuns la cursul forțat, ce póte proba acesta în privința etalonului de aur? Și apoi Grecia este ea óre un Stat cu etalon de aur? Apoi și copiii sciū că Grecia face parte din uniunea latină care are dublul etalon.

Și în acéstă privință Grecia stă mai bine ca noi, căci ea cel puțin póte plăti cu argintul seū, ori cât de pęcătos ar fi, daraverile ce ar face în tóta uniunea latină, într'o vastă ligă de 80.000.000 locuitori, ceea ce noi nu putem face.

Înțelegeți dar, d-lor, că cauzele agiului nu trebuiesc căutate așa de departe. La urma urmelor, când...biletul d-le de 100 de lei, în realitate nu face de cât 80, dacă eu nu voesc să 'l primesc de cât pe 80 de lei, eu fac un act de bun gospodar.

D-vastră însă ați mai dis un lucru și un lucru foarte grav: ați dis că dacă se va introduce etalonul de aur, vom ajunge la cursul forțat. Pentru ce? Fînd-că, pretindeți d-vastră, noi suntem atât de săraci și atât de cheltuitoari, în cât, ca să ne procurăm haine gata de la Viena, o să luăm tot numerariul din Bancă și o să 'l trimetăm la Viena, și apoi o să cădem în genuche înaintea guvernului pentru ca să ne facă hârtie monedă.

Ei bine, d-lor știți când ați avea d-vastră puțința să ne prevestiți asemenea nenorociri? Când ați vedea agiul depășind cifra care represintă deferența dintre adevărata valoare a agiului și valoarea fictivă ce o poartă tipărită la monedăria Statului. Atunci într'adevăr ar fi dovadă că este lipsă de numerar și că cu orî-ce preț omul caută a-l avea. Dar observați că în asemea cas etalonul de argint nu ne ar scăpa de cursul sfortat. căci dacă agiul ar trece de 23 de exemplu, și argintul ar trebui să dispere din pivnița Bancei, căci ar fi mai eflin să ieși argintul și să-l trimiți în streinătate de cât să plătesci 23 ori 25 la sută.

Pe cătă vreme însă agiul remâne sub diferența reală dintre adevărata valoare argintului și valoarea legală, pe a-tăta vreme este evident că nu este așa de mare lipsă de numerar, numai că omul nu voește să fie înșelat, și să dea 100 pe ceea ce face numai 80.

Agiul de care ne plângem nu se datorește dar lipsei de numerar; agiul se datorește la impregiurarea că d-vastră dați în circulațiune o monedă falsă, adică o monedă care nu corespunde cu valoarea ei nominală, și este bine înțeles că publicul care are la dispozițiunea sa o asemenea monedă, este nevoit să cheltuiască pe cea bună și să rămână în posunar cu biletul d-vostre, care nu represintă de cât argint.

Și încă dacă ar fi monedă de argint! Dar nu este, este monedă numai de hârtie.

Așa că noi nu avem nici bimetalismul nici monometa-

lismul argint, ci monometalismul hârtie! Într'adevăr am aci un tablou de emisiunile diferitelor bănci din streinătate, în raport cu stocul lor metalic, și vă veți speria când veți vedea cât emiteți d-văstre.

În Franția, d-lor, țera care are nevoie de cel mai mult numerariu, în contra unui stoc metalic de două miliarde, și 500.000.000, câte bilete se emit? Două miliarde și 800 de milioane, adică cu trei sute milioane mai mult de cât stocul metalic.

În Germania, cu un stoc metalic de 700 milioane se emit 900 milioane.

În Austria, unde este cursul forțat și pe care noi nu putem să-l luăm de model, se emit 353 milioane, în contra unui stoc metalic de 198 milioane; iar în Anglia se emit numai 25 de milioane, în contra unui stoc de 21 milioane.

Ei bine, noi cu un stoc metalic de 33 milioane, am emis până la 110 milioane în bilete. Va să zică nu numai de trei ori mai mult de cât stocul, ceea ce nu se face în nici o țară, dar peste acest maximum, am exagerat emisiunea precum nu este în nici o țară din lume.

Și ce reprezintă aceste 110 milioane? Reprezintă un óre-care stoc de argint, dar pentru 26 de milioane reprezintă biletele ipotecare, adică o datorie a Statului pentru care Statul nu plătesce dobândă.

Nu este această óre un curs forțat, o emisiune de bilete de Stat pentru suma de 26 milioane?

Și pe ce se basază biletele d-văstre? Pe un scont comercial de 37 milioane, și pe urmă pe un scont al efectivelor creditelor agricole în sumă de 65 milioane, adică aproape de două ori cât scontul comercial.

Apoi hârtiele creditelor agricole credeți d-văstre, că într'o administrațiune sănătosă pot constitui un scont curent pentru o bancă de circulațiune?

Banca nu trebuie să scumpeze de cât creanțe care sunt aproape a vista. Numai așa ea are siguranță d'a nu fi silită la un moment dat să-și închiidă guichetul, numai pe această basă se poate emite mai multe bilete de cât stocul ei metalic.

Căci, d-lor, presupun că o bancă, care are un stoc de

30 milioane a scos 60 de milioane bilete. Viind o crisă, și un profan s'ar putea întreba cum de nu dă faliment banca într'o așa ocaziune căci ce ar putea ea face când s'ar duce publicul să cêră monedă pentru biletele pe care le deține? Și după ce s'ar epuizat tot stocul metalic pe care îl are banca, de unde ar scôte să mai plătescă pe cele-l'alte 30 milioane bilete?

Intr'o adevărată bancă de scont și circulațiune, iată ce se întâmplă: Pe când unii cer monedă pentru bilete, alții vin să plătescă efectele cu termene scurte scontate de bancă. Așa că dacă ese moneda pe o ușă, ea reintră pe alta.

Dar la noi așa ar fi?

Nu numai că proporția biletelor asupra stocului este exagerată — cea mai mare admisibilă ar fi dublu, iar nu de 3 jum. ca la noi, — dar portofoliul băncei este rău. Și vedeți că aci nu este vorba să se pêrdă paralele indefinitiv ci să se plătescă repede, căci una este datoria care se plătesce la termen și alta este datoria sigură. Apoi când Banca are în portofoliul său datorii de milioane de la creditele agricole, este sigur că ea nu le pôte încasa la orî-ce moment spre a face față cererei detentorilor de bilete de bancă.

Dacă noi am avea o adevărată bancă de scont și de circulațiune, am fi siguri că are să intre mereu banii de la debitorii, și cu acei bani are să se plătescă biletele plătite la guichet, dar, cu efectele creditelor agricole nu pôte merge ast-fel, căci acelea sunt datorii, cari de și sigure și garantate ca gagiū, rar se plătesc la vreme; lor trebuie să le facă prelungiri de două, de trei și de patru orî, ast-fel că de la acele oferte nu pot veni banii disponibili în casă. Când dar ar veni publicul în masă să cêră monedă, banca ar dice: „Nu pot, mai așteptă!“ Și dacă publicul nu va voi să aștepte, banca va fi silită să decreteze cursul forțat, și tot de o dată să pună în vîndare averea țêranilor din totă țera.

O înduoită miserie, o înduoită jale! Așa dar avem dreptul să vê spunem, și acesiă nu este nepatriotic, căci patriotismul nu cere orbire, ci deschiderea ochilor în patru, — că dacă va veni un timp de crisă financiară, Banca

d-vóstre va face și cursul forțat, și va vinde și cenușa din vatră.

Vina este a d-vóstre, cari ați nesocotit în conducerea Băncii naționale cele mai elementare reguli de prudență financiară; vina este a d-vóstre cari ați făcut ca Banca să emită 110,000,000 bilete pe 35,000,000 metal, o proporție ne mai auđită în Europa; vina este a d-vóstră cari v'ați făcut că nu știți că o bancă nu trebuie să se bazeze de cât pe creanțele lesne de realizat, cum este scontul comercial, și că împrumuturile hipotecare, și chiar lombardele prea mari, și mai ales efectele creditelor agricole sunt scânduri prea șubrede pentru ca să se pótă construi pe dênsele circulațiunea unei țeri.

Așa dar am avut dreptate când am ąis că noi nu suntem nici măcar monometaliști argint, ci monometaliști de hărtie.

Avem, ąiceam, d-lor, o circulațiune de bilete de 110 milioane. Este acesta un lucru sănętos față cu avuția noastră publică? Sper că vă voiú dovedi că nu.

Și rog să mă erte d. Xenopol dacă voiú fi silit să m'rsor avuția publică și să mă ocup și cū de teoria d-sale în privința măsurării avuției publice.

Intr'adevăr, d-lor, pe când bieții economiști până acum își bâteau capul ca să măsore averea acestei țeri, ținend socotelă de imposite, de venitul fonciar, de populațiune, de moșteniri, etc., d. Xenopol a ąăsit un mijloc mult mai simplu. D-sa are rețetă: Comerciul exterior. Și ca un nou inventator imediat și aplică rețeta d-sale, și v'a arętat d. Djuvara la ce rezultate ajunge.

Și nici că putea fi alt-fel, căci comerciul exterior nu este de cât o minimă parte din comerciul total al unei țeri. În Statele-Unite el d'abia este a două-đeci și una parte din comerciul total. 16.000.000 de tone contra 299.000.000, și nu este de cât pe jumătate cât cabotagiul. Și neapęrat dupe cum o țeră este, mai vastă sau mai mică, dupe cum conține mai multe climate, dupe cum se dă mai mult la comerciul maritim, și proporția dintre comerciul exterior și comerciul total se schimbă.

Dar d. Costinescu ąice să lăsăm America și China d'o parte, și să remănem în Europa.

Förte bine. In Europa, dupe calculele d-luî Xenopol, belgienii sunt de duoë orî și jumëtate mai bogati de cât francezii, noi suntem pe jumëtate atât de bogati ca francezii! Adică Francia este numai de duoë orî mai bogată de cât România! Tot belgienii sunt de 16 orî mai bogati de cât rușii, și, ce este mai curios, este că Englitera este de duoë orî mai bogată de cât Francia. Sciam într'adevër că Englitera este puțin mai bogată de cât Francia, dar de duoë orî, acësta era rezervat d-lui Xenopol să o descopere.

Așa dar, d-lor, când veți măsura bogăția țerei acëstia, nu trebuie să vă luați numai dupe comerciul ei exterior, căci atunci faceți o mare eróre.

Și dovadă că este așa, este că înainte de 1876, in anul 1875, România făcea un comerciü exterior de 250 milioane.

D. ministru de finance, C. Nacu: De unde scii? Este cu neputință să scii.

D. Tache Ionescu: De la vamă. Și eu ȓic ca și d-ta că este cu neputință ca acëstă evaluare să fie exactă, însă fiind-că d. Xenopol a mers la vămî dupe evaluări, dați-mi voe și mie, mai ales că sunt din minoritate, să merg și eu la vamă. (Aplause din partea minorității).

La 1875 ȓic, comerciul exterior era de 250.000.000 și la 1877 comerciul exterior al României se urcă la cifra de 500.000.000. Va să ȓică in duoî ani comerciul exterior s'a înduoit. Ei, nu cum-va s'a înduoit avuția țerei in duoî ani?

Prin urmare, nu numai că d. Xenopol a spus o absurditate, dar mă mir cum de a spus-o, căci ea e atât de evidentă in cât sare in ochii orî-cui.

Nu trebuie să fie cine-va o celebritate europeană ca să vadă că este cu neputință ca într'o țără să se înduoiască avuția publică in duoî ani. (Aplau-e din partea minorității).

Dar, d-lor, aproximativ venitul întreg al țerei românes:î cât credeți că este?

Venitul țerei românesci s'a prețuit de mai mulți; vă aduceți aminte că d. Panu făcea in *Lupta* acum doi ani un calcul prin care ajungea la un miliard.

Am făcut și eu diferite calcule și am ajuns la același

resultat. Iaū unul de exemplu. El este basat pe venitul funciar.

Intr'adevăr, în Franția s'a făcut un asemenea calcul, și s'a găsit ca de ore-ce venitul proprietății funiare este de 3.700.000.000, și venitul total este de 28.000.000.000, prin urmare acolo venitul funciar reprezintă $\frac{1}{7}$ din venitul total.

La noi venitul funciar est de 180 milioane, adăogând venitul moșielor Statului de 20.000.000, venitul funciar total al țerei este de 200.000.000.

La noi fiind-că nu avem nici industria nici mare comerț, cred venitul funciar nu presintă $\frac{1}{7}$ din venitul total, ci mai puțin. pot dice $\frac{1}{4}$ sau cel mult $\frac{1}{5}$ și încă cred că sunt galanton.

Făcând dar calculul pe $\frac{1}{5}$ avem un venit total de 1 000 000.000.

Acum să vedem care este emisiunea de bilete ce ne-ar trebui nouă în această proporție?

Iaū toate țările pe rând, cum le-am luat adinaoři:

Franția, și este sciut că Franția este țera care are mai multă nevoiă de numerar de cât o i-care altă țera, pentru-că fie-care frances are obiceiul de a face economie monetară, a strânge, cum se dice, banii în ciorapi, pentru-că fie căruia frances îi place să aibă moneda la el în casă, în cât cine s'ar uita la quantumul monetei ar putea dice că Anglia este mult mai săracă de cât Franția, căci englesul mai cu minte nu țin banii la el, ci îi depune la un bancher și apo plătesce numai în cecuri. Așa se fac plățile în Anglia, prin compensații și este o bancă de lichidare în Londra, (Clearing House, unde se lichidează ast-fel fără moneta în fie-care an peste 200.000.000.000. Dar iaū Franția. Ei bine, în Franția unde trebuie cel mai mult numerar. care este emisiunea? 2.800.000.000 bilete, la venitul ei aceste bilete represintă ceva mai mult de 10 la sută.

La noi cu venitul de 1 000.000.000, și acesta evaluat într'un mod cu totul favorabil, emisiunea pe aceeași proporție nu ar putea fi mai mare de 100.000.000. Dar noi nu putem avea aceeași proporție, căci noi nu avem o industrie ca Franția, nu avem un comerț ca Franția, nu putem avea dar trebuință de atâtea parale ca ea. Dacă am

avea dar 70.000.000 bilete ar fi peste cap in raport cu venitul țerei. D-văstre însă aveți 110.000.000 bilete!

De ce s'a scos un număr așa de mare? credeți D-văstre că cu cât vor fi póme mai multe cu atât aũ să fie și mai scumpe? (Aplause din partea minorității). Nu credeți că cu cât vor fi mai multe cu atât aũ să se estinească mai mult?

Așa se întâmplă și cu moneda; cu cât o monedă este oferită pe piață mai mult, cu atât are să se estinească mai mult. Așa dar este constatat că ați emis un număr de bilete exagerat, și cred că trebuie să conveniți, că comparați chiar cu țările cari aũ cele mai mari emisiuni, noi tot avem prea mult.

Dar daca ne-am compara cu Germania, am vedea că ea are o emisiune de 900 000.000 mărci, ceea-ce face un miliard de lei, pentru o populațiune de 46.000.000 locuitori, pentru o țera al căreia venit este cel puțin de 20 de ori mai mare ca al nostru, și noi avem 110.000.000 in bilete de bancă, ceea-ce represintă aproape a 9-a parte din emisiunea biletelor de bancă din Germania.

Dar, d-lor, să vedem ce este in Austria, și știți că Austria este țera cea mai bogată in hârtie, și cu toate acestea in Austria emisiunea hârtiei monedă nu se urcă de cât până la suma de 350 milioane fiorini, sau 7—800 000.000 lei, și noi avem 110.000.000. Oare țera noastră se poate compara cu Austria care are o industrie mare, un comerț inlins? sau că d-văstre voiți ca cu aceste emisiuni de bilete de bancă să faceți ca lumea să creadă că voiți să transformați banca într'o adevărată tarapana? (Aplause din partea minorității).

A, d-lor, acum se vede ca onor. d. general Lecca, președintele nostru a avut mare dreptate când a di-: daca aș fi știut eu că arta tipografiei o să dea nisce asemenea rezultate, apoi și m'aș fi făcut tipograf. (Ilaritate).

Acum, d-lor, dup ce am terminat cu această prima parte, imi voi permite să trec la pa tea a doua.

D-lor, onor. D. Carp mai alaltă-ieri când a vorbit in discuțiunea generală asupra luării in considerațiune a budgetelor, între altele a spus că pe Statul nostru il costă agiul pe sic-care an peste 14.000.000, și a adaos ca pentru ca să scape de o asemenea pierdere, ar fi bine să se

schimbe etalonul de argint in etalon de aur, promițând că atunci când d-sa va veni la putere, are să facă acésta. Și ați vădnt, d-lor, pe onor. D. Costinescu și pe d. Nacu, când au voit să răspundă d-lui Carp dicându-i: nu, d-le Carp, d-ta nu te vei ține de promisiunea ce ne-ai făcut, nu vei face etalonul de aur; vei face și d-ta tot ce facem și noi.

Dar, onorabile d-le Costinescu, cine v'a dat d-văstre dreptul să veniți și să spuneți unui om care, in buna sa credință, afirma un lucru, promite că va face reforma cutare, cine v'a dat dreptul să'i spuneți că nu are să o facă, că nu se va ține de promisiune? D-văstră aveati dreptul să veniți și să spuneți: D-le Carp, dacă vei schimba etalonul nostru, vei ruina țera, dar nu erati in drept să'i spuneți că nu se va ține de făgăduiala dată.

Nu cum-va credeți d-văstră că toată lumea se va prăvăli pe povernisul pe care l-ați creat: acela al făgăduielor date cu profusiune și nici o-dată realitate? De unde ați căpă at acésta credință?

Ai mai fi putut să'i spu d-lui Carp: nu, d-le Carp, nu ai să introduci etalonul de aur, pentru că nu ai să vii nici o-dată la minister pentru că nouă ne-a prorocit d. Xeropol că avem să mai stăm încă 50 de ani la putere.

Aveți dreptul să vă legănați cu asemenea nădejdi, nu vă este însă permis să vă îndoiți de cuvintul niménuî.

In contra etalonului de aur anul acesta am mai auzit un argument nou, vorbesc bine înțeles de cestiunea fiscală a agiului. D. Costinescu a spus că putem introduce etalonul de aur, chiar și d. prim-ministru a mărturisit că lucrul este cu puțință dar cu sacrificiul unei anuități de 4 saū 5.000.000. „Cred și eu“, a dis d. prim-ministru, intrer pënd pe d. Carp...

Acésta nu s' poate nega, d-lor, căci este scris in *Monitor*. Dar d. Costinescu care se ocupă mai mult de cestiunea fiscală, ne-a dis: Ce folos? Cu etalonul d' aur noi o să câștigăm 8.000.000 pe cari le cheltuim cu agiul, dar pe altă parte vom avea o pagubă indoită.

Indată ce va fi aur, a dis d-sa lumea va consuma mai puțin, și veniturile Statului vor scădea, și vor scădea într-o proporțiune desesperată. (Aplause din partea minorității).

Căci dîce d. C. stinescu: arendele ce ia Statul de la domeniî sunt de 20 de milioane dar 20 milioane hîrtie, daca ar fi în aur, nu s'ar sui de cît la 14 milioane; adevêrul chiar pe un agiû de 20 la sută ar fi 16 milioane, nu 14, este deci aci o eróre de 2 milioane, dar se vede că micel greșeli se cuvin marilor financiari.

De la domeniî, d. Costinescu trece la impositel, și d-sa ne spune că din introducerea etalonului de aur, consumația va descrește, și cu dînsa și veniturile budgetare.

Neavînd omul cu ce să cumpere tutun, dîce d-sa, o să fumeze mai puțin; prin urmare iată încă o scădere de la impositel de cel puțin 15 milioane, cari adăogite cu 6 milioane ce se vor perde la domeniî, ajungem la o pagubă totală de 21 milioane, pe care fiscul ar avea să o sufere din suprimarea etalonului de argint.

Va să dîcă, d-lor, din părerea d-vóstră agiul este care a făcut să crească bogăția noastră.

Va să dîcă sporul este numai fictiv.

Va să dîcă, dacă noi n'am avea monedă falsă, Statul n'ar incasa suma de astăđi. Va să dîcă, starea înflorită a financelor noastre, creșterea bogățiilor noastre de care ne vorbiți în tóte ocasiunile, nu este de cît produsul agiului, ródele falsei monede.

Cele 140 de milioane la cari s'aû urcat veniturile Statului, și cari noi credeam în naivitatea noastră că sunt o dovadă cum că țera s'a îmbogățit, nu sunt în rea itate de cît o fantasmagoriă născocită din moneda falsă. Și cu tóte acestea v'ați lăudat de atâtea ori cu veniturile d-vóstre budgetare!

Apoi dacă este așa, dacă este destul să avem monedă falsă ca să ne putem lăuda cu umflarea veniturilor țerei, atunci cû propun să se scótă stocul de argint de la bancă, și să'l înlocuim cu aramă, și de sigur atunci că veniturile țerei se vor urca la 300 milioane. (Aplause din partea minorității).

D-lor, vê mărturissse că n'am auđit de când sunt un argument care să mă mire mai mult, n'am vêđut o contradicție mai mare de cît să se spună la tribuna Camerei că avuția țerei a crescut, dându-se drept dovadă cres-

cerea veniturilor budgetare, și în acelaș timp să se mărturisască că veniturile budgetare n'au crescut de cât din pricina introducerii monedei de hârtie.

Dar ori cât de fatală ar fi teoria d-lui Costinescu pre-tinsei stări. de înflorire a financelor noastre, trebuie să o discut în părțile ei seriose.

D. Costinescu crede că introducând etalonul de aur, prețurile vor scădea, și va scădea și prețul muncii, deci fiecare câștigând mai puțin va consuma mai puțin și fiscal va încasa mai puțin. Ca acesta să fie exact ar trebui ca introducerea hârtiei-monede să fi urcat prețul muncii. Ei bine, vă închipuiți d-vastră că lucrătorul câștigă mai mult ca mai înainte? Credeți d-vastră că pentru ca capitalistul, sau pretinsul capitalist găsește cu înlesnire bani eflini la bancă — și d. Costinescu ne asigură că chiar atunci când cererea vine de la un adversar al guvernului banca nu refuză — credeți d-vastră ție că acelaș capitalist când se duce la țară să și angajeze muncitori, le plătesce mai mult de cât un leu ori două țiuva, cât le plătea înainte de ivirea agiului?

Dacă o credeți vă înșelați. Prețul muncii, d-lor, este fixat la noi din timpuri tradiționale, și lucrătorul luând astăzi un leu cât lua și înainte, este mai sărac, căci fiind nevoit să și cumpere trebuincioșele, le plătesce mai scump din cauza acestei monede false.

De sigur, d-lor, că dacă agiul ar dăinui mulți ani echilibrul s'ar stabili, și muncitorul ar ajunge a fi plătit cu 20 la sută mai mult. Până acum însă acesta nu s'a îndeplinit, pentru că fenomenele economice foarte încet își dau toate rólele lor, și pentru că din toate valorile, munca este aceea al căreia preț se pune mai greu și mai încet la nivelul celor-l'alte. În această privință ca și în multe altele cari privesc agiul, nu pot îndestul face elogiile mele d-lui Nica pentru lucrarea d-sale.

Prin urmare, marele contribuabil, muncitorul de pământ va consuma și mâne ca și azi, căci munca sa va fi plătită tot cât azi, și va fi mai bogat căci va plăti mai eflin lucrurile de cari va avea nevoie.

Nu vă temeți dar de suprimarea agiului.

Ați mai dis un lucru contra noastră, și ați voit de sigur

să ne denunțăm opiniei publice, ca să nu ne prindă în simpatie, ați spus : D-nii cari vor etalonul de aur, vor urcarea dobânzii.

Așa este, dobânda se va urca; însă cu diferența acesta că atunci dobânda o va plăti numai acela care se împrumută; iar nu cum se face astăzi când dobânda pentru cei cari se împrumută plătim noi toți, țera întregă.

Căci ce este agiul dacă nu o dobândă care cade asupra tuturor. Ei bine, d-lor, acesta nu este dreptate într-o țară democratică ca a noastră. (Aplause).

Restabilind, d-lor, etalonul de aur, vom mai avea un avantaj; este că va mai dispărea o ipocrisie : moneda de hârtie, moneda falsă care poartă d'asupra cifra 100 și prețuiesc 80.

Și nu este numai atât. Pe lângă avantajul acesta pur moral, care și el și are valoarea lui, mai este un alt avantaj curat bănesc : este că consumatorul aji nu plătește numai agiul atât cât îl costă pe comerciant, ci plătește cu mult mai mult.

Intr'adevăr dacă aji agiul este 17 vîndătorul grosist care are să încaseze peste 3 și 6 luni, și care pentru marfa lui în streinătate datorește aur, dacă e prudent nu are să pună la socotă numai 17, ci are să pună 20 ori 25, căci nu știe cât are să fie agiul în ziua în care trebuie să plătescă în streinătate; așa că e cumpărătorul, în loc de a plăti asupra obiectului ce cumpără un agiu de 17, plătește un agiu mai mare.

Este dar o pagubă care apasă pe noi toți și care se datorește incertitudinii mijlocului de schimb. Ori cum veți întorci această cesliune, etalonul d-văstră de hârtie, cred eu, este osândit și din punctul de vedere economic și din punctul de vedere fiscal.

Dar veți introduce d-văstră etalonul de aur ? Mă întreb, căci țera are interes să o știe ; și în această privință, eu vă fac onoarea, pe care d-văstre nu ne-o faceți nouă, de a vă crede pe cuvânt și vă voi spune : nu, nu veți introduce etalonul de aur; și nu'l veți introduce pentru că fiscalul trage din starea actuală și din actuala organizare a băncii naționale avantajul de a nu avea nici o dată nevoie de bonuri de tesaur.

Nu veți introduce etalonul de aur pentru că nu voiți să recunoșteți că ați greșit, pentru că preferiți desastresele a-giului unui *ma culpa* politic.

Mai este un alt cuvânt, care mă face a crede că nu veți introduce etalonul de aur, precum sunt convins că nu veți face nici una din reformele, cari sunt necesarii acestei țări; este sterilitatea d-văstre.

Și în această privință ași putea să vă amintesc un singur cuvânt : D. Costinescu ne-a spus că de veri-o trei ani încôce, nu mai faceți nimic, *mishuți*. (Aplause din partea minorității).

Eū nu voiū face un joc de cuvinte din mărturisirea d-lui Costinescu; ar fi prea ușor.

Iaū cuvântul la figurat și cred că d-sa a voit să dică, că ați făcut atâtea reforme, în cât acuma a venit momentul să stăm pe loc, să ne odihnim.

Eū, d-lor, sciam că în istoria națiunilor, partidului liberal 'i este dat să lucreze, să reformeze, iar atunci când să crede că s'a lucrat destul, atunci să se ducă de la putere și să vină conservatorii, căci lor le este dat să mistuiască, să conserve ceea ce s'a faptuit. Ei, la noi s'a întors lucrul : partidul poreclit liberal, care nu mai pôte să lucreze, dică că a venit vremea ca țera să se odihnescă și el să mistuiască, lasând pe sēma conservatorilor să facă nnoile progrese.

Și fiind-că e vorba de liberali și conservatori, să'mi dați voe să vă spun că cuvintele d-lui Costinescu, ca și tôte discursurile d-văstre, m'aū întărit și mai mult în credința mea cum că la noi până ađi, nu aū fost lupte de partide politice, ci numai lupte de clase sociale. N'a fost luptă de partide politice, n'a fost vorba de a se sci, dacă unii vor să mērgă mai iute, alții mai încet, dacă unii cred în inițiativă privată și alții nu, dacă unii sunt liberi schimbști — căci deh! liberalii în tôte țerile sunt liberi schimbști, numai la noi se vede lucrul pe dos, — și conservatorii protecționisti, luptele cari aū pasionat această țera aū fost lupte de clase sociale, a fost lupta burghesiei în contra aristocrației. Și când ni se obiectēză că cei cari luptaū în capul burghisiei eraū tot boerii, nu ni se spune un ade-vēr nou. În tôte țerile din lume când o clasă s'a ridicat

în contra alteia, conducătorii 'și-a împrumutat din clasa ce voia să dărime. Cel care a început revoluția francesă să numia Marchisul de Mirabeau! La noi asemenea s'a întâmplat acest lucru: Când s'a înjghebat o burghesie inteligentă care a voit să ia și densa parte în afacerile publice, în capul său s'a pus o parte din foștii privilegiați, și cu toții împreună au dat asaltul.

O voce: Nu era așa.

D. Tache Ionescu: Că în adevăr așa a fost, vă întreb: Nu e un lucru știut că, cel puțin aci în Muntenia, drépta se reținea pe reprezentanții proprietății, cari pe atunci era a boerilor, pe când stânga se reținea pe orașe? Nu e un lucru știut că chiar la 1866, stânga cerea să se dea preponderanță colegiilor burghesiei, pe când drépta dorea să se dea puterea în mâna colegiilor proprietății?

Ei, dar ați nu mai este așa, boerii au căzut, proprietatea chiar nu mai este în mâinile lor. Și așa de repede a mers în această țară democratizarea, în cât cine din noi ar crede că nu mai târziu de cât la 1859, leaderul partidei conservatoare, adresându-se liberalilor, se exprimă ast-fel:

D. M. Kogălniceanu: Unde?

D. Tache Ionescu: La Bucuresci.

„Nu vă poprim. d-lor, de a vă sui pe scara slujbelor; nici o-dată n'ați fost popriți, nici d-vostre, nici părinții d-vostre, vă rugăm însă să călcați mai încet din treptă în treptă; nu voiți a sări din capul de jos al scării tocmă la cel de sus și de acolo de o dată sus pe ștrașină; fiind pasul cam mare, ne e frică să nu cădeți, și, ceea-ce ar fi mai rău, să cădeți peste noi c' vă privim cu atâta plăcere, și să ne rupeți gâtul și noa și voă. Urmând din contra, dupe cum vă povățuim, mai cu încetul, mai moderat, o să fim toți bine, o să ne lăsați vreme să vă judecăm faptele etc. etc.“

Credeți d-vostre că se mai pôte găsi ați în România — nu vorbesc de ver-o-biată cocónă bătrână care a apucat vremile de mult, ori de veri-un băețel care, studiând la Paris și aușind pe legitimiștii de acolo bocindu-se:

Dieu et mon roy, și voi cu y mă rog, s'a ameuțit și și închipuesce că tot așa trebuie să fie și în România.— credeți că se mai găsesce, dic, ați în România un singur om

politic care să cuteze să țină o asemenea cuvântare în fața democrației?

Acastă luptă, d-lor, s'a închis; triumful democrației a fost deplin.

Și democrația, d-lor, cum bine a ȳis d. Léon Say, este pentru statele moderne ca atmosferă; cine nu pôte trăi într'ensa e de sigur un nenorocit, dar un nenorocit pentru care nimeni nu pôte face nimic.

O să mai fie în țără și alte lupte între clasele sociale, căci în lupta care s'a terminat, nu a luat parte democrația tătă ci numai o parte dintr'ensa : burghes'ia.

Da, va veni un moment când clasele cele-l-alte se vor simți în stare să începă lupta, — căci cum bine a ȳis d. Costinescu puterea se ia, nu se dă, — și atunci fiți siguri că se va încinge o nouă campanie, o campanie în contra burghesiei, și vom vedea din nou partide formate pe temeiul acestei idei. Pentru moment însă suntem cum era Anglia pe când domnia numai aristocrația, suntem cum este astă-ȳi democrația americană, suntem într'o stare socială în care nu pôte fi loc de cât la luptă de partide politice, cari ambele, în ceea-ce privesce clasele sociale, sunt de acord.

Cine ar putea aȳi să mai redeschidă lupta care s'a curmat? Și vă întreb pe d-văstre, dacă chiar conservatorii aceia cari nu sunt în Parlament, ar mai putea profita dênșii de o restabilire a lucrurilor de altă dată pentru a dori acăsta. Luați-i pe nume pe conducători, și vedeți dacă la cei mai mulți nu le ar vătămă o restabilire a situației de altă dată. Intr'un câmp și într'altul, diferența claselor sociale a dispărut, burghesia s'a făcut stăpână pe guvern, și s'a făcut stăpână pentru că a devenit puternică, pentru că a pus mâna pe averi, acăstă mare forță socială.

La noi a mai fost o luptă : lupta pe tărîmul național. D. Porumbaru ȳice că în acăstă luptă ambele partide au meritul lor, căci când era vorba de a susține autonomia țerei în contra străinului, ambele partide cădeau de acord.

Luptă între clase a fost dar la noi în țără, nu luptă între conservatism și liberalism. Acăsta 'mă și explică mie pentru ce onor. d. Xenopol ȳicea : partidul conservator a stat la putere de la descălicătore până la 1876, și acum

am venit noi partidul liberal, care vom şede la putere încă 50 de ani.

D. Xenopol confundă cuvântul liberal cu cuvântul democrat. D-sa a voit să dică că boerii au stat la putere atâta ani, şi că acum va rămânea democraţia la putere încă 50 ani. Eu cred, că democraţia nu va sta la putere numai 50 ani, dar nu confund democraţia cu colectivitatea politică care ţine azi puterea. Această confuziune dintre liberalism şi democraţie vă explică pentru ce toate partidele noastre politice pun cuvântul liberal în numele cu care ele se desemneză : liberali naţionali, liberali conservatori, sinceri liberali, disidenţi liberali etc.

În aceste etichete cuvântul liberal nu însemneză alt ceva de cât democrat, căci azi toate partidele noastre se pretind cel puţin democratice.

Şi vă întreb dacă este ver-un partid în ţeră care n'a scris pe drapelul său : îmbunătăţirea sorţei ţeranilor. Când d. Carp acum trei ani a făcut programul său D-sa ne-a spus că urmăreşte mai înainte de toate ridicarea claselor de jos; pentru că, cum dicea d-sa într'o splendidă imagină, clasele guvernante sunt ca plôia care se ridică din oceanul profund şi în el se întorce, pentru că atunci când poporul profundul ocean este şubred, şubrede sunt şi clasele guvernante.

Dar d-vastră pretindeţi că aveţi monopolul îngrijirei pentru sorţa ţeranilor. D. Xenopol a spus chiar că programul d-vastră se resumă în a provoca resbel de tarife cu vecinii, şi a vă face campionul ţeranilor contra proprietarilor. Eu nu vă cred, vă iaă însă la cuvânt : Ce aţi făcut d-vastră pentru această clasă ? Ne vorbiţi m'reu de creditele agricole.

Dar de la creditele agricole încôce, — şi au trecut câţiva ani de atunci, — ce aţi făcut pentru îndreptarea clasei ţeranilor ?

Ce aţi făcut pentru instrucţiunea rurală ?

Ce aţi făcut pentru organizaţiunea comunei ?

Ce aţi făcut pentru şosele căci acestea importă mai mult populaţiunile rurale ?

N'aţi făcut nimic.

Aţi făcut ceva pentru ca populaţiunea rurală să aibă o justiţie mai estină şi mai accesibilă ? N'aţi făcut nimic.

I ați dat o mai bună administrațiune? Nu.

Atunci de unde luați acest drept de monopol pentru iubirea populațiunilor rurale? Lasați-l acest nobil sentiment unde se află el, în domeniul tuturilor, și nu mai ne tăgăduiți dragostea pentru populațiunile rurale.

Dar ați făcut câte-va legi protegiuitoare! Se poate! Vă înșelați însă când credeți că veți ridica populațiunile rurale numai prin măsura ocrotitoare, ceea-ce trebuie mai ales țărânului, este justiția și lumina, și pentru acestea n'ați făcut destul.

Dar dacă nu aveți drept la monopolul iubirii pentru populațiunile rurale, aveți oare veri un drept la monopolul cuvântului liberal? Neapărat că nu. Și d-lor, a ajuns că cuvântul liberal este așa de tras din toate părțile, în cât singur nu mai însemnează nimic, și trebuie lipit de cuvântul *adevărat*.

Ei bine, cine este adevăratul liberal? Dacă întrebam pe Rosetti, el ȳicea: Eū sunt adevăratul liberal. Dacă întrebăm pe d. D. Brătianu, el ȳice eū sunt adevăratul liberal. Dacă întrebăm pe d. Fleva d-sa ȳice: eū sunt adevăratul liberal. D. Vernescu ȳice tot așa.

Ei bine, dacă este așa, vė mărturisesc că nu aveți dreptul să arogați numai d-văstră această calitate.

Și nu aveți dreptul nici chiar față cu opoziția unită, ai căreia șefi, doi din trei sunt liberali cari s'aū despărțit de d-văstră.

Cu datoria publică voiū termina, d-le președinte și numai cinci minute mai am. D. Costinescu ne ȳicea: Dar d-văstră tinerii cari ați plecat din majoritate, — și 'mă pare bine că d. Fleva v'a declarat erī că noi am plecat înainte de d-sa, că noi am părăsit majoritatea pentru că nu putea lua răspunderea actelor ei, iar nu ca să urmăm o persoană. — D-văstră tineri cari ați plecat din partidul liberal, trebuie să știți că nu pōte să vie nimeni la putere după noi de cât conservatorii, pentru ce ați plecat dar din partidul nostru, ne întrebați d-văstră.

Ideia d vōstre este greșită, dar fie că ar fi așa; ar fi oare această un cuvânt ca să găsim că administrația d-vōstre este bună? că justiția d-vōstre merge bine? că finanțele d-vōstre sunt într'o stare prosperă? (Aplause din mi-

noritate). Și vă inchipuiți d-văstre că numai când crede cine-vă că va reuși a lua locul celui-l'alt trebuie să 'l combată? Eu am spus încă o dată și o repet, convicțiunea mea personală, nu a grupului din care am onórea să fac parte, este că d-văstre veți mai sta multă vreme la putere. Cum și ce fel nu discut, dar veți mai sta mult; însă iarăși convicțiunea mea profundă este că orî cât de mult veți mai sta la putere, nu veți mai face nimica.

De trei ani am intrat în această Cameră, și de și am început acum trei ani cu discursul acela calificat de Irod, credeți, d-lor, că mă nutriam atunci cu speranța că o să ne punem pe lucru.

Ce s'aũ lucrat însă în trei ani de zile?

S'a votat o lege care a transformat Camera în academie de știință medicală; atât pentru instrucțiune.

S'a emis rentă; atât pentru finance.

S'aũ făcut legi interpretative ad-hoc; atât pentru justiție.

Ce s'a mai făcut?

S'a mai făcut un proiect de lege pentru admiterea în funcțiunile administrative! Dórme!

S'a încercat Camera să facă o lege pentru stavilirea cumulului! Dórme!

O voce: Trăesce cumulul.

D.Tache Ionescu: Prin urmare care este bilanțul activității de trei ani? Nimica! D-văstre credeți că trei ani într'o țară ca a noastră, care trebuie să mérégă repede, este lucru de nimic? Apoi atunci când s'aũ perdut trei ani de giaba, când se va lucra? La anul? Ei, d-lor, cine a așteptat trei ani de a rëndul și a așteptat de giaba, permiteți să nu mai aibă speranța că până la anul se va face ceva.

Prin urmare, rău ȃice d. Xenopol când afirmă că din jignirea intereselor personale am părăsit acele bănci.

Ce interese personale?

D-lor, mărturisesc că n'ași fi cutezat să introduc în această Cameră pamflete dar sunt silit, caei semnalul s'a dat de d. Costinescu, și am dreptul să o fac și cu.

D. vice-președinte: Mențineți-vă în cestiune.

D. Tache Ionescu: Când în această Cameră se ȃi-

cea la adresa noastră, celor tineri, că noi am fi plecat din majoritate din cauza jignirei de interese personale....

D. vice-președinte : D-le Ionescu, vă rog bine-voiți a vorbi în fond; lăsați la o parte cestiunile personale.

D. Tache Ionescu : Apoi, d-le președinte, când ni s'a țin nouă tinerilor din această Cameră ca din cauza jignirei intereselor personale am plecat de acolo, apoi noi să nu avem dreptul să venim să ne explicăm.

D-lor, în acel așa numit portret al meu ce a apărut într'un pamflet din capitală, se ținca că eă m'ași fi supărat pe d-văstre pentru ca nu mi s'a dat și mie un portofoliu.

Dar cine este în drept să mă creză pe mine, așa de nătărău, în cât să dolesc un portofoliu la vârsta mea, și cine are dreptul să mă creză așa de puțin mândru în cât să fiu însetat d'a fi ministru. . (Aplause din partea minorității).

Ambițiunea, d-lor, este o pasiune ciudată. Când ea este într'o măsură mediocră, este un mare pericol. căci ea te face să înghiți o mulțime de situațiuni neplăcute, numai ca să aibi onoruri; când ambițiunea însă este într'adevăr mare, atunci este o pavăză, căci te face să dolescă puterea iar nu onorurile.

Ei bine, când ved pe mulți că se sue pe acea bancă, cu bune intențiuni, și nu pot face nimic, staă an și apoi plcă fără să lase ceva în urma lor, cine vă dă dreptul să'mi faceți injuria d'a crede că eă v'ași invidia sôrta? (Aplause din partea minorității).

Indărât dar cu aceste cuvinte de jignirea intereselor personale!

Dar mi s'a objectat de d. Lascăr: nu aveți program! Nu avem program? Voiți să'l sciți? Veniți cu legea instrucțiunei publice, veniți cu legea reorganizărei magistraturei și veți vedea! Dar când d-văstre mistuiți într'una, nu vă așteptați să venim noi și să facem expunere de programe. (Aplause din partea minorității)!

D. Costinescu a mai țin: Sunteți tineri fără trecut politic. Așa este; suntem tineri fără trecut politic. Lipsa de trecut politic este un desavantagiă, pentru că ai în bilanț,

la activ, zero! dar lipsa de trecut politic este și un avantaj, pentru că este zero și la pasiv. Așa că puind în bilanț zero la activ și zero la pasiv, saldul este tot zero, și cine are saldul zero, tot stă mai bine de cât alții. (Aplause din partea minorității).

AMNISTIA DE LA BOTOSANI

(Sedința de la 24 Ianuarie 1887).

Domnilor Deputați,

În raportul pe care d. ministru al justiției l-a înaintat Majestății Sale Regelui ca să recomande și să ceară amnistierea Botoșenilor, găsesse această frază :

„Să sperăm Sire, că grație înaltului exemplu ce se dă de sus, anul nou va aduce cu sine o înlănzire a pasiunilor politice și mai multă moderațiune în luptele dintre partide.“

Ar părea dar constant că scopul cabinetului, când a făcut această amnistie, a fost ca să mai tempereze paroxismul la care a ajuns lupta dintre partidele noastre politice, și să conducă pe toți la mai multă moderațiune.

Și-a ajuns scopul? Onor. guvern și d. ministru al justiției în restul raportului s'au cum-va va fi făcut astfel în cât amnistia de la Botoșani în loc să împăciuiască spiritele, să fie din contra o măsură de provocare, care, departe de a înlănzii luptele dintre partidele politice, le va înăspri și mai mult, și le va sui la un diapason la care nici un bun cetățean nu poate dori ca să le vedă?

Eu îmi propun să dovedesc înaintea d-văstre că raportul d-lui ministru de justiție este de așa natură în cât pasiunile politice se află înăsprițe în loc de înlănzite; mi propui să dovedesc că s'a desnaturat până și scopul am-

nistiei; să dovedese în fine că acesta nu este un episod din viața noastră politică, ci o verigă dintr'un întreg lanț de măsurî, măsurî prin cari guvernul se face ațîțătorul pasiunilor politice. (Aplause din partea minorității).

Că pasiunile politice astăzi sunt foarte excitate, și că ar fi de dorit să se îmblîndescă, nu este nimeni nici pe acele bănci, nici pe bancele acestea care să nu o recunoscă.

D. ministru de justiție, răspundînd d-lui Maiorescu și lele trecute, dedea câte-va exemple de paroxismul luptelor noastre politice. Vă spunea, de exemplu, că presa—și ar fi fost mai drept dacă dicea o parte minimă din presă—merge cu patima politică pâna a insulta pe Majestatea Sa Regele; vă spunea d-sa că presa—și ar fi fost mai drept să dică un singur jurnal—a mers până a ataca viața privată a unei familii de obște cunoscută prin virtuțile ei. Așa este. D. ministru al justiției a spus adevărul, dar numai o parte din adevăr. D-sa ar fi putut să dea și alte exemple. V'ar fi putut spune că acest amestec calomnios în viața privată nu este numai opera presei, ci a multora; ar fi putut să spună că calomnia se face în două feluri: de unii pe față, cu francheță; de alții, care pe lângă infamie unesc și lașitatea, miserabilele atacuri se învelesc într'o alusiune așa de veninosă, încât atacatul nu poate nici chiar să cêră satisfacțiune calomniatorului, căci a se recunósce în acele murdare alusiuni ar fi a se umili. Ar mai fi putut d. ministru să ne spună că în țera românească s'a găsit un procuror-general care să întrebe pe un procuror de tribunal, și încă prin telegraf, dacă în ziua cutare a mâncat la masa cutăruia, și cine mai era la masă, și ar fi putut să adauge că s'a gasit și un ministru de justiție care să dea afară pe procurorul care mâncase la un membru al opoziției. (Aplause din partea opoziției).

Dar a constata un fapt este un lucru ușor: a'i constata însă cauzele lui, acesta este opera omului politic.

Și mai înainte de toate, să fie ore pentru prima oră în istoria noastră contemporană pasiunile politice ajunse la acest diapason? Lupta dintre partide nu va fi fost ea tot așa de vie și altă dată?

Eū, d-lor, mă întorc cu gândul înapoi, la epoca când eram copil la școlă. Vă aduceți aminte cu toții că d. mi-

nistru al justiției apostrofând pe onor. meu coleg, d. Arion, și dicea: „Ascultați și învățați. D-văstre la 1875 erați la școlă, și nu știți ce se petrecea.“

Scim ce se petrecea pe la 1875, d-le ministru. Da, eram la școlă, dar pe când eram noi în școlă — nu știu cum va fi ați sub actualul d. ministru al instrucției — școlarii se interesa mult de cele ce se petreceau și făceau chiar politica, bine înțeles copilărească. Noi, d-lor, veniam la circ să aplaudăm discursurile nu ale d-lui ministru al justiției care vorbea rar, dar ale d-lui Fleva, care pe atunci era socotit demn să lupte pentru libertățile românescl.. acumă a rămas bun numai pentru *libertăți țigănescl.* (Aplause din partea opozițiunei, ilaritate).

Veneam și la Mazar-pașa, în localul acela *închis* dar *neacoperit*.

Atât e adevărat că nu este nimic nou sub soare, în cât chiar jurnalul consiliului de miniștri din 1875, pe care l'a citit d. ministru al justiției s'a repetat acu în urmă. Eū la 1875 luam parte la o revistă literară,—erau tinerii atât de nebuni, în cât publicaū reviste literare, — și 'mi aduc aminte că făceam o mulțime de glume asupra acelui jurnal al consiliului de miniștri, și ne întrebam ore cuvântul *închis* și cuvântul *acoperit* tot una să fie?

Ei bine, acum două ani, când opozițiunea a voit să se intrunescă în grădina maiorului Lămotescu, n'a fost ea impedită sub cuvânt că locul de și *închis* e însă *neacoperit*?

Nu știu, d-le ministru, dacă școlarii citiau ori nu pe Virgiliū, dar pot să vă asigur că articolele d-văstre asupra afacerii Mavrodolu, articole nu tocmai blânde, le învățase pe de rost.

Diceam, d-lor, că ceea-ce se petrece ați s'a mai petrecut. S'a vorbit de atacurile contra Majestății Sale Regelui. Eū le reprob, dar putem noi uita pe *Sinaia fură*? Permiteți'mă să nu mai spuiū restul, știți era vorba de un schimb de două munți. Dilele trecute citiam într'un jurnal o notiță în privința preținsei origini semite a familiei Hohenzollern, și o notiță nu tocmai cuviincioasă. Eū, d-lor, mărturisesc că—nu țic m'am indignat, căci acest cuvânt nu se mai pōte întrebuița într'un mod decent,—ci m'am scandalisat. Ei bine, acel articol era un extract din *Telegraful* din 1873.

Observați că nu voiesc să scus prezentul cu trecutul, că recunosc că în zece ani țera ar fi trebuit să facă progrese în toate, prin urmare și în modul luptei politice, și nici nu voiesc să incriminez un trecut care se explică în mare parte prin opresiunea guvernului d'atunci, dar voi să dic un lucru, că nu trebuie să ne mirăm prea mult, dacă în viața noastră politică ajung epoci în cari o parte din oștirile cari se luptă ese din rënduri și se da la excese. Și dic mai mult : tocmai noi liberalii care am păcătuit în acest sens, nu ar trebui să fim atât de intoleranți când se găsec și alții cari păcătuesc tot așa.

Chiar acel atac la viața privată a unei familii virtuose de care v'ați indignat cu drept cuvânt și tot nu e lucru nou. Ei, d-lor, este cel puțin încă o familie în țera această virtuosă, familia suveranului nostru. Ei bine n'a fost ea atacată tot prin o caricatură, și tot în viața ei privată ? Și nu cum-va acea recompensă de care ne vorbea d. Chițu, nu va fi încurajat întru ceva și pe alții ?

Adevărul e dar acesta, că nimic nou sub sóre, și că dacă pasiunile politice ađi staú sus, ele au stat tot așa de sus în pređiua căderii guvernului conservator. Nu ca dóră vreaú să fac vre-o alusiune, că adică d-vóstre sunteți în pređiua unui asemenea eveniment. (Aplause din partea minorității, ilaritate).

Dómne feresce.

D. ministru al justiției, Eug. Stătescu : Acésta ne ați preveslit'o încă de astă primăvară la Senat !

D. T. Ionescu ; Aveți în Cameră o majoritate foarte însemnată.

D. V. Iepurescu : Si în țeră.

D. T. Ionescu : Dacă ați fi avut puțină răbdare ați fi vedút că așa fi ajuns acolo.

Aveți în Senat o majoritate și mai puternică ; și în țeră aveți saú pretindeți că aveți mai unanimitate ; prin urmare sunteți tari, și nu voiú să fac vr'o alusiune când dic că asemenea fapte s'au mai petrecut la 1875 ; fac istorie, și mă întreb dar când a mai fost excitate pasiunile politice ca ađi ?

Si atunci, d-lor, mă întreb, care se fie cauza că pasiunile politice la noi din țeră la anume momente date, la e-

poce intermitente se sue sus, și lupta dintre partide capătă un ton care ne displace la toți?

Sunt, d-lor, cause generale, dar acelea unele sunt vecinice, altele nu se vor putea tămădui de cât cu vremea. Nu este aci locul să le despicăm, destul că nu ele sunt cauza directă a acestei excitări periodice.

Mulți cred că au spus lucruri mari, când au răspuns suntem Latini, sânge cald; acest răspuns însă mi se pare gol de înțeles, căci Latini eram și la 1877, și la 1878, și la 1879; latinitatea nu încetază și cu toate aceste superexcitarea patimelor politice vine dór la epoce deosebite.

Adevărata cauză este alitudinea guvernului care, în loc de a împăciui spiritele, le ațită. De și acesta este o politica generală a guvernului, voi lua pentru moment de exemplu, recenta amnistie.

Amnistia, d-lor, ce este ea? D. ministru al justiției a bine-voit a ne da la Senat o definițiune perfectă. Iată definițiunea d-lui ministru de justiție: „Cine dăce amnistie, dăce abolirea faptelor, uitarea, aruncarea unui vîl asupra unor incidente petrecute.“

Așa dar amnistia nu este o iertare; ea dar se poate adresa unui iocent ca și unui vinovat, ea este o înaltă măsură politică care însemnă uitarea absolută. Când a intervenit amnistia printr'o ficțiune legală, faptele ce s'au petrecut sunt reputate a nu se fi petrecut nici odată: cu alte cuvinte, la Botoșani nu s'a întâmplat nimic, afară de buletinele vinete, cari nu s'au amnistiat. (Aplauze din partea opozițiunei)..... D-lor, cum vreți să dăce că s'a amnistiat, s'a uitat un fapt când efectele lui sunt în picioare? Cum să dăce că buletinele vinete s'au amnistiat, când consiliul comunal ales cu acele buletine a fost validat? Vreți să dăcem și de arestul preventiv că s'a uitat? Apoi acesta nu s'a amnistiat.

Amnistia, ce este drept, în unele țări, sub guverne reacționare și despotice s'a confundat până la un punct cu grația. Așa de exemplu amnistia sub imperiul al doilea, sub Napoleon al III-lea, se aplica nu numai la delictele politice, dar și la cele de drept comun; așa, când s'a înșurat Impăratul, când s'a născut Principele Imperial, s'a dat o amnistie generală care a coprins și delicta de drept

comun, cele mai fără importanță, cum sunt delictele silvice, delictele de vamă, de vânătoare, etc. acesta pentru ca să se înveselască lumea, să fie cât mai mult public la luminată.

Dar în țările liberale amnistia nu este o iertare, ci o măsură politică, o uitare a faptelor petrecute. De aceea Constituțiunea noastră dice că Regele poate amnistia numai în materie politică, pentru că delictele politice se deosebesc de delictele de drept comun. Delictele politice sunt ast-fel în cât caracterul lor delictuos depinde de succes și de insucces. V'aduțeți aminte când Sarah intră pe Rabagas: ce deosebire este între o revoluțiune și o rebeliune? Și Rabagas răspunde: „revoluțiunea este o mișcare politică care reușește, iar rebeliunea o mișcare care nu reușește:” Politica este o luptă de partide, în această luptă sunt învinși și învingători, și de multe ori este mai bine pentru învingător, ca în loc de a extermina pe învins, să-î dică: uite, eu renunț la putința mea de a te extermina, și nădăjduesc că și tu vei uita ura și răsbunarea. Acesta este origina și natura amnistiei. Este o măsură generală de a împăca spiritele, o uitare reciprocă; noi uităm ce ați făcut voi învinșilor, că și voi mâne poimâne când veți fi victorioși să nu ne țineți sémă de ceea ce am făcut noi, să uitați că v'am învins.“

Este, cum am dice, un tractat de pace între două partide politice, pace care când este leal acordată este și leal primită și leal executată.

Ei bine, așa ați făcut d-vóstră cu amnistia de la Botoșani?

Mai întéiu, ce s'a petrecut la Botoșani? Eu n'am dreptul să spun, căci bine rău dată, amnistia există. Deci nu s'a petrecut nimic la Botoșani legalmente vorbind, de și din pricina cum ați făcut d-vóstră amnistia unii, chiar unele jurnale vorbesc alt-fel și pretind a sci că persoanele amnistiale sunt încă vinovate. Am aci un jurnal foarte bine cătat de d-vóstră care spune lucrul verde: „Guvernul nu a voit să prelungească mai mult arestul preventiv al acelor vinovați.“

Așa dar, ce ați făcut?

S'a întâmplat la Botoșani o luptă politică, s'a făcut o

vinătă alegere, produsul acestei alegeri s'a întărit. — Nu voiū să reviu asupra interpelărei d-lui Fleva; ea fost prea bine făcută ca să se mai pōtă reface. — Dupe acea *vinețelă*, și dupe acele mișcări s'a întâmplat alt-ceva, — ceva despre care am dreptul să vorbesc, căci Botoșeneniū nu aū amnistiat pe nimeni. — S'a întâmplat arestarea a 25 persoane, ce este dreptul. într'un arest confortabil . . .

Și eū mulțumese d-lui ministru al justiției cu sinceritate că a bine-voit să pună pe arestați într'un local deosebit de arestul ordinar, și nu a primit consiliul pe care il dă un jurnal bine inspirat. Jurnalul pōrtă data de 6 Ianuarie — vedeți că consiliul era cam postum! — (aplause pe băncile opozițiunei); și se ocupă de preveniții de la Vâlcea — Nu sciū daca sunt saū nu sunt vinovați, eū nu mă pronunț și nimeni n'are dreptul să dică că sunt saū nu sunt vinovați pānă când jurații nu 'și vor spune verdictul lor, căci a face alt-fel ar fi să ne batem joc de instituțiunea juraților. (Aplause).

Iată ce consiliū se dă ministrului justiției de către un jurnal iubit de banca ministerială. „Pānă acum acușații s'aū bucurāt în închisōre de un tratament cât se pōte de bun; i se permitea să fumeze, să citescă, etc... de aci înainte ni se pare că autoritățile ar putea să le arate mai puțină condescendență și să nu mai useze față cu dēnșii de extrema toleranță ce le-aū arētat pānă acum.“

Deci acești simpli preveniți ar fi bine să nu mai aibă dreptul nici să fumeze nici să citescă.

Dar la Botoșani preveniții aū fost mai confortabil arestați, aū fost mai confortabil instruiți și afacerea a urmat cursul ei pānă la camera de punere sub acușatie. Ce s'a petrecut acolo? Eu, d-lor, cred că d. ministru a făcut un lapsus calami în raportul sēū, căci iată ce dicē:

„Tot de o-datā am onōre a aduce la cunoscință Majestăței Vōstre că, conform instrucțiunilor deja date d-lui procuror general, camera de punere sub acușare a acelei onor. curți, a ordonat... etc. etc.“

D-lor, frasa are aerul de a dicē pe romānesce că conform instrucțiunilor d-lui ministru, camera de punere sub acușatiune a judecat așa saū altmintrelea. Eū mărturisesc că trebuie să fie un lapsus calami, o erōre de redacțiune;

cred că d. ministru a voit să ȳică că a dat instrucțiunii procurorului general, și că *din întâmplare...* Camera de punere sub acușatiune a eșit de aceeași părere cu d. ministru de justiție. (Aplause din partea opoziției).

Afacerea era dar la camera de punere sub acușatiune când intervine la Bucuresci o faimosă achitare.

D-lor, am aușit, și vę mărturisesc că cu durere am aușit, că pe mulți acea achitare 'i-a supărat; pe mine m'a înveselit pentru că în acea achitare am avut probă deplină — lucru de care de alt-fel nu mę îndoiam — că în țera românească nu este nici un partid politic care să înscrie asasinatete în programul său (aplause), și că nu se pôte găsi nici un colegiu electoral care să trămită reprezentanți ai săi ómeni capabili de așî mânji mânele în asemenea infamii. (Aplause din partea opoziției).

M'am bucurat dar de acea achitare, fiind-că dęnsa spală o pată care putea să remănă asupra noastră a tuturilor, și a majorității și a minorității, căci ar fi fost o rușine națională ca un deputat să fie asasin. (Aplause).

Da, d-lor, se ȳice că pe mulți 'i-a supărat achitarea, și atunci sub impresia acelei achitări, de o-dată ne aducem aminte că vine anul nou și este bine să ne împăcăm. Ce este dreptul, Crăciunul trecuse (ilaritate), și nu ne venise ideea de a 'i trămite pe arestați în sinul familiei. Anul nou se vede că a fost mai duios, și de aceea ne-am gândit că ar fi bine ca acei cari n'aũ putut să mănânce pe la casele lor gâscă grasă la Crăciun, să guste măcar din plăcinta cu revașe de la anul nou. (Ilaritate).

Și atunci se zămislesce amnistia. Gurele rele ȳic că s'a zămislit amnistia din cauza celor petrecute la juriul din Bucuresci. Eũ care nu sunt ecoul gurilor rele, presupuneam că amnestia s'a făcut pentru motivele arătate de d. ministru în raportul său, adică pentru împăciuire.

Ei bine, așa s'a făcut ?

ȳiceam, d-lor, că amnistia este un fel de tractat de pace pentru încetarea unor lupte civile.

Ei bine, așa s'a făcut această amnistie ?

Să vedem cum să petrec lucrurile în alte țeri, și să nu aducem exemple de la guverne monarchice absolute, ci de la țerile liberale.

În Franca, când s'a făcut amnistia de la 29 Iulie 1881, se dicea așa : „Amnistia se acordă pentru toate delictele de presă comise înainte de 16 Februarie 1881“. Deci amnistia se acordă nu delicuenților ci delictului, pentru că ceea ce se uită, și se poate uita, este delictele și crimele petrecute. Va să zică ceea-ce se șterge, ceea-ce se uită prin amnistie sunt faptele delictuoase. iar nu persoanele cari le au comis, căci persoanele sunt vii, ele trăesc și nu se pot uita.

Dar fără a merge în Franca, avem chiar la noi un precedent, și un precedent din timpul ministerului din care făcea parte d. M. Kogălniceanu, la 1869. Iată ce se dicea în acel decret :

„Art. 1. Delictele politice și de presă pendinte *înaintea justiției, sunt și rămân amnistiate*“.

Cine s'a amnistiat ?

S'au amnistiat *vinovații pentru delictele de presă*? Nu, pentru că nu se amnestiază persoana ci se amnestiază delictul.

La Botoșani nu este așa. Decretul nu amnestiază *faptele comise la Botoșani*, ci acordă amnistie *persoanelor implicate în faptele de rebeliune*.

Ei bine, tot una este ? A uita faptul este a șterge cu adevărat orice suvenire, a acorda uitare persoanelor implicate este a afirma că a fost rebeliune, că acele persoane au fost implicate, dar că bine-voitii a nu 'i mai urmări !

Dar raportul ministerial ?

Ia să vedeți raportul de la 1869 ce cuviincios era :

„Înaintea justiției se află pendinte câte-va procese politice și de presă. Socot, Măria Ta, că cea mai bună măsură ar fi ca aceste procese să se închidă prin amnistia ce Măria Voastră veți bine-voi a acorda“.

Astă-dî lucrurile se petrec alt-fel ; astă-dî d. ministru dice :

„Sire, conformându-mă simțimintelor Majestății Voștre, a căruia inimă, tot-d'a-una indulgentă pentru cei *greșiți* și clementă pentru cei *căduți în vină*, nu a ramas nici o-dată nemișcată când s'a făcut apel la generositatea ei“.

D-lor, că Majestatea Sa Regele are o inimă clementă cine

se indoesee, mai cu sémă dupe confidențele făcute de d. Chițu ?

De alt-minterea clemența este virtutea regilor. Vă aduceți aminte că Don Carlos înainte de a deveni Carol Quintu se duce la mormântul lui Carol Magnus să-i cêră consiliu, și revine dicând :

J'ai demandé par où faut-il que je commence ?

Et il m'a répondu : Mon fils, par la clémence. (Aplause).

Dar d-vóstră credeți că este destul să constatați că Regele este clement ? Pe noi nu ne importă modul în care clemența se acordă ; căc puteți să acordați clemența numai aceloră carî o cer, numai aceloră carî sunt vinovați ; dar, să'mî impuneți mie clemența, mie care voesc să mă judec și să es limpedit prin judecata poporului, să'mî acordați mie o ast-fel de clemență precedată de un brevet de culpabilitate ? Ei bine, vă tăgăduesc dreptul d'a acorda asemenea clemență. (Aplause din partea opozițiunei).

D-vóstre aveți douë căi de urmat, sau să trimeteți pe acești ómenî înainte justiției și să'i lăsați să'i judece justiția ț'rei, justiția poporului, sau cel puțin să le acordați o amnistie francă și leală ca și ei să se considere legați de amnistia d-vóstre și să uite, căci de... o fi avënd și ei ceva de uitat în contra d-vóstră. Dar d-vóstră în loc să faceți acésta, v'ați transformat în Curte de jurați, ați citat în cabinetul d-vóstre de la minister pe cei ce 'i credeați vinovați, 'i-ați judecat, 'i-ați găsit vinovați dupe o justiție de sigur fórte imparțială, și după ce ați dat sentința și 'i-ați osând t, atunci 'i-ați grațiat.

Apoi vă întreb : aveți d-vóstră dreptul să osendiți pe acești ómenî, ca pe urmă să veniți să vă arătați clemența ? (Aplause din minoritate).

Cine v'a dat voe d-vóstre ca să imprimați o pată asupra acelor persóne și să nu le lăsați nici putința să mERGă înainte justiției și să o ștergă ? (Aplause din partea opozițiunei).

Acest drept vi'l tăgăduesc, și vi l'aú tăgăduit și ei, și de aceea prin acésta amnistie, d-vóstre în loc de a'i calma v'ați făcut pe acești ómenî dușmanî și mai înăspriți în contra d-vóstre, căci după ce 'i-ați ținut în arest ată a vreme 'i-ați smuls din brațele juraților ca să 'i umiliți și

sciți, d-lor, că totul se iertă, dar umilința nu. (Aplause din partea opozițiunei).

Dor, d-lor, cum diceam de la începutul acestei interpelări, această amnistie desnaturată, pe care nimeni nu v'a ceru'to, este ea ceva excepțional sau face parte dintr'o politică întregă ?

Face parte, d-lor, dintr'o politică întregă, din noua d-văstre politică ! Ba încă în acest punct nu veți putea recurge nici la vechiul d-văstre sistem de apărare, la tactica de a ne arăta păcatele conservatorilor. Sciū că de câte ori vi se impută ceva în privința politicei d-văstre, tot-d'a-una ne răspundeți că, tot așa se făcea și sub conservatori, ca și cum dacă alții au făcut păcate, d-văstre aveți dreptul să trăiți din păcatele lor. (Aplause din partea opozițiunei). Dar în cazul de față nu puteți recurge la arsenalul păcatelor de altă dată, căci conservatorii n'au desnaturat amnistia ; în această privință aveți meritul invențiunii.

D-lor, am spus că această amnistie face parte dintr'o politică întregă a guvernului actual, să dovedesc.

Când spiritele sunt calme și liniștite este lucru ușor de a governa, guvernului însă 'i vine greu când spiritele sunt excitate, când lupta dintre partide este violentă ; atunci se pune la încercare guvernanții și se dovedesc de vor ori nu să respecteze legile și libertățile !

În politică nu cunosc de cât două școle : Școla autoritară și școla liberală.

Școla autoritară dice :

Libertatea presei devine prea mare, iute o măsură de restricțiune, o măsură care cel puțin are meritul francheții, și care ne dă garanția judecătorului care o aplică.

Școla autoritară dice : întrunirile devin periculoase, dau în judecată pe oratorii cari provoc la revoltă, și atunci am cel puțin eu cel dat în judecată dreptul de a lua de pept pe ministrul reacționar și a'l denunța publicului : omul acesta nu este nici pentru libertatea întrunirilor nici pentru libertatea presei !

Școla liberală din contra voiesce măsuri restrictive, ea crede că din excesul libertății ese echilibrul.

Școla liberală dice : Presa este violentă, presa cea bună

va omori pe cea rea ; la întruniri se fac excese de vorbă, violenții se vor face ei singuri ridiculi ; la tribună se spun prea multe, țera 'i va judeca.

Și să nu credeți, d-lor, că școala liberală gândește astfel dintr'o dragoste neraționată pentru idolul libertatea, nu, școala liberală este și ea fundată tot pe experiență, tot pe istorie. Noi liberalii credem că istoria a dovedit că cu măsură de restricțiune se calmază numai la suprafață, dar că cu cât calmul este mai mare la suprafață, cu atât vijelia este mai cumplită la fund. (Aplause din partea minorității). Când persecutați jurnale, îndoiiți numărul abonaților ; când închideți întrunirile publice, dați naștere la formare de societăți secrete ; când opriți libertățile tribunei, împingeți singuri la comploturi. (Aplause din partea opoziției).

Iată cele două școle : Fie-care își are creșul său, trecutul său, partizanii săi în lume. De mult lumea le cunoscuse, dar nu cunoscuse o a treia.

Ei bine, de curând, d-lor, s'a ivit o altă școală, o școală care este atât de tineră în cât 'mă-e tână că nu este încă intercată, și pe care...cum s'o numesc?...aș numi-o școala cumulului politic, căci cumulează — pentru guvern — avantajele celor-l-alte două școli. (Aplause din partea opoziției).

Formula ei este acésta : libertatea pe hârtie, restricțiune de fapt, și restricțiune nu formulată prin legi și aplicată de judecători, ci tăcută în întuneric și aplicată de...sciți de cine.

În acésta școală se dice :

Este presa violentă, și nu putem să 'i facem procese de daune interese ? Batem pe jurnaliști !

Sunt întrunirile violente și nu le putem opri, iute prefectul poliției chiamă pe toți antreprenorii de localuri publice și le interdice de a închide sălile ! (Aplause din partea opoziției.)

Este vorba de interpelări cari supără pe guvern ? Să se amâne peste o lună ! (Aplause din partea opoziției).

Ei bine, d-lor, dintre toate școlile politice, acésta din urmă este cea mai nenorocită căci ea nu are măcar curagiul opiniunilor sale ; iți spune că te bucuri de cele

mai mari libertați, și în fapt te oprește de a le exercita; una îi este vorba, și alta îi este portul.

Când îi apuci de scurt pe acești oameni îți răspunde: ce vreți? Presa este liberă, jurnaliștii nu sunt arestați; și când le spui că jurnaliștii au fost bătuti pe strade, îți răspunde: probéză că 'i-am bătut eu! (Aplause din partea opozițiunei).

Acéstă școlă mai are un cusur, ea este școlă care ațită mai mult de cât ori-care patimele politice. De aceea v'am ȳis: d-vóstre faceți școlă ațitărei patimelor politice.

Și când se ațită patimele politice? când se desparte țera în duoe câmpuri și mai reu de cât în republicele Italiene din evul meȳiu? Când? Când Europa se află într'o situațiune grea, când dintr'un moment într'altul póte să se abată asupra Orientului o ast-fel de vijelie în cât de am fi totți la un loc și încă nu vom fi prea multți ca să putem resista. (Aplause din partea opozițiunei).

Atunci d-vóstre, cei tari, nu găsiți nimic mai bine de făcut de cât să ațitați patimele politice, de cât să divisați țera în duoe tabere, se o divisați péné la așa grad că nu le-a mai ramas de cât să 'și tragă glónțe una contra alteia, căci alt-ceva nu știu ce a mai ramas de făcut. (Aplause din partea opozițiunei).

Dar se ȳice: să începem noi, minoritatea sau dupe nobila expresiune a d-lui ministru al justiției. noi, *assini*.

D-lor, nu ridic injuria, căci ce ași putea ȳice care să fie la 'nălțimea insultei ce ni s'a adresat, și care să fie în același timp parlamentar? Ce aș putea ȳice? De aceea mă mulțumesc a vă răspunde că insultele d-vóstre nu ne ating, și mă ocup numai de cestiunea politică.

Și de aceea vă ȳic: vă înșelați când credeți că minoritatea póte să dea exemplul de moderațiune. Dacă sunteți cei tari, — și deh, pretindeți că sunteți tari — începeți d-vóstre cu moderațiunea. Nu vă așteptați nici o-dată ca cel slab să'și asvérle ultima sa armă, care este liberul curs al conștiinței lui. (Aplause din partea opozițiunei).

Dacă sunteți tari, arătați țerei că sunteți în stare să guvernați cu legi liberale; dacă nu sunteți în stare, atunci

spuneți țerei că v'ați schimbat ideile, și că vă trebuie legi restrictive. (Aplause din partea opoziției).

Dar ceea-ce nu aveți dreptul să faceți este să transformați guvernul, care nu este al nici unui partid ci garantul libertăților tuturor, într'un ațîțător al patimelor politice.

Și sunt cu atât mai mult în dreptul meu să cer de la d-văstre calmarea patimilor politice cîcît, dupe noul d-văstre program desvoltat la începutul acestei sesiuni, cam la atât se reduce misiunea d-văstre. Intr'adevăr, d-lor, cu ocasiunea discuțiunei asupra proiectului de răspuns la Mesagiul Tronului, d. ministru de finance, după ce a descoperit că Adunarea *se află la un nivel intelectual mai înalt de cît se aștepta d-sa*, ne-a spus care este idealul politic al guvernului. D. ministru de finance ne-a spus, că *pe cîtă vreme partidul liberal va asigura țerei liniștea*, pe atîta vreme țera va fi cu el

Nu noi, minoritatea, avem să ne plîngem de modestia acestui program politic liberal! (Aplause). Și ar fi prea crud din parte-ne, căci programul acesta ar putea să'l iscălască și repausatul Nicolae Pavlovici. (Aplause din partea opoziției)

Dar ceea-ce suntem în drept să vă cerem este că atunci cînd veți ajunge să îndepliniți noul d-văstre ideal politic, atunci cînd v'ați putea anuncia urbi et orbi că ordinea domnesce în România, să ajungeți la acest rezultat fără să inventați pe cetățeni indignați, și fără să coboriți de pe pedestalul său amnistia, cea mai înaltă instituțiune omenescă, o instituțiune atît de înaltă în cît atinge însăși divinitatea. (Aplause din partea opoziției).

DISIDENȚA

(Ședința de la 2 Decembre 1886)

Domnilor deputați,

La începutul sesiunii aceștia s'au introdus două precedente parlamentare: Cel d'ânteiu este cestiunea prealabilă — de dânsa nu mă voiu folosi — cel d'al duoilea este dreptul de a răspunde la un capitol la cele ținse în discuțiunea generale; de acesta mă voiu folosi și eu cum s'a folosit și alții. Eri d. Disescu, prietenul nostru și profesor de drept constituțional la universitate, ne-a dat o serie de lecțiuni; nu mă privesc tôte. Cea d'ânteiu este privitoare la d. Carp, nu am să'i răspund; d. Carp este, cum ține francusul, un băiat destul de în vîrstă ca să se potă apêra singur. (Ilaritate). Dacă m'aș gândi număi la util, nu aș avea de asemen a să mă ocup de ceea ce a spus d. Disescu la adresa magistraților cari, la anul 1876, au protestat prin demisiunea lor în contra unul guvern încalcător de lege. D-sa a spus că nu scie dacă au făcut bine sau rău, dar șcie că 'și au făcut o carieră din acea demisie.

D. C. Disescu: N'am țis acesta.

D. Tache Ionescu: Ați spus'o, și ați adaos că exem-

plul lor ametește și pe alții. Dacă din acea demisiune ei și-au făcut carieră, aștept răspunsul dupe banca ministerială, protestez însă în contra ideei că atunci când un tineret și-a zdrobit o situațiune ca să protestez în contra încăleătorilor de legi, au făcut-o cu calcul.

Ce este drept, D-văstre, ne-ați spus să impunem tăcere inimii când facem politică. Ei bine, nu primim acest consiliu. Dacă nu putem cumpăra dreptul d'a face politică de cât sacrificându-se inima, vă declarăm că un asemenea preț este mai presus de puterile noastre.

Ne-ați mai dat consiliu că atunci când suntem într'un partid și linia sa de purtare nu ne convine, să ne mulțumim a-l critica legile cele rele.

Dar această critică o facem de două ani. Am avut chiar plăcerea la unele legi anti-liberale să mă găsesc alături cu d. Stoicescu; ce e drept, d-sa era alături cu noi la discuție, dar nu și la vot. (Aplause).

Ce e drept la impositul fonciar, de exemplu. lege anti-liberală, a combătut cu noi, dar la vot s'a abținut.

Ce e drept, la art. 291 a fost raportor și prezent în ședința în care s'a depus și citit raportul. dar o subită indispoziție l-a făcut să lipsescă de la citirea raportului.

Ne-ați mai consiliat să punem o perdea peste idealul nostru politic, și ne-ați profelisit că dacă d. Giuvara nu va fi fidel de cât acelei majorități care s'ar supune programului pe care l expunea ieri, aplicarea sinceră și nepărtinitoare a legilor; atunci l condamnați la un perpetuu va-gabondagiū politic.

Póte din s udiul trecutului veți fi avënd dreptate. ceea ce eu contestez, dar vă tăgăduesc dreptul d'a baijocori de acuma viitorul.

Ne-ați mai spus că d. Giuvara este un amărât. Pentru ce? Cine a amărât pe d. Giuvara? Ați spus un adevăr foarte puțin original. Dacă conștiința vă spune că faceți bine, faceți; dacă conștiința vă spune că faceți rău, nu faceți. N'am să discut originalitatea precepului. dar vă întreb: Un om de talia d-văstre póte să dică un adevăr al d-lui de la Palisse fără să ascundă în el ceva? (Aplause).

D. C. Disescu: Sunt și oameni cari lucrează contra conștiinței; la aceia m'am adresat.

D. Tache Ionescu: Ați voit să ascundeți o bănuială? Atunci vă întreb: Dacă am părăsi noi minoritatea, ca să trecem în majoritate ar fi pôte explicabilă de și nedreptă bănuiala; dar când părăsim un ospăț la care de altminteri nu ne-am pus nici o dată tacămul, pentru ce ne bănuieți? (Aplause).

O voce: Pôte că se prepară alt ospăț.

D. Tache Ionescu: Pôte că se prepară alt ospăț? Ne credeți ore atât de orbi în cât să nu vedem că majoritatea este hotărâtă și că nimic nu o sgudue?

Ne-ați vorbit de convingeri și ne-ați întrebat: Pentru ce părăsiți majoritatea; pentru ce nu vă mulțumiți cu rolul care v-ați jucat până acum, adică de a fi aprôpe în contra tuturilor măsurilor propuse de majoritate, de a face interpelări fôrte moderate și fôrte drepte, de exemplu asupra bățăei unui jurnalist, și de a priimi drept răspuns un concediu în regulă, și cu toate acestea să spuneți că faceți parte din majoritate: Pentru ce? Pentru că noi nu ne plângem numai de câte-va legi, ne plângem de un sistem întreg. Adevărat, d-le Disescu, că cine vrea să facă politică, trebuie să facă parte din un partid; dar tot așa de adevărat este, că a face parte dintr'un partid este a face un sacrificiu, sacrificiul propriei séle individualității, și că nimeni nu pôte să facă acest sacrificiu, atunci când nu e vorba de principii (Aplause).

Neapărat, acela care ar părăsi un partid politic, numai pentru o anume lege antiliberală, acela ar semăna eroului lui Cervantes, pentru că nu o lege pôte caracteriza un partid. Ceea ce diferențiază partidele, a uitat d. Disescu să ne-o spună. D-sa s'a mulțumit a ne spune că într'un stat trebuie să existe două partide, și în această ordine de idei a susținut chiar acea listă de vot obligatorie, pe care am calificat-o încă de atunci de tiranie pentru alegător și tiranie pentru candidați, și pe care am reușit cu slabele mele mijloce să vă fac să o abandonați în această incintă. Ce este drept, ne-a revenit în urmă de la Senat și acolo a trecut chiar fără discuțiune. Da, aveți dreptate, a dice

că trebuie două partide, dar de ce ați uitat a spune ce anume constituie partidele.

Mi aduc aminte, că acum două ani, răspundând prin anticipațiunea d-lui Carp, care susținea că programele vechilor partide s'au sleit, și că a sosit vremea pentru noi grupări, D. ministru de finance, pe atunci simplu deputat.

D. ministru de finance C. Nacu: Fără carieră.

D. C. Fleva: In perspectivă.

D. Tache Ionescu: Da, fără carieră; dar cum țice foarte bine onor. nostru coleg d. C. Fleva, in perspectivă. Cine n'a înțeles atunci din cuvintele primului ministru, că in curând aveți să schimbați banca.

Ne-a spus atunci onor. d. Nacu că ceea ce diferențiază partidele politice, este tradițiunea.

Voi invoca d-lor, in contra acestei idei, o carte; dar ca să fac plăcere d-lui Disescu, care ne-a spus erī că este tēnēr bētrān, nu voiū invoca autori din streinătate, ci voiū invoca o carte *ad hoc*, din țera noastră, și scrisă dupe cum veți vedea, nu de un ideolog, ci de un politician practic, care cunoște ceea ce se petrece in societatea noastră.

Iată ce spune acea carte:

Voci: Cine este autorul?

D. Tache Ionescu: Voiesc mai întēiū să vă dau proba, că autorul cărței este un politician practic, și apoi voiū spune și numele său.

„In politică, țiice d-sa, simțimentul de devotament 'i inspiră ómenii cari, fiind la guvern, aū ocasiunea de a îndatora pe prietini a le distribui funcțiuni, decorațiuni și alte favoruri. Toți acești beneficiari, se vād atrași intr'un partid ale căruī principiī nici le cunosc, nici le împărtășesc Funcțiunile inalte nu se dau tot-d'a-una in vederea principiilor politice, saū a serviciilor reale ce titularii pot aduce publicului, dar in vederea unor servicii personale aduse in trecut, a cător-va lovituri primite in alegeri. Un asemenea sistem este conrupător și nu pōte de cât să vatemere interesele țerei.“

Precum vedeți dar, este vorba de un observator practic. Să vedem acel observator, pe ce diferențiază partidele. „Am țiis că partidului 'i trebuie mai pre sus de tóte, un

principiū ; necesitatea principiului se impune în orî-ce ordine de idei și în orî-ce acțiune a omului. Ia matematicului principiul, că una și cu una fac duo, ă că duo ă cestiuni egale la o a treia, sunt egale între dênsele, 'l-ai paralisat ! Ia teologului pe „crede și nu cerceta“ și 'l-ai omorât. Ia partidului principiul scris pe stindardul său și 'l-ai distrus ; și dacă nu 'l-ai distrus, 'l-ai transformat într'o clică.“

Autorul acestor teorii este autorul consiliilor de erî, adică d. Disescu.

Atunci vë întreb, care este principiul majorității ca să ne spuneți că am abandonat noi acele principii ?

D Stoicescu a vorbit despre o întrunire care a avut loc mai dăunădî la d. Fleva și unde d. Fleva a plâns căderea partidului liberal, și a adăogat că la acea întrunire a fost numai comercanți. Eróre. Întrunirea datéză de aprópe trei ani, la acea întrunire nu existau numai comercianți, ci și o mare parte dintre tineri cari până atunci nu făcuse politică militantă. Era chemat de d. Fleva și d. Stoicescu ca și mine, ca și iubitul meu coleg d. Arion, ca și d. Disescu și ca o mulțime alții. Ce se spunea în acea întrunire ? Cu drept său pe nedrept se spunea că partidul liberal și ideile liberale sunt în pericol ; se spunea că față cu partidul liberal în pericol se ridică un partid conservator, anarhist, care nu vrea să recunoscă nici legalitatea Parlamentului, nici legalitatea domeniului Coroanei, și care introduce în luptele sale acel nenorocit sistem d'a scobori numele Majestății Sale în luptele noastre politice. (Aplause). Și ni se spunea : Sunteți tineri, aveți un capital de știință, sunteți datori să vë pronunțați, încurajați lupta ilegală, încurajați sistemul d'a lovi în Majestatea Sa care este mai pre sus de luptele noastre, atunci puteți păstra tăcerea.

Dacă însă nu încurajați acestea, atunci nu aveți dreptul să tăceți, veniți cu noi pentru apărarea principiilor liberale. Dar se mărturisea în acea întrunire și că sunt o mulțime de rele năvăiri, cari trebuiesc stărpite, și de și nu vreați să fac confidențe, 'mă aduc totuși aminte că pe lângă o mulțime de plângeri serioase, s'a produs de unul dintre asistenți și acea că d. Fleva reu fusese de ordonase

ca cărcimarii să nu mai aibă voie să și frigă cărnații în mijlocul uliței. (Ilaritate). Și acolo s'a luat hotărârea ca să se lupte pentru libertate, (întreruperi), și să se lupte în contra a tot ce nu este liberal. (Aplause). Acelei întruniri, d-lor, datorăm intrarea noastră în acest Parlament, și fiind că ne-ați întrebat ieri cine ne-ați ales, vă răspund, ați făcut o întrebare deșartă. Încă din anul trecut am spus și am mărturisit că n'avem pretențiunea a dice că ne-am ales singuri, ci ne-am ales cu ajutorul partidului liberal, dar n'am înțeles nici o dată că partidul liberal a voit să ne transforme în robi. (Aplause). Spun aci spre ouărea partidului liberal că nimeni și nici o dată nu ne-a cerut nici un fel de angajament. (Aplause).

De sigur că și fără angajament am înțeles și urmat fidelitatea la idei, dar de aci până la fidelitatea la persoane, este o distanță. Și nici nu ne putem mândri cu meritul de a fi refuzat d'a lua angajamente, pentru că meritul va rămânea d-văstre cari nu le-ați cerut. Ne întrebați unde trecem? Unde trecem? Nu trecem nicăeri, d-lor, noi rămânem în principiile liberale. (Aplause).

Ne-a spus d. ministru al justiției că s'a făcut două legi liberale, și că la noi în țară sunt mai multe libertăți de cât în orî-ce altă țară din lume. Și d. Lascar Catagiu a spus că la noi sunt mai multe libertăți de cât la Viena. (Aplause, ilaritate).

Libertățile nu sunt cele scrise pe hârtie; libertățile sunt cele ce se practică. Și nu am să repet aci ceea ce s'a probat de atâtea ori, că de cât-va timp încôce s'a ridicat în atmosfera partidului liberal nisce nori groși, neliberali. Am așteptat să ved suslând vr'un vânt care să îi risipescă, dar din cele patru puncturi cardinale nu ved de cât acalmie, liniște desăvirșită.

Ne acusați că prin atitudinea noastră grăbim venirea partidului coservator la putere? Nu suntem așa de presumpțioși ca să credem ca prin atitudinea noastră slăbim puterea d-văstre, dar suntem convinși că prin atitudinea în care vă complaceți, grăbiți venirea conservatorilor. (Aplause). Și ca să termin, d-lor, căci nu am luat cuvântul ca să intru în detaliu, nici ca să repet că nimica nu s'a răs-

puns care să dărim convingerea că ați tolerat încălcarea libertăților noastre, ca să termin vă voi spune: Dacă d-văstre vă place ca partidul liberal să nu mă trăiască de cât din păcatele vechilor conservatori, noi nu vom ca mâncă-poi-mâne, când conservatorii vor veni la putere, să potă trăi din păcatele liberalilor. (Aplause prelungite).

RAPORTUL

Minorităţii comitetului delegaţilor privitor la convenţiunea consulară cu Germania

Domnilor Deputaţi,

Subsemnaţii, delegaţii secţiunilor IV şi V au respins proiectul relativ la convenţiunea consulară încheiată între România şi Imperiul German; de şi animaţi ca majoritatea comitetului delegaţilor, de dorinţa de a vedea strângându-se şi mai mult relaţiunile amicale ce există între România şi Imperiul German, ei au onórea de a vă cere să respingeli zisul proiect de lege pentru cuvintele următoare:

1. Convenţiunea recunoşce protecţiunea Germaniei asupra şcolilor comunităţilor religioase (Protocol, al. I), fără a limita numărul acestor şcoli şi eternisază condiţiunea lor actuală fără a determina care este această condiţiune actuală şi fără a reserva în mod precis controlul Statului român.

2. Convenţiunea, afară de ceea că acórdă supuşilor germani în România drepturi cari nu sunt acordate supuşilor nici unei alte ţări, recunoşce clasa protegiaţilor şi — cea ce e mai important — îi pune în acelaşi rang cu supuşii germani însăşi. (Protocol, al. 2). O asemenea asimilare care nu există în nici una din din convenţiunile consulare încheiate de noi până azi, ori cât de inofensivă ar părea vis-à-vis de Germania ai căreia protegiaţi sunt puţin numeroşi, ar putea cu toate acestea deveni de o gravitate extremă dacă va fi aplicată statelor ale căror preluşi protegiaţi în România se numără cu zeci dacă nu cu sutele de mii.

3. Convențiunea, presupunând rezolvată (art. 23, al. 1) prefinsa controversă ridicată relativ la interpretarea paragrafului 5 al art. 7 din Constituțiune, în sensul că streinii pot moșteni bunuri rurale în România, adică în sensul care corespunde și cu textul Constituțiunii și cu scopul legislatorului din 1879, și cu principiile legislațiunii moderne, și chiar cu stipulațiunile convențiunii consulare între România și Italia (art. 3 combinat cu declarațiunea finală), acordă supușilor germani o derogățiune la principiile dreptului nostru civil, punând succesiunea imobiliară nu sub legile române, ci sub legile germane; și aceasta chiar în cazul când ar esista comoscenitori români, căci alineatul 3 al art. 23 nu face o derogățiune de cât în ceea ce privesc instanța competentă de a judeca, dar nu și în cât privesc legea de aplicat.

Este adevărat că, în ceea ce privesc majoratele și substituțiunile, s'a remediat răul printr'o notă interpretativă a guvernului german. Dar această notă nu este semnată de ambele părți și n'a fost adăogată ca parte integrantă a convențiunii, cum s'a făcut în convențiunea cu Italia.

4. Convențiunea (art. 23 al. 2) ridică tribunalelor române competența lor în materie de succesiune, și o dă exclusiv tribunalelor germane, sau chiar consulilor germani, dacă legile interioare ale Germaniei ar hotări ast-fel.

La acest principiu se aduc două derogări cari nu ne par suficiente :

a) Se recunoște competența tribunalelor române ori de câte ori un român va avea un drept de succesiune sau legat, și această numai în cazul când succesiunea s'ar deschide în România, adică când defunctul ar muri în România (art. 23, al 3);

b) Se recunoște competența tribunalelor române asupra pretențiunilor contra succesiunii care ar fi ridicate de un supus al unei țere puteri.

Dar aceste două derogări sunt subordonate unei reclamațiuni din partea românului într'un interval de șase până la opt luni (art. 23, al. 3; art. 20, 18 și 21).

O asemenea prescripție este o inovațiune greșită. Convențiunea consulară cu Italia (art. 22 § 5, al. 5 și § 6 al. 1), deși decide că, după trecerea unui interval de șase

lunii, consulul p \acute{o} te distribui sumele ce deține, menține tot o-dat \acute{a} competența tribunalelor țerei, ori care ar fi epoc \acute{a} in care românul comoscenitor sau creditor ar reclama.

5. Convențiunea, deosebit c \acute{a} acord \acute{a} consulilor germani t \acute{o} te drepturile care sunt acordate consulilor celor l'alte state cu cari am incheiat convențiunii consulare, intinde in mod considerabil aceste drepturi și aceste atribuțiunii ; ast-fel :

Ea asimil \acute{a} consulilor, vice-consulii și agenții consulari, cancelarii și secretarii (art. 29) ;

Ea acord \acute{a} impiegaților consulari germani, nu numai dreptul ce a \acute{u} impiegații consulari italieni, elvețieni, belgiani, americani (art. 21 al. 2 al convențiunei cu Italia, art. 7 al. 3 al convențiunei cu Elveția ; art. 10 al convențiunei cu Statele-Unite ; art. 10 al convențiunei cu Belgia), dreptul de a face acte de notariat cari privesc fie pe supușii lor, fie pe supușii lor și pe rom \acute{a} ni, cari acte t \acute{o} te trebuese „s \acute{a} se refere la bunuri situate sau la afaceri av \acute{e} nd a se trata pe teritoriul națiunei de unde face parte consulul : adic \acute{a} in strein \acute{a} tate, dar și acte cari „se refer \acute{a} la o afacere care trebuie s \acute{a} fie regulat \acute{a} in statul unde ei își a \acute{u} reședința lor“, adic \acute{a} in Rom \acute{a} nia. (art. 8) ;

Ea d \acute{a} consulilor dreptul de a ap \acute{a} ra ei insu'și inaintea tribunalelor rom \acute{a} ne interesele moscenitorilor germani (art. 22). Consulii italieni n'a \acute{u} de c \acute{a} t dreptul de a numi avocați (art. 22, § al. 2) ;

Ea d \acute{a} consulilor dreptul de jurisdicțiune in materie de succesiune ;

Ea d \acute{a} consulilor dreptul *exclusio* de a institui și a dirige tut \acute{e} le și cur \acute{a} tele „dac \acute{a} este trebuința“, cea ce implic \acute{a} c \acute{a} numai in cas de int \acute{a} rziere din partea autorităților rom \acute{a} ne, ei a \acute{u} acest drept (art. 22, § 7) ;

S \acute{a} se compare asemenea art. 5, al. 2 cu art. 18 al convențiunei cu Italia, și art. 10, al. 2 cu art. 27 al convențiunei cu Italia.

Regret \acute{a} m asemenea c \acute{a} ac \acute{e} st \acute{a} convențiune nu conține, ca convențiunea cu Italia (art. 32) o claus \acute{a} relativ \acute{a} la arbitragiul destinat a decide diferendele care s'ar putea produce relativ la interpretarea ei.

Trebuie s \acute{a} not \acute{a} m c \acute{a} convențiunea n \acute{o} str \acute{a} de comerț cu

Englittera acordă acestei puteri tratamentul națiunii celei mai favorisate relativ la „funcțiunile“ consulilor (art. 8); că convențiunea consulară cu Elveția acordă acestui stat acelaș tratament relativ la „puterile și atribuțiunile consulilor“ (art. 9); că în toate celelalte convențiuni (Italia. art. 31; Belgia. art. 2, Statele-Unite art. 2) se asigură tratamentul națiunii celei mai favorisate în ceea ce privește scutirile, imunitățile și privilegiile consulilor.

C. Disescu, Tache Ionescu.

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
GENERALA
UNIVERSITATII "CAROL I"
BUCUREȘTI

VERIFICAT
1987

